



1951

η φύση

ΤΕΥΧΟΣ 110

ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ / ΙΟΥΛΙΟΣ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ - ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2005



ΦΥΣΗ ♦ ΓΝΩΣΗ ♦ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ



1951

Η Φ Υ Σ Η

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΕΤΑΙΡΙΑΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣΝΙΚΗΣ 20, 105 57 ΑΘΗΝΑ - ΤΗΛ.: 210-3224944, 210-3314563,
FAX: 210-3225285 - E-mail: hspn@hol.gr - Ιστοθέση: www.eepf.gr**Τεύχος 110****ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ / ΙΟΥΛΙΟΣ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ - ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2005**

Κωδικός 4064

ΔΙΟΙΚΗΣΗ

Η ΕΕΦΦ διοικείται από δεκαμελές συμβούλιο που εκλέγεται από τα μέλη της.

Πρόεδρος

Γιώργος Σφήκας

Αντιπρόεδρος

Μαρία Ρουσομουστακάκη

Γεν. Γραμματέας

Μάκης Απέργης

Αναπλ. Γεν. Γραμματέας

Λεωνίδας Κόλλας

Ταμίας

Γιάννης Χατζηνικολαΐδης

Έφορος Εκδηλώσεων

Ντόναλντ Μάθιους

ΜέληΜαρτίνος Γκαϊτίλιχ, Αγγελική Παπαδοπούλου,
Σταμάτης Σκαμπαρδώνης, Τίμος Χαραλαμπόπουλος**Επίτιμος Πρόεδρος**

Πέτρος Μπρούσαλης

Συντακτική ΕπιτροπήΜυρτώ Απέργη, Μάκης Απέργης, Μαρτίνος
Γκαϊτίλιχ, Λεωνίδας Κόλλας, Ντόναλντ Μάθιους,
Πέτρος Μπρούσαλης, Μαρία Ρουσομουστακάκη,
Γιώργος Σφήκας, Διομήδης Χατζίδης**Εκδότης - Υπεύθυνος ύλης:** Γιώργος Σφήκας,
Βουλαγιμένης 156, Δάφνη*Τα ενυπόγραφα άρθρα αντιπροσωπεύουν τις
απόψεις των συγγραφέων και όχι αναγκαστικά
της Εταιρίας.***Καλλιτεχνική επιμέλεια - σελιδοποίηση**

Γιώργος Σφήκας - Μυρτώ Απέργη

Επιμέλεια προεκτύπωσης - εκτύπωσης

Άρης Βιδάλης

Τυπογραφείο

ΦΩΤΟΛΙΟ ΤΥΡΙΚΟΝ Α.Ε.

Τιμή Τεύχους 3 ΕΥΡΩ

Στα μέλη διανέμεται δωρεάν.

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ: ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ
ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ, Νίκης 20, 105 57 Αθήνα**ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ**

Οικονομική ανάπτυξη και προστασία του φυσικού περιβάλλοντος	3
Επανεμφάνιση της Αρκούδας στον Όλυμπο	4
Το γιοργαλίδικο άλγο της Κρήτης	6
Αγριόγαλος	8
Βιβλιοπαρουσίαση	9
Η Μεσογειακή φώκια στο Ιόνιο	10
Ρέκβιεμ για έναν πετεινό	13
Ηχορύπανση	14
Μνημεία της φύσης	16
Νέα της Ελληνικής Χλωρίδας	17
Ειδήσεις - Σχόλια	19
Σάμος, Απρίλιος 2005	23
Εκδρομές της Εταιρίας μας	27
Πανευρωπαϊκό Συνέδριο για Ορχιδέες	30
Νεράκι... γίνεται μια νέα πλαστική σακούλα	31
Αλπικός Τρίτωνας	32
Πεισιστράτειο Υδραγωγείο	33
Συμμετοχή σε Εκδηλώσεις	37
Το μεγαλύτερο βοτανικό αρχείο του κόσμου	37
Άλλες δράσεις των μελών μας	38
Παράξενες φωτογραφικές εντυπώσεις	39
Συνέδριο ζωογεωγραφίας	39
«Μαθαίνω για τα Δάση»	40
«Πράσινες Γωνίες της Γειτονιάς μου»	41
«Οικολογικά Σχολεία»	42
«Γαλάζιες Σημείες»	43
«Νέοι Δημοσιογράφοι για το Περιβάλλον»	44
«Φύση χωρίς Σκουπίδια»	45
Πρόγραμμα Εκδρομών - Εκδηλώσεων	46

Εξώφυλλο: Ακτή στη Ζάκυνθο

Φωτ.: Δημήτρης Απέργης

Cover: A coastal view from Zakynthos

Photo by: Dimitris Aperghis

Η Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης έχει ως αποστολή της να ενημερώνει και να ευαισθητοποιεί, τόσο τους Έλληνες όσο και αυτούς που αγαπούν την Ελλάδα, για την φυσική κληρονομιά της χώρας μας και να δραστηριοποιείται για την προστασία της.

Οικονομική ανάπτυξη και προστασία του φυσικού περιβάλλοντος μπορεί να συμβαδίσουν Η «Γαλάζια Σημαία» το δείχνει

Υπάρχουν εκείνοι που πρεσβεύουν ότι η οικονομική ανάπτυξη έχει πάντα αρνητικές επιπτώσεις στο φυσικό περιβάλλον. Αυτός είναι, ασφαλώς, ο κανόνας. Είμαστε, όμως, καταδικασμένοι να ζήσουμε με την ανάπτυξη. Είναι σαν να οδηγούμε ένα ποδήλατο, από το οποίο θα πέσουμε, αν σταματήσει. Τι κάνουμε, λοιπόν; Απλούστατα, ψάχνουμε, όσο μπορούμε, για εκείνες τις μορφές ανάπτυξης που δεν τηρούν τον κανόνα.

Παράδειγμα κακής ανάπτυξης, η αλόγιστη τουριστική εκμετάλλευση των ακτών της χώρας μας, όπως γινόταν παλιότερα. Τη φυσική ομορφιά για την οποία ερχόταν ο επισκέπτης, ο ίδιος τελικά την υποβάθμιζε, είτε άμεσα, είτε δελεάζοντας τον Έλληνα με το κίνητρο του γρήγορου και εύκολου κέρδους.

Σαν συνεισφορά στη διόρθωση του κακού, έφθασε στην Ελλάδα, το 1987, η «Γαλάζια Σημαία», ένα σύμβολο ποιότητας για ακτές, μια ιδέα περιβαλλοντικών οργανώσεων από έξι Ευρωπαϊκές χώρες, με την υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Τι προσπαθεί να επιτύχει η «Γαλάζια Σημαία»; Να τηρούνται, στην ακτή, 27 αυστηρά κριτήρια λειτουργίας της. Ορισμένα είναι αναμενόμενα και έχουν να κάνουν με τη καθαρότητα της θάλασσας και την καθαριότητα της ακτής. Άλλα κριτήρια αφορούν στην οργάνωση της ακτής και στην ασφάλεια των λουομένων και των επισκεπτών. Η τελευταία ομάδα κριτηρίων έχει, όμως, περισσότερο ενδιαφέρον. Ζητεί από τον διαχειριστή της ακτής, που μπορεί να είναι είτε Δήμος είτε Ξενοδόχος, να προσέχει όλον τον παράκτιο χώρο, όχι μόνο την ακτή. Πρέπει να πληροφορεί τον επισκέπτη γι' αυτόν και να πραγματοποιεί κάθε χρόνο πέντε τουλάχιστον δράσεις περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης.

Η «Γαλάζια Σημαία» μπορεί να μη δοθεί, αν δεν

τηρείται έστω και ένα από τα κριτήρια. Για παράδειγμα, ένας Δήμος που διαθέτει μια προστατευόμενη φυσική περιοχή στην ενδοχώρα του, για την οποίαν αδιαφορεί, έχει την πιθανότητα να χάσει όλες τις «Γαλάζιες Σημαίες» στις ακτές του.

Αλλά, γιατί μια ακτή έχει ανάγκη τη «Γαλάζια Σημαία»; Απλούστατα, για να έρχεται ο κόσμος και, μαζί του, η οικονομική ανάπτυξη. Τα μεγάλα ταξιδιωτικά γραφεία, τα οποία διακινούν τους περισσότερους επισκέπτες των ακτών, ζητούν απόδειξη περιβαλλοντικής φροντίδας στους υποψήφιους προορισμούς των πελατών τους. Η «Γαλάζια Σημαία» έχει πλέον καθιερωθεί ως το σημαντικότερο γι' αυτούς περιβαλλοντικό σύμβολο ποιότητας σε 40 χώρες του κόσμου.

Έτσι, λοιπόν, η οικονομική ανάπτυξη συνδέεται άμεσα με τη φροντίδα του φυσικού περιβάλλοντος. Θέλεις τη «Γαλάζια Σημαία»; Πρέπει να κοιτάξεις το σύνολο της φύσης στην περιοχή σου και να κάνεις κάτι συνεχώς γι' αυτήν, όπως π.χ. να προστατεύεις μια αμμοθίνη όπου φυτρώνουν οι άσπροι κρίνοι της θάλασσας ή έναν υγρότοπο όπου ζουν σπάνια πουλιά, να αφαιρείς κάθε βράδυ τις ξαπλώστρες σε ακτές όπου έρχονται να γεννήσουν θαλάσσιες χελώνες, να οργανώνεις επισκέψεις και εκδηλώσεις που ευαισθητοποιούν μικρούς και μεγάλους για τη φύση γύρω τους, κλπ.

Δεν είναι δύσκολο να επιτευχθεί κάτι τέτοιο και το κόστος είναι ασήμαντο μπροστά στο όφελος από τον αυξημένο τουρισμό. Αυτό που ζητά η «Γαλάζια Σημαία» είναι αυτονόητο - οι περισσότεροι επισκέπτες έρχονται ακριβώς για να απολαύσουν το φυσικό περιβάλλον και δεν θα έρχονται πλέον, αν αυτό έχει υποβαθμισθεί. Λογικά, δεν θα έπρεπε να χρειαζόμαστε «Γαλάζιες Σημαίες» για να κάνουμε το αυτονόητο...

Μάκης Απέργης

Ευχαριστούμε θερμά το Ίδρυμα Μποδοσάκη για την ευγενή χορηγία του προς την Εταιρία μας, που συμβάλλει στην έκδοση του περιοδικού "Η Φύση".

Επανεμφάνιση της Αρκούδας στο «βουνό των Θεών» (Όλυμπος).

του Γιώργου Μερτζάνη

Οι μαρτυρίες για ιστορική παρουσία της Αρκούδας στον Όλυμπο σταματούν στη δεκαετία του '40. Από τότε και για τα επόμενα 60 χρόνια που ακολούθησαν, η αρκούδα εθεωρείτο εκλειπόν είδος από το βουνό των Θεών.

Με υψόμετρο 2.918m, ο Όλυμπος είναι από τους υψηλότερους ορεινούς όγκους της ΝΑ Ευρώπης και χαρακτηρίζεται από πολύ υψηλή βιοποικιλότητα: περιλαμβάνει όλες τις βιοκλιματικές ζώνες βλάστησης – από τα αλπικά λιβάδια- ενώ φιλοξενεί

πάνω από 1.700 είδη χλωρίδας.

Παρά το γεγονός ότι ο Όλυμπος υπήρξε ο πρώτος και ο παλαιότερος (ιδρύθηκε το 1938) Εθνικός δρυμός της χώρας (σήμερα Εθνικό Πάρκο με βάση τον ν. 3044/01) η κατάσταση διατήρησης αρκετών και σημαντικών ειδών πανίδας (όπως το Αγριόγιδο, ο Γυπαετός και τα παλαιότερα χρόνια η Αρκούδα) δεν βελτιώθηκε. Σε ορισμένες μάλιστα περιπτώσεις (όπως της Αρκούδας) επιδεινώθηκε με την εξαφάνιση του είδους.

Το γεγονός ότι ο ορεινός όγκος του Ολύμπου, αν και εκτε-

ταμένος, είναι γεωγραφικά αποκομμένος από τον κύριο κορμό της οροσειράς της Πίνδου, όπου επιβιώνει ο μεγαλύτερος πληθυσμός αρκούδας στη χώρα, τον καθιστά πιο ευάλωτο στις ανθρωπογενείς πιέσεις που τον περιβάλλουν (οικισμοί, εντατικές καλλιέργειες κλπ), με αποτέλεσμα η κατάσταση διατήρησης ειδικά των πληθυσμών των μεγάλων θηλαστικών να είναι ιδιαίτερα επισφαλής. Το βασικό αίτιο εντοπίζεται στο ότι οι ανθρωπίνες υποδομές και δραστηριότητες που παρεμβάλλονται μεταξύ Ολύμπου και Πίνδου



(σε μια ζώνη μήκους περίπου 60 χλμ σε ευθεία προβολή) δημιουργούν ένα σημαντικό τεχνητό εμπόδιο στην γεωγραφική επικοινωνία μεγάλων φυσικών περιούχων που αποτελούν πραγματικό ή εν δυνάμει βίότοπο της αρκούδας.

Ωστόσο, την άνοιξη του 2003 και μετά από 60 χρόνια «σιωπής», καταγράφηκε η πρώτη αξιόπιστη πληροφορία για εμφάνιση αρκούδας στις ΒΔ παρυφές του Ολύμπου (περιοχή Δ.Δ. Αγ. Δημητρίου). Αφορμή στάθηκε η «επίσκεψη»της αρκούδας σε μονάδα εκτροφής αγριογούρουνων και η πρόκληση υλικών ζημιών στο φράχτη της εγκατάστασης, καθώς και σε κάποια ζώα. Υπολείμματα τριχώματος από την αρκούδα βρέθηκαν στην περιγραφή της μονάδας και συλλέχθηκε δείγμα για ανάλυση DNA.

Τον Απρίλιο του 2005, σε μια πιο απομονωμένη ρεματιά και πάλι στις ΒΔ πλαγιές του Ολύμπου (θέση «Ξερολάκκι»), ορειβάτης (***) και μέλος του ΕΚΠΑΖ Θεσσαλονίκης, εντόπισε σημάδεμένα δέντρα (μαυρόπευκα), χαρακτηριστικό γνώρισμα της συμπεριφοράς της αρκούδας (και ιδίως των αρσενικών ατόμων) κατά την αναπαραγωγική περίοδο.

Συλλέχθηκε και πάλι δείγμα τριχώματος από τα υπολείμματα που βρέθηκαν στους αποφλοιωμένους κορμούς, με στόχο την γενετική ανάλυση και σύγκριση (για ταυτοποίηση) με το δείγμα του 2003.

Από μαρτυρίες κατοίκων της περιοχής, αλλά και της δασικής υπηρεσίας, φαίνεται να προκύπτει ότι τα τελευταία 3 χρόνια (2003-2005) οι ενδείξεις επανεμφάνισης κάποιου ή κάποιων ατόμων αρκούδας (στη βέλτιστη περίπτωση ένα θηλυκό με μικρά και ένα αρσενικό) στη περιοχή του Ολύμπου συστηματοποιούνται.

Αν και είναι πολύ νωρίς να μιλήσει κανείς για την επανεγκατάσταση ενός μετα-πληθυ-



Αρκούδα (*Ursus arctos*)

σμού (meta-population) αρκούδας στον Ολυμπο, είναι ωστόσο βάσιμη η θεωρία μιας έναρξης επαν-αποίκησης του Ολύμπου από την αρκούδα, μέσω διασποράς ατόμων που προέρχονται από τον ευρύτερο πληθυσμό της ανατολικής Πίνδου (ευρύτερη περιοχή Βάλλια Κάλντας - Χασίων - Αντιχασίων). Αξίζει να σημειωθεί ότι στην περιοχή αυτή ο ελάχιστος πληθυσμός αρκούδας εκτιμάται σε 44 άτομα, με την μέθοδο της γενετικής ταυτοποίησης των ατόμων (μετά από ανάλυση DNA*).

Ένας επί πλέον λόγος που υποστηρίζει την παραπάνω υπόθεση είναι ότι ένα τμήμα της παρεμβαλλόμενης περιοχής (μεταξύ Ολύμπου και Αν. Πίνδου) φαίνεται να λειτουργεί ως συνδετική ζώνη («corridor») λόγω του ευνοϊκού αναγλύφου και της σχετικής φυτοκάλυψης που την χαρακτηρίζουν (άξονας Χασίων, Αντιχασίων, Καμβουνίων, Βερδικούσας).

Οι συνθήκες δεν φαίνεται να είναι εξίσου ευνοϊκές σε ότι αφορά τις αντιδράσεις των κατοίκων. Στην πλειοψηφία τους αρνητικές, ρίχνουν τις ευθύνες στις ΜΚΟ και τους «οικολόγους» καθιστώντας τους και πάλι τους μοναδικούς υπεύθυνους για «επανεισαγωγή»(...) αρκούδων στην περιοχή του Ολύμπου!

Η ΜΚΟ «ΚΑΛΛΙΣΤΩ» έχει

ξεκινήσει συντονισμένες προσπάθειες ενημέρωσης των τοπικών αρμοδίων υπηρεσιών, ενώ βρίσκεται σε συνεργασία με την κεντρική διοίκηση (ΥΠΑΑΤ – Γενική Διεύθυνση Αισθ. Δασών, Δρυμών και Θήρας & ΥΠΕΧΩΔΕ) για την κατάρτιση πρωτοκόλλου ενημέρωσης των τοπικών κοινωνιών καθώς και λήψης προληπτικών μέτρων από τους παραγωγούς (μελισσοκόμους, κτηνοτρόφους κλπ), για τις περιπτώσεις πρόκλησης ζημιών.

Προς αυτή την κατεύθυνση προτίθεται να κινηθεί και η ΕΕΠΦ. Ελπίζουμε τις προσπάθειες αυτές να τις υποστηρίξει και ο Φορέας Διαχείρισης του Εθνικού Πάρκου Ολύμπου, αυξάνοντας έτσι τις πιθανότητες επαν-εγκατάστασης ενός είδους-έμβληματος σε έναν ορεινό όγκο-σύμβολο.

(*) Η έρευνα αυτή πραγματοποιήθηκε από το εργαστήριο Μοριακής Γενετικής του ΑΠΘ – ερευνητική ομάδα καθ. Ζαχ. Σκούρα, στο πλαίσιο υλοποίησης του προγράμματος αξιολόγησης των επιπτώσεων του τμήματος «Παναγιά-Γρεβενά» της Εγνατίας Οδού, στους πληθυσμούς και τον βίότοπο της Αρκούδας στην Αν. Πίνδο.

(**) Βασίλης Εμμανουηλίδης, τον οποίο ευχαριστούμε θερμά για την πληροφορία και την συλλογή δειγμάτων.

Το γιοργαλίδικο άλογο της Κρήτης

του Κλεόνικου Σταυριδάκη, Υπεύθυνου Α/θμιας Περιβ/κής Εκπ/σης Ν. Ρεθύμνου

Κλ. Σταυριδάκης



Το Γιοργαλίδικο άλογο

[...] Τα άλογα του νησιού είναι βραχύσωμα, γεμάτα ζωηράδα, με ωραία χαίτη και πολύ μεγάλη ουρά. Τα περισσότερα έχουν, όμως, αδύνατη κοιλιά και η σέλλα δεν μπορεί να εφαρμόσει στην πλάτη τους. Είναι άλογα για ανώμαλα εδάφη και σκαρφαλώνουν τόσο επιδέξια στους βράχους, ώστε ανεβαίνουν με θαυμαστή ταχύτητα και στα πιο απότομα μέρη. Δεν έχει κανείς παρά να τα πιάσει από τη χαίτη με το ένα χέρι και να κρατήσει τα χαλινάρια με το άλλο. Και στις πιο δύσκολες καταβάσεις, που είναι αρκετά συνήθεις στο νησί, έχουν βήμα σταθερό και σίγουρο, αλλά πρέπει να τα αφήνει κανείς μόνα τους και να τα εμπιστεύεται [...]

Από το έργο *Relation d' un voyage du Levant*, μεταφρ. Μ.& Μ. Απέργη

Ο Γάλλος περιηγητής Joseph Pitton de Tournefort, ένας από τους εξέχοντες ταξιδιώτες στην αρχή του 18^{ου} αιώνα, κατά την διάρκεια της περιήγησης του στην Κρήτη, γράφει τα παραπάνω μεταξύ άλλων, για τη φυλή των αλόγων της Κρήτης. Η φυλή των αλόγων της Κρήτης θεωρείται η αρχαιότερη της Ευρώπης. Οι Μινωί-

τες χρησιμοποιούσαν ένα άλογο παρόμοιο με το σημερινό.

Η σπουδαία ανακάλυψη αλογουθυσίας στις Αρχάνες (άλογο 6 ετών) χρονολογείται από τη Μινωική Εποχή. Ο σκελετός αλόγου που ανακαλύφθηκε είναι σχεδόν ίδιος με το σκελετό του σημερινού γιοργαλίδικου αλόγου, γεγονός που αποδεικνύει ότι η ιστορία του μεγαλύτερου ζώου της κρητικής πανίδας χάνεται στα βάθη των αιώνων. Το αρχικό μινωικό άλογο

Η φωτογραφία δείχνει καθαρά το άλογο να γιοργαλίζει (πλαγιοτροχασμός).



Κλ. Σταυριδάκης

παραμένει ίσαμε σήμερα σχεδόν αναλλοίωτο στα βασικά φυλετικά χαρακτηριστικά του.

Σήμερα τα άλογα αυτά, λόγω της μειωμένης χρηστικότητας τους, απειλούνται με εξαφάνιση. Το Υπουργείο Γεωργίας, σε συνεργασία με πανεπιστήμια της χώρας, έχει ξεκινήσει μια προσπάθεια καταγραφής των αλόγων της φυλής αυτής, όπως και όλων των αυτοχθόνων φυλών αγροτικών ζώων. Η πενιχρή όμως ανά κεφαλή επιδότηση που δίνεται ετησίως δεν είναι κίνητρο για να διατηρεί κάποιος ένα άλογο.

Γιατί όμως πρέπει να διατηρήσουμε, να διασώσουμε το γιοργαλίδικο άλογο της Κρήτης; Τα άλογα αυτά αποτελούν ένα ζωντανό μνημείο του τόπου μας. Διανύοντας ιστορία χιλιάδων χρόνων κατάφεραν να φτάσουν περήφανα ως τις μέρες μας. Δεν έχουμε λοιπόν το δικαίωμα να αφήσουμε να καταστραφεί μια κληρονομιά που παραλάβαμε από τις προηγούμενες γενιές και που ανήκει στους απογόνους μας.

Χαρακτηριστικό γνώρισμα - εγγενές και όχι επίκτητο - των αλόγων αυτών είναι το γιοργάλισμα (πλαγιοτροχασμός). Πλαγιοτροχασμός είναι ο γρήγορος



Φωτογραφία από το Πρόγραμμα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης για τα γιοργαλίδικα άλογα με μαθητές Δημοτικού Σχολείου

βηματισμός του αλόγου σε δύο χρόνους, κατά τον οποίο σηκώνονται εναλλάξ τα δυο δεξιά και τα δυο αριστερά πόδια (Ελληνικό Λεξικό Τεγόπουλος - Φυτράκης).

Το σπάνιο αυτό χάρισμα είναι έμφυτο, κληρονομικό και όχι επίκτητο. Ο πλαγιοτροχασμός, κοινώς (α)ραβάνι ή γιοργαλίδικο τρέξιμο, είναι το χαρακτηριστικότερο γνώρισμα των κρητικών αλόγων. Θεωρείται απαραίτητο χαρακτηριστικό για να θεωρηθεί κάποιο άλογο ως κρητικό.

Η πιο πιθανή θεωρία υποστηρίζει ότι ο πλαγιοτροχασμός προήλθε από την ανάγκη προσαρμογής του βηματισμού των αλόγων στα ανώμαλα εδάφη της Κρήτης, σε συνδυασμό με την εξυπνάδα των Κρητικών, που ήθελαν να διαμορφώσουν έναν στρωτό, βολικό και ξεκούραστο βηματισμό στο άλογο, για να μην ταλαιπωρούνται.

Τα άλογα τρέχουν γοργά, σαν να γλιστρούν στον πάγο. Σηκώνουν πρώτα τα δυο δεξιά τους πόδια και ύστερα τα δυο αριστερά μαζί. Δηλαδή τα δυο αριστερά πόδια, μπρος και πίσω, και τα δυο δεξιά πάνε μαζί, με αποτέλεσμα ο αναβάτης να μην «ανεβοκατεβαίνει» όπως με τον τροχασμό άλλων αλόγων. Αυτή η κίνηση παρατηρείται και στις καμήλες. Ο κορμός του σώματος εκτελεί κατακόρυφη κίνηση

ελάχιστου εύρους. Στο χρονικό του ο Πρεβελάκης γράφει για το γιοργαλίδικο άλογο:

«Το γιοργαλίδικο είναι μια περπατησιά που τη μαθαίνουν μονάχα της Κρήτης ταλογινά, κ' είναι στρωτή και μαλακιά για τον καβαλάρη, μαλακότερη και από το κύλισμα της καρότσας.»

Τα γιοργαλίδικα άλογα, γι' αυτόν τον ιδιόμορφο βηματισμό τους, που εξασφαλίζει μεγάλη αντοχή στο ζώο, ικανότητα διαδρομής μεγάλων αποστάσεων σε κάθε λογής δρόμους και άνετη, αναπαικτική ίππευση στον αναβάτη, χωρίς κραδασμούς, μπορούν να φτάσουν σε ταχύτητα μέχρι και τα 35 χιλιόμετρα την ώρα.

Αυτόν τον βηματισμό κάποιοι αναβάτες προσπαθούν να τον διδάξουν σε μη κρητικά άλογα δένοντας τα δυο πόδια μαζί, κάτι τέτοιο όμως είναι πολύ βασανιστικό. Ο βηματισμός αυτός είναι ξεκούραστος για τον αναβάτη, γεγονός που τα κάνει περιζήτητα.

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται σοβαρή πρωτοβουλία για τη διάσωση και αναπαραγωγή του κρητικού αλόγου, με τη δημιουργία συλλόγων, όπου συγκεντρώνονται πολλοί, κυρίως νέοι, που αγαπούν και φροντίζουν τα γιοργαλίδικα άλογα.

Τέτοιοι είναι ο Ιππικός Σύλλογος Γεωργαλίδικων Αλόγων «Άγιος

Γεώργιος», που έχει την έδρα του στο χωριό Άγιος Ανδρέας του Δήμου Νικηφόρου Φωκά. Ιδρύθηκε για να βοηθήσει στη διάσωση του κρητικού αλόγου και να ενισχύσει τις προσπάθειες για την αναπαραγωγή του. Προβάλλει ακόμα στην τοπική κοινωνία το κρητικό άλογο, συμμετέχοντας σε πολλές εκδηλώσεις (παρελάσεις, πανηγύρια, εορτασμοί, επιδείξεις, αγώνες) και δημιουργεί συνεχώς νέους φίλους του. Στην ίδια κατεύθυνση κινούνται και ο Παγκρήτιος Σύλλογος Φίλων του Αλόγου (ΠΑ.ΣΥ.Φ.Α.), που εδρεύει στο Ηράκλειο καθώς και ο Σύλλογος Προστασίας της Κρητικής Πανίδας.

Τα μέλη των Συλλόγων ανταλλάσσουν πληροφορίες, αλληλοβοηθούνται σε ζητήματα ενημέρωσης, αναπαραγωγής, εφοδιασμού σε τροφές και βοηθούν όποιον επιθυμεί να γίνει ιππέας, φίλος ή ιδιοκτήτης κρητικού αλόγου.

Με τη δράση και την ουσιαστική προσφορά των Συλλόγων αυτών ο πληθυσμός των γιοργαλίδικων αλόγων αυξήθηκε σημαντικά. Τα τελευταία χρόνια έχει ακόμα επιτευχθεί η διεθνής αναγνώριση της φυλής, η ένταξη της στο εθνικό πρόγραμμα για τη διατήρηση των απειλούμενων με εξαφάνιση φυλών και η πανελλήνια προβολή της, με στόχο την οριστική σωτηρία της σπάνιας φυλής αλόγου που εξακολουθεί να κινδυνεύει με αφανισμό.

Η διάσωση αυτών των αλόγων θα βοηθήσει στην οικονομική και πολιτιστική ανάπτυξη του τόπου μας. Τα κρητικά άλογα, φημισμένα για την ανθεκτικότητά τους, την αντοχή τους στις αρρώστιες, τη λιτοδίαιτη διατροφή τους, τέλεια προσαρμοσμένα στο κρητικό περιβάλλον, μπορούν να αποτελέσουν ισχυρό στήριγμα στον αγροτουρισμό, που προβλέπεται να έχει μεγάλη ανάπτυξη στο μέλλον. Η χρησιμοποίησή τους για ιππασία αναψυχής ή για την πραγματοποίηση εκδρομών, με σκοπό τη γνωριμία των ορεινών οικοσυστημάτων του νησιού μας, όπου τα μηχανικά μέσα δεν μπορούν να πάνε χωρίς να καταστρέψουν το περιβάλλον, τα καθιστά αναντικατάστατα.

Αγριόγαλος (*Otis tarda*)

Ένα από τα πιο σπάνια πουλιά της Ελλάδας

του Γ. Σφήκα

Ο Αγριόγαλος ή Ωτίδα (*Otis tarda*) είναι ένα από τα μεγαλύτερα πουλιά της Ευρώπης. Άλλοτε η εξάπλωσή του ήταν σχεδόν συνεχής, από την Ιβηρική χερσόνησο και το Μαρόκο ως τα βόρεια της Μογγολίας, τη Μαντζουρία και την Κορέα. Σήμερα σ' όλην αυτήν την έκταση απαντούν μόνο απομονωμένοι πληθυσμοί, που δεν έχουν συνήθως επαφή μεταξύ τους. Απία οι δραματικές αλλαγές των πεδιάδων, που είναι ο φυσικός βίτοπος του είδους, η μηχανοποίηση της γεωργίας, τα φυτοφάρμακα και σε μικρότερο βαθμό, η λαθροθηρία.

Ο Αγριόγαλος ήταν αρκετά κοινός και στη χώρα μας, ιδιαίτερα στις πεδιάδες της Μακεδονίας, της Θεσσαλίας και της Βοιωτίας, όπου φώλιαζε και έβροσκε μέσα στα σταροχώρα ή στα χόρτα των χέρσων εκτάσεων. Οι αρχαίοι ημών πρόγονοι γνώριζαν πολύ καλά αυτό το πουλί και του είχαν δώσει το όνομα Ωτίς ή Ουτίς η μεγάλη. Οι νεώτεροι Έλληνες το έλεγαν, Αγριόγαλο, Μισίρκα, Αγριόχηννα, Τόγια, Τόι, Αγριόκουρκο, Δρόμπλι, κλπ.

Τις τελευταίες δεκαετίες πιστευόταν ότι έχει χαθεί εντελώς από τη χώρα μας, παρά την απαγόρευση του κυνηγιού του, λόγω της λαθροθηρίας, της μηχανοποίησης της γεωργίας και της δραματικής αλλαγής των καλλιεργειών, από ξερικές με σιτηρά, σε ποτιστικές με μπαμπάκια και καλαμπόκια.

Η έκπληξή μας ήταν μεγάλη όταν πληροφορηθήκαμε από το περιοδικό «Οιωνός» της Ε.Ο.Ε., σε άρθρο του Δασολόγου Κου Κυριάκου Τσίπη, ότι ένα μικρό κοπάδι των 6 έως 10 ατόμων περιφέρεται στον Θεσσαλικό κάμπο, στα νότια της Λάρισας και ότι αυτό είναι γνωστό στους κατοί-



A.M. Loubsens/Colibri

Αγριόγαλος (*Otis tarda*)

κους των γύρω χωριών αλλά και στους κυνηγετικούς συλλόγους της περιοχής, οι οποίοι μάλιστα έβγαλαν και ανακοίνωση για την προστασία του. Από άλλα έντυπα μάθαμε ότι οι αγριόγαλοι της Θεσσαλίας δεν είναι ενδημικοί, αλλά έρχονται τον Ιανουάριο και αφού αναπαραχθούν, φεύγουν μετά τον Μάιο για βορειότερες περιοχές. Πάντως ο Αγριόγαλος εξακολουθεί να αποτελεί ακόμη μέλος της Ελληνικής Ορνιθοπανίδας και ένα από τα σπανιότερα πουλιά της χώρας μας, που επιπλέον προστατεύεται από την Εθνική και Κοινωνική νομοθεσία και ο φόνος του απαγορεύεται αυστηρά.

Η επιστημονική ονομασία του Αγριόγαλου είναι *Otis tarda* (Ωτίς η βραδυά). Το μήκος του αρσενικού, από το ράμφος ως την άκρη της ουράς, φθάνει τα 103 εκ. ενώ το θηλυκό είναι αρκετά μικρότερο, με μήκος 75 εκ. Από πάνω το χρώμα του μοιάζει με τα ώριμα στάχυα ενώ από

κάτω είναι λευκό. Το αρσενικό έχει ένα πυρρόξανθο κολλάρο στο στήθος και ένα είδος «μουστάκι» στην άκρη του ράμφους. Οι άκρες των πτερυγίων είναι μαυριδερές, αλλά οι πτερούγες από κάτω φαίνονται σχεδόν εξ ολοκλήρου λευκές, όταν πετάει. Το πέταγμα γίνεται με αργές και δυνατές κινήσεις. Το βόδισμα στο έδαφος είναι αργό, με το κεφάλι ανασηκωμένο, για να βλέπει τριγύρω.

Οι Αγριόγαλοι ζουν σε μικρά κοπάδια, όπου υπερτερούν τα θηλυκά και βόσκουν ανάμεσα στα χορτάρια και στα στάχυα. Όταν αντιληφθούν κίνδυνο προτιμούν να απομακρύνονται τρέχοντας. Σε περίπτωση μεγάλου κινδύνου πετούν στον αέρα, αφού πρώτα τρέξουν μερικά μέτρα προς την κατεύθυνση που φυσά ο άνεμος. Το πέταγμά τους είναι χαμηλό, ξυστά σχεδόν πάνω από τα δέντρα, με ταχύτητα που πλησιάζει τα 50 χλμ την ώρα.

Στο τέλος του χειμώνα, οι

Αγριόγαλοι ετοιμάζονται για την αναπαραγωγή. Τα αρσενικά, ντυμένα με την κομψή γαμήλια φορεσιά τους, παρουσιάζονται πρωί-πρωί και αρχίζουν τις επιδείξεις τους, βηματίζοντας επιβλητικά εμπρός-πίσω, ενώ τα αιρετικά φτερά τεντώνονται και ακουμπούν στο έδαφος. Την ουρά την ανοίγουν σαν βεντάλια. Τα φτερά των ώμων κατευθύνονται προς τα εμπρός. Το κεφάλι γέρνει προς τα πίσω και το στήθος φουσκώνει. Δύο σάκκοι στη βάση του λαιμού φουσκώνουν και κρέμονται λίγο προς τα κάτω. Τότε εμφανίζονται τα θηλυκά και προχωρούν στη σειρά. Οι αρσενικοί αγριεύουν και εξαπνούνται και τελικά πραγματοποιείται το ζευγάρωμα, με ένα ή περισσότερα θηλυκά, ανάλογα με τον διαθέσιμο αριθμό.

Μετά το ζευγάρωμα τα θηλυκά απομακρύνονται από τα αρσενικά και ψάχνουν το κατάλληλο μέρος για να φτιάξουν τις φωλιές τους, σε μέρη που ξέρουν ότι δεν πλησιάζουν άνθρωποι. Ανοίγουν με τα πόδια τους ένα ρηχό βαθούλωμα και κάθονται μέσα κουνώντας το σώμα τους, μέχρι να του δώσουν το σωστό σχήμα. Εκεί θα γεννήσουν σε

λίγες μέρες ένα έως τρία αυγά, με χρώμα φαιό-πράσινο και ακανόνιστες ή καφετιές κηλίδες.

Στο μεταξύ, τα αρσενικά περιπλανώνται και βόσκουν μέσα στον κήπο, ενώ τα θηλυκά μένουν στις φωλιές και σε περίπτωση κινδύνου τρέχουν γρήγορα με τις φτερούγες πεσμένες, για να τραβήξουν την προσοχή του εχθρού από τα αυγά ή τα μικρά.

Η επώαση διαρκεί τέσσερις εβδομάδες και οι νεοσσοί, όταν πρωτοβγούν, δεν είναι πολύ ευκίνητοι. Αν αντιληφθούν κίνδυνο, το μόνο που μπορούν να κάνουν είναι να κολλήσουν στο έδαφος και να μείνουν τελείως ακίνητοι. Τα μικρά τρέφονται με μυρμήγκια από τις γύρω φωλιές, που μαθαίνουν να τις σκαλίζουν με τα πόδια τους και έτσι μεγαλώνουν γρήγορα. Τα ενήλικα τρώνε σχεδόν τα πάντα, από χόρτα και σπόρους, μέχρι ακρίδες, σκαθάρια, βατράχια, σαύρες, ποντίκια, μικρά πουλιά, ακόμη και μικρές πέτρες. Συχνάζουν όμως πάντα σε περιοχές που υπάρχει νερό, κάποιο ρυάκι ή λιμνούλα.

Μεγαλώνοντας τα μικρά, οι οικογένειες ενώνονται με τα άλλα πουλιά και σχηματίζουν

κοπάδια. Στις νοτιότερες χώρες οι αγριόγαλοι παραμένουν όλο το χρόνο (ενδημικοί) ενώ στις πιο ψυχρές, το χειμώνα μεταναστεύουν νοτιότερα. Πάντως, το μικρό κοπάδι που εμφανίστηκε στη Θεσσαλία είναι μεταναστευτικό και έρχεται στη χώρα μας μόνο το χειμώνα, από τον Ιανουάριο μέχρι τον Μάιο, σύμφωνα με τον Κυνηγετικό Σύλλογο Λάρισας.

Στην Ευρωπαϊκή Ένωση υπάρχουν γύρω στα 13.500 έως 14.000 ζευγάρια αγριόγαλων που κατανέμονται στην Ισπανία, Αυστρία, Γερμανία, Σλοβακία και Ουγγαρία. Ας ελπίσουμε πως και οι δικοί μας θα πολλαπλασιασθούν γρήγορα.

Βιβλιογραφία

Απαλοδήμος Ντίνος: «Περιγραφικό λεξικό των πουλιών της Ελλάδος», Μουσείο Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας – Κηφισιά, 1993

Τσίπης Κυριάκος: «Ωτίδες: ένα σπάνιο είδος στη Θεσσαλία», Περιοδικό «Οϊωνός», τεύχος 21, 2005

de la Fuente Felix Rodriguez και άλλοι: «Ο θαυμαστός κόσμος των ζώων», Τόμος 4, 1973

Βιβλιοπαρουσίαση

Η Αλόνησος με τα πόδια

Μιά πολύ ωραία έκδοση για τα μονοπάτια και τις διαδρομές στη φύση της Αλοννήσου, κυκλοφόρησε τα τελευταία χρόνια σε διάφορες γλώσσες γραμμένη από δύο αθηναίους φυσιολόγους: την Bente Keller και τον Ηλία Τσουκαλά. Το βιβλιαράκι κοσμείται από αξιόπιστους χάρτες των διαδρομών και ωραίες ακουαρέλλες με τοπία του νησιού. Μπορείτε να το παραγγείλετε στη διεύθυνση Gallery 5, fax +302424065931, www.bentekeller.gr.

Τα μονοπάτια του Ζαγορίου

Από τις εκδόσεις «Κριτική» κυκλοφόρησε σε δύο τομίδια το βιβλίο του Αντώνη Καλογήρου «Τα μονοπάτια του Ζαγορίου». Πρόκειται για μία πολύ επι-

μελημένη δουλειά, που επιπλέον συνοδεύεται και από χάρτες εξαιρετικής ποιότητας, καθώς και από θαυμάσιες φωτογραφίες με χαραγμένες, όπου χρειάζεται, τις διαδρομές. Το συνιστούμε ανεπιφύλακτα σε όσους ασχολούνται με το περπάτημα στο βουνό.

90 χρόνια συννεφιάς και λιακάδες

Κυκλοφόρησε πρόσφατα το βιβλίο του Πέτρου Μπρούσαλη «90 χρόνια συννεφιάς και λιακάδες», όπου ο συγγραφέας αφηγείται τη ζωή του μέσα από τα δραματικά γεγονότα του 20^{ου} αιώνα. Το βιβλίο είναι γραμμένο στο γνωστό γλαφυρό ύφος του Πέτρου Μπρούσαλη. Μπορείτε να το ζητήσετε από τα γραφεία μας.

Γ.Σ.

Η Μεσογειακή φώκια (*Monachus monachus*) στο Ιόνιο

της Αλίκης Πάνου

Ο περισσότερος κόσμος ξέρει πια σήμερα ότι η Μεσογειακή φώκια *Monachus monachus*, το σπανιότερο είδος φώκιας στον κόσμο, ζει και αναπαράγεται στην Αλόνησο και στα νησάκια τριγύρω. Εκεί, μετά τις πολυετείς προσπάθειες του Th. Schultze-Westrum και της ΕΕΠΦ και, αργότερα, της ΜΟμ, ιδρύθηκε το 1992 το πρώτο Εθνικό θαλάσσιο πάρκο της Ελλάδας, του οποίου απέκτησε Φορέα Διαχείρισης το 2003.

Όμως, πολλοί δεν έχουν ακούσει ότι φώκιες υπάρχουν σε όλες τις ελληνικές θάλασσες: στα νησιά του Αιγαίου, στην Χαλκιδική, ακόμα και στον Σαρωνικό. «Τι; Φώκιες στο Ιόνιο; Μα οι φώκιες είναι στις Σποράδες!» είναι μια πολύ συνηθισμένη αντίδραση. Ο κόσμος αυτό ακούει συνήθως. Κι όμως, φώκιες υπάρχουν σε όλο το Ιόνιο και κυρίως στην Κεφαλονιά, Ιθάκη, Ζάκυνθο, Λευκάδα και στα νησάκια ανατολικά της Ιθάκης. Βέβαια, κατά την πρώτη διερευνητική αποστολή το 1983, που έγινε από Άγγλους επιστήμονες του Sea

Mammal Research Unit (SMRU), δεν βρέθηκαν φώκιες στις θαλασσινές σπηλιές, ούτε ίχνη που να πιστοποιούν την παρουσία τους. Τα ζώα βγαίνουν στην παραλία της σπηλιάς για να ξεκουραστούν ή να γεννήσουν τα μικρά τους, που στην αρχή δεν ξέρουν να κολυμπήσουν και τα θηλάζει η μητέρα τους. Το ίδιο είχε συμβεί όμως και στις Β. Σποράδες, λίγους μήνες νωρίτερα, όπου η παρουσία φώκιας ήταν ήδη τεκμηριωμένη. Άρα ήταν η μέθοδος λάθος: διατρέχοντας σε δυο εβδομάδες μια τεράστια ακτογραμμή δεν ανακαλύπτει κανείς απόκρυφα καταφύγια, συχνά με υποβρύχια είσοδο, ούτε πετυχαίνει αναγκαστικά την φώκια ή τα ίχνη της. Αυτό αποδείχθηκε περίτρανα το 1985, όταν πια έμεινα με μια ομάδα του SMRU στην Κεφαλονιά και Ιθάκη για έρευνες ενός έτους, τοποθετώντας αυτόματες κάμερες σε σπηλιές: και φώκιες είδαμε, μεταξύ αυτών ένα νεογέννητο, και νέες σπηλιές ανακαλύψαμε με συστηματικές επισκέψεις, αλλά και μόνιμη παρουσία φώκιας σε ορισμένες

σπηλιές καταγράψαμε.

Το 1986 αποχώρησαν οι Άγγλοι και αναλάβαμε για τα επόμενα δύο χρόνια πλήρως το πρόγραμμα προστασίας της φώκιας στο κεντρικό Ιόνιο, ο αδελφός μου Δημήτρης Πάνου κι εγώ υπό την αιγίδα του καθ. Jürgen Jacobs, από το Ζωολογικό Ινστιτούτο του Παν/μίου του Μονάχου, με κοινοτική χρηματοδότηση. Για πρώτη φορά στην Ελλάδα, θέσαμε τότε σε εφαρμογή ένα ολοκληρωμένο σχέδιο δράσης για την προστασία της φώκιας. Κύριος κορμός του ήταν αφ'ενός η παρακολούθηση του πληθυσμού (αριθμός ζώων, γεννήσεις, θάνατοι), με την παράλληλη τακτική ενημέρωση κατοίκων και επισκεπτών και, αφ'ετέρου, η συστηματική διερεύνηση των παραγόντων που συντελούν στην δραματική μείωση της φώκιας - κάτι που μέχρι τότε μόνον θεωρητικά αναφερόταν στις εκθέσεις, χωρίς να γνωρίζε κανείς ποιοι είναι οι σημαντικότεροι στην πράξη. Τι έφταιγε λοιπόν; Μειωμένη αναπαραγωγή; Μείωση των διαθέσιμων καταφυγίων λόγω αυξημένης ανθρώπινης δραστηριότητας; Η ρύπανση μήπως, όπως στην Βόρεια Θάλασσα; Η εκ προθέσεως θανάτωση φώκιας, κυρίως από ψαράδες; Ανέκαθεν τη θεωρούσαν εχθρό, επειδή τρώει τα ψάρια από τα δίχτυα καταστρέφοντάς τα, όπως διαμαρτύρονταν. Μόνον εντοπίζοντας τις σημαντικότερες αιτίες μείωσης του πληθυσμού θα μπορούσαν να προταθούν και τα αντίστοιχα μέτρα προστασίας.

Επί δύο χρόνια καταγράφαμε καθημερινά την χρήση σπηλιάς από φώκιες, την τουριστική δραστηριότητα, τις θεάσεις φώκιας από άλλους, κυρίως ψαράδες που καλύπτουν καλύτερα από

Μικρό Μεσογειακής φώκιας σε μια σπηλιά του Ιονίου



Αλίκη Πάνου

κάθε ομάδα έρευνας την περι-οχή, καθώς και τις ζημιές από φώκια σε αλιευτικά εργαλεία, με την βοήθεια και συνεργασία των ψαράδων. Οι ψαράδες, και κυρίως της Ιθάκης, μετά από μια αρχική δυσπιστία προς εμάς, συνεργάστηκαν στενά μαζί μας όλα αυτά τα χρόνια, παρέχοντας πολύτιμες πληροφορίες και στοιχεία και συμμετέχοντας στο πρόγραμμα με προτάσεις τους, ακόμη και με δείγματα τριχών τους για ανάλυση βαρέων μετάλλων, σε σύγκριση με την φώκια. Και, το κυριότερο, σταμάτησαν να σκοτώνουν φώκιες. Πρώτοι αυτοί κατάλαβαν ότι παλεύουμε για τον ίδιο σκοπό: πρέπει να προστατευτεί η θάλασσα στο σύνολό της, αλλιώς θα πάψει να τρέφει και φώκιες και ψαράδες.

Συνδυάζοντας όλα τα στοιχεία των τριών ετών, καταλήξαμε στο συμπέρασμα ότι υπήρχαν 20-25 φώκιες στο κεντρικό Ιόνιο, με ελάχιστο αριθμό 18 διαφορετικά ζώα, μέσα σ'αυτά και ένα ως τρία μικρά κάθε χρόνο. Δηλαδή, ένας σημαντικός πληθυσμός με τακτική αναπαραγωγή, αν αναλογιστεί κανείς ότι συνολικά έχουν απομείνει μόνο 500 φώκιες περίπου, διασκορπισμένες σε ολόκληρη την Μεσόγειο και την ΒΔ. Αφρική. Το 5% του πληθυσμού παγκοσμίως. Είδαμε ακόμη, ότι σπηλιές με εύκολη πρόσβαση και κοντά σε θέρετρα εγκαταλείπονταν το καλοκαίρι με την τουριστική κίνηση στην θάλασσα (ταχύπλοα, σκι, άνθρωποι παντού, κτλ.), ενώ σπηλιές με κρυφή ή υποβρύχια είσοδο παρέμεναν τα προτιμώμενα καταφύγια, ακόμη και δίπλα σε τουριστικούς οικισμούς. Μέχρι και γένηνα καταγράψαμε σε δύο απ'αυτές. Ακόμη, κάποιες σπηλιές που για πολλούς μήνες δεν χρησιμοποιούνταν, ξαφνικά άρχισαν να δέχονται τακτικές επισκέψεις για χρόνια ή και το αντίστροφο. Δεν είναι περίεργο ότι το 1983 δεν είχε βρεθεί ούτε ίχνος με μια βιαστική επίσκεψη μέσα στο καλοκαίρι.

Το κυριώτερο ωστόσο



Αλίκη Γιάνου

Καταγραφή ζημιών

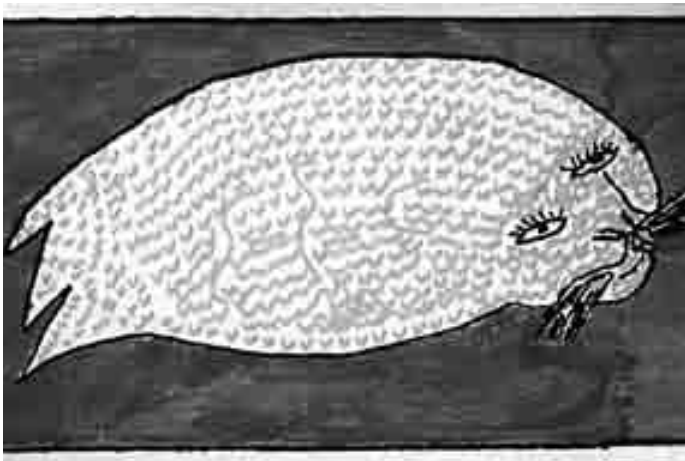
εύρημα ήταν πως οι ζημιές στα αλιευτικά εργαλεία δεν ήταν καθόλου ευκαταφρόνητες: ανάλογα με την εποχή και το είδος του εργαλείου, η συχνότητα σε ζημιά έφτανε ακόμη και το 15-20%. Και, σίγουρα, οι αναφορές των ψαράδων δεν ήταν «φουσκωμένες», όπως διαπιστώθηκε από δασταυρωμένα στοιχεία. Γι' αυτό, οι ψαράδες σε όλη την Ελλάδα παραδοσιακά κυνηγούσαν τις φώκιες και τις σκότωναν με κάθε ευκαιρία. Από μια επί μέρους έρευνα, βρέθηκε ότι το 50% από παλαιότερες περιπτώσεις θανάτου φώκιας στην περιοχή ήταν θανάτωση εκ προθέσεως από ψαράδες, όπως μας

είπαν οι ίδιοι. Ήταν πια σαφές κι έτσι καταγράφηκε στην αναφορά μας: το ζήτημα ζημία-θανάτωση ήταν το κύριο άμεσο πρόβλημα για την επιβίωση των ζώων ενώ η ρύπανση αποδείχθηκε πρακτικά αμελητέα, οι γεννήσεις ήταν τακτικές κάθε χρόνο και τα διαθέσιμα ενδαιτήματα θα μπορούσαν να αυξηθούν αν εξέλιπε ο επίκτητος φόβος των ζώων για τον άνθρωπο, λόγω της θανάτωσης.

Πάγια αρχή μας ήταν πάντα η ενεργή συμμετοχή ντόπιων στις δραστηριότητες, ως μέλη των ομάδων: ψαράδες ή άλλοι ντόπιοι ανέλαβαν επισκοπήσεις ενδαιτημάτων, άλλοι όπως η

Τασία Λεκατσά στην Ιθάκη, την καταγραφή ζημιών και τουριστικής κίνησης κι άλλοι πάλι την ενημέρωση και την περιβαλλοντική εκπαίδευση σε σχολεία. Από το 1989 ως το 1995 συνεχίστηκαν τα προγράμματα χωρίς διακοπή, με χρηματοδότηση του WWF International. Το 1990 συμπεριλάβαμε και την Ζάκυνθο στο πρόγραμμα, όπου υπεύθυνη ανέλαβε η Άντα Βλαχούτσικου που είχε ήδη κάνει εκεί την πτυχιακή της εργασία με θέμα τις φώκιες, με την δική μας καθοδήγηση και βοήθεια. Έτσι εφαρμόστηκε σε όλο το Ιόνιο η ίδια μεθοδολογία εξ αρχής, με έμφαση στην σχέση φώκια-αλιεία, τον κύριο παράγοντα άμεσης μείωσης του πληθυσμού, και στην συνεργασία με τους κατοίκους. Η κατάσταση στην Ζάκυνθο αποδείχθηκε παρόμοια με εκείνη του κεντρικού Ιονίου: καταγράφηκε ένας πληθυσμός από περίπου 20-24 φώκιες με τακτικές γεννήσεις κάθε χρόνο (1-4 μικρά), συγκεντρωμένος κυρίως στις απρόσιτες δυτικές ακτές, με ελάχιστο αριθμό 17 ζώα. Το κυριώτερο άμεσο πρόβλημα ήταν κι εδώ η θανάτωση φώκιας, λόγω της ζημιάς σε αλιευτικά εργαλεία. Κι εδώ όμως οι ψαράδες συνεργάστηκαν στενά, ελπίζοντας σε μια δίκαιη λύση του προβλήματος

Ζωγραφιά φώκιας από μαθητή



Ανίκη Πάνου

Ήδη από το 1991, οι συνθήκες είχαν ωριμάσει στο κεντρικό Ιόνιο για την λήψη συγκεκριμένων μέτρων προστασίας και διαχείρισης, με την αποδοχή και συνεργασία του τοπικού πληθυσμού. Το ίδιο έτος, ίδρυσα μαζί με κατοίκους των νησιών την ΜΚΟ «Αρχιπέλαγος - περιβάλλον και ανάπτυξη» στην πρώτη της μορφή, με στόχο να περάσουν σταδιακά οι δραστηριότητες στους ίδιους τους ενδιαφερόμενους. Δυστυχώς, και παρά όλες τις επανειλημμένες προσπάθειές μας, σε συνεργασία με τις τοπικές αρχές, κυρίως της Ιθάκης, σταμάτησε η χρηματοδότηση το 1996. Έτσι, συνεχίστηκαν οι ανωτέρω βασικές έρευνες καταγραφής για δύο ολόκληρα χρόνια, με εθελοντική προσφορά μελών του Αρχιπελάγους, καλύπτοντας την περιοχή μελέτης καλύτερα από άλλες που είχαν πλήρη χρηματοδότηση. Ωστόσο, έτσι δεν μπορούσε να υπάρξει βέβαια ουσιαστική πρόοδος στην εφαρμογή μέτρων για την προστασία της φώκιας.

Στην Ζάκυνθο συνεχίστηκαν οι προσπάθειες το 1997-99, με χρηματοδότηση από το WWF Ελλάς, στα πλαίσια του προγράμματος LIFE, με επικεφαλής συντονιστή την ΜΟμ. Το Αρχιπέλαγος ανέλαβε εξ ολοκλήρου τις μελέτες που αφορού-

σαν στο θέμα φώκια-αλιεία και οργάνωσε μια επιπλέον πιλοτική έρευνα για την ζημία που προξενεί η φώκια στην παράκτια αλιεία, ψαρεύοντας τον Νοέμβριο του 1997 στην ΒΑ. Ζάκυνθο με καιкі μας κοντά σε σπηλιές φώκιας και καταμετρώντας για πρώτη φορά τι ακριβώς έτρωγαν οι φώκιες και πόσο κόστιζε αυτό στον ψαρά: το συνολικό αλιεύμα μειώθηκε μετά από τέσσερις 'επιδρομές' φώκιας κατά 67%, ενώ το αλιεύμα σε κουτσουμάρα και μπαρμπούνα πάνω από 90%. Με άλλα λόγια, και οι φώκιες προτιμούν τα μπαρμπούνα! Όμως, το συνολικό ακαθάριστο εισόδημα μειώθηκε κατά 80%, πράγμα που οφειλόταν κυρίως στην μείωση κατά 90% του εισοδήματος από μπαρμπούνα/κουτσουμάρες, τα ψάρια που αποδίδουν και το μεγαλύτερο εισόδημα στον παράκτιο ψαρά. Χώρια η αντικατάσταση κατεστραμμένων δικτυών. Προτείναμε τότε σαν συμπέρασμα μια σειρά από πιθανά αντισταθμιστικά μέτρα για τους ψαράδες, που όμως δεν προωθήθηκαν ποτέ.

Από τα μέσα του 1998 αναλάβαμε όλο το πρόγραμμα στην Ζάκυνθο για λογαριασμό του WWF Ελλάς, μαζί με τον Τάσο Ανέστη (WWF), διευρύνοντας παράλληλα τις προβλεπόμενες δραστηριότητες: μεταξύ άλλων εμπλουτίσαμε το Κέντρο Ενημέρωσης, επαναλάβαμε τις αναλύσεις τοξικών, τα οποία και πάλι βρέθηκαν να είναι αμελητέα, πήγαμε μαζί με τους Δημάρχους των εμπλεκόμενων περιοχών ενημερωτικό ταξίδι σε προστατευόμενες περιοχές της Ισπανίας, για να δούμε επί τόπου την λειτουργία τους και συμβάλαμε ουσιαστικά στο να γίνουν οι προτεινόμενες από την Ειδική Περιβαλλοντική Μελέτη ρυθμίσεις, για ζώνες προστασίας στις δυτικές ακτές αποδεκτές από ένα ευρύ φάσμα των κατοίκων, παρά την μακροχρόνια διένεξη τότε, για την ίδρυση του Εθνικού

Θαλάσσιου Πάρκου Ζακύνθου. Με βάση τα αποτελέσματα διευρύνθηκε τότε και η υπάρχουσα στις ΒΔ ακτές περιοχή NATURA 2000, έτσι ώστε να συμπεριλάβει τα κυριότερα ενδιαιτήματα της φώκιας στις ΝΔ. ακτές της Ζακύνθου.

Δυστυχώς, μετά το 1999, το WWF Ελλάς σταμάτησε τις δραστηριότητες για την προστασία της φώκιας στην Ζάκυνθο και το έτοιμο σχέδιο Προεδρικού Διατάγματος έμεινε στο ράφι.

Στο κεντρικό Ιόνιο εντάχθηκε μεν το 2002 μια εκτεταμένη περιοχή στο δίκτυο NATURA 2000, μετά από δική μας πρωτοβουλία και λεπτομερή τεκμηρίωση, ωστόσο δεν υπάρχει κανενός είδους διαχείριση της περιοχής, ούτε και προβλέπεται στο εγγύς μέλλον. Έτσι, στο Ιόνιο, το οποίο φιλοξενεί το 10% του παγκόσμιου πληθυσμού της Μεσογειακής φώκιας, του υπ' αριθμόν ένα απειλούμενου θαλάσσιου θηλαστικού της Ευρώπης, δεν

υπάρχει ως τώρα ούτε μια προστατευόμενη περιοχή που να συμπεριλαμβάνει κρίσιμα ενδιαιτήματα του είδους. Και οι περισσότεροι από τους φίλους μας, τους ψαράδες, συνεχίζουν να μην σκοτώνουν φώκιες, χωρίς να υπάρχουν αντισταθμιστικά μέτρα για την ζημία. Αλλά ο ανεξέλεγκτος τουρισμός δεν σταματά πουθενά. Δεισιδύει όλο και περισσότερο στα τελευταία απόμερα και απρόσιτα καταφύγια της φώκιας.



Ρέκβιεμ για έναν πετεινό

Οι θόρυβοι των αυτοκινήτων δύσκολα φθάνουν ως εμας, στο αθηναϊκό προάστιο που κατοικούμε, ενώ αντίθετα ακούγονται γύρω μας τα γαυγίσματα των σκυλιών, τα πρωινά κελαηδίσματα των πουλιών και οι πανταχού παρούσες καρακάξες. Ωστόσο και οι ήχοι αυτοί έχουν κατά κάποιον τρόπο αστικοποιηθεί. Την πραγματική εξοχή τη νιώθουμε μακριά μας. Γι' αυτό και ξαφνιάστηκα ευχάριστα ένα πρωινό όταν, ύστερα από χρόνια που είχε να μου συμβεί, άκουσα από τον διπλανό κήπο το θριαμβευτικό λάλημα ενός πετεινού. Πού βρέθηκε τούτος εδώ, πώς μας προέκυψε; Δεν μπορούσα να τον δω, αλλά για ένα διάστημα τον άκουγα με αγαλλίαση: τον φανταζόμουν μεγαλόπρεπο, με τη χρυσοπράσινη ουρά του, ιπποτικό, να σέρνει κολακευτικά το φτερό δίπλα στις χαζές όρνιθες, και κάθε τόσο, να τεντώνεται για να διαλαλήσει τη χαρά της ζωής. Για ένα διάστημα η γειτονιά μας απόκτησε μια νέα διάσταση: το λάλημα του πετεινού ήταν η φωνή της φύσης, αναμνήσεις από χρόνια παιδικά, από διακοπές στην εξοχή, από ιστορίες και παραμύθια. Είδα τη γειτόνισσα και της το είπα.

Αλήθεια; έκανε εκείνη κάπως διστακτικά, σα να μη με πίστευε. Κι' εγώ φοβόμουν πως θα σας ενοχλούσε. Για να μου ομολογήσει αμέσως μετά πως η παρουσία του της ήταν εξαιρετικά δυσάρεστη, της τον είχαν φορτώσει χωρίς να τη ρωτήσουν, και της δημιούργησε ένα σωρό προβλήματα καθώς τριγυρνούσε σ' όλο τον κήπο σκάβοντας και λερώνοντας εδώ κίεκει. Φοβόταν άλλωστε μην και της τσιμπήσει το εγγόνι.

Τρόμαξα: Και δεν του φτιάχνετε ένα κοτέτσι; ψέλλισα. Κόφτε του και λίγο το φτερό, για να μην πηδάει έξω. Είναι καλό και για το παιδί, να μαθαίνει πώς είναι τα ζώα.

Από το ύφος της κατάλαβα πως ο πετεινός ήταν κιόλας καταδικασμένος. Δεν είπα τίποτε άλλο για να μην θεωρηθώ ιδιόρρυθμη. Λίγες ημέρες αργότερα, ένα πρωινό συνειδητοποίησα πως τελευταία δεν είχα ακούσει το λάλημά του, και ταραχτήκα. Ίδρωσα κιόλας.

Θα μου πείτε, υποκριτικές ευαισθησίες. Είμαστε σαρκοφάγα όντα και καταβροχθίζουμε εντελώς απροβλημάτιστα τόσα άλλα θώα πλάσματα. Όμως, ο συγκεκριμένος αυτός πετεινός, ο ερωτύλος ιππότης, ο εωθινός σαλπικτής, ήταν πια για μένα μια προσωπική γνωριμία, ένα σύμβολο. Ο εξολοθρεμός του μου φάνηκε σαν προσβολή στην αξιοπρέπεια, τη λεβεντιά, την αισιοδοξία. Σαν την επιβεβαίωση πως η φωνή της φύσης, στη δική μας γειτονιά τουλάχιστον, δεν έχει πια πέραση.

Αγγελική Παπαδοπούλου-Κουμετάκη



Νίκη Καλλιού

Ηχορύπανση

Τί πραγματικά γνωρίζουμε γι'αυτήν; Πώς επηρεάζει το περιβάλλον;

του Αθ. Καραβασίλη, Αναπλ. Διευθυντή ΙΕΚ Λάρισας

Η ηχορύπανση είναι αναμφισβήτητη ένα από τα μεγάλα προβλήματα της σύγχρονης εποχής. Η αυξημένη στάθμη θορύβου έχει αρνητικές συνέπειες στην υγεία και στη συμπεριφορά του ανθρώπου, όσο και στη διαμόρφωση του φυσικού περιβάλλοντος.

Προβαίνοντας σε μια ετυμολογική ανάλυση της λέξης ηχορύπανση, παρατηρεί κανείς ότι το πρώτο συνθετικό της λέξης είναι η λέξη ήχος. Τι είναι όμως ο ήχος και πώς μπορεί κανείς να τον προσδιορίσει επιστημονικά; Ο ήχος είναι η μεταβολή της πίεσης σε κάποιο μέσο διάδοσης, όπως ο αέρας και το νερό. Αξιζει να σημειωθεί ότι ο ήχος έχει δύο χαρακτηριστικά: την ένταση η οποία μετριέται σε decibels (db) και τη συχνότητα η οποία μετριέται σε κύκλους ανά δευτερόλεπτο, τα γνωστά μας Hertz. Ο άνθρωπος μπορεί να αντιληφθεί ήχους με ένταση άνω των

10 db και συχνότητα από 16 έως 20000 Hz. Το δεύτερο συνθετικό της λέξης ηχορύπανση είναι η ρύπανση. Ρύπανση είναι οι μη επιθυμητοί ήχοι αλλά και οι επικίνδυνοι ήχοι που φτάνουν στα αυτιά μας. Δηλαδή τα «ηχητικά σκουπίδια» που ταλανίζουν τη ζωή μας, ενώ θόρυβο εννοούμε τον ενοχλητικό και δυσάρεστο για τον άνθρωπο ήχο. Τέτοιοι ήχοι είναι η τηλεόραση του γείτονου, η λαϊκή της γειτονιάς, οι μοτοσυκλέτες, το κλάξον του αυτοκινήτου.

Επειδή πολλές φορές γίνεται λόγος για το θόρυβο που παρουσιάζεται εκεί που διασκεδάζουν και περνούν τον ελεύθερο χρόνο τους οι άνθρωποι, καλό θα ήταν να αναφερθούμε και στην ισχύουσα νομοθεσία για το θόρυβο.

Ένας θόρυβος γενικά είναι ακουστικά ανεκτός όταν είναι κάτω των 70 db. Σχεδόν ανεκτός όταν βρίσκεται μεταξύ 70 και 80

db και απαράδεκτος όταν είναι πάνω από 85 db.

Στην Ελλάδα ισχύει το Προεδρικό Διάταγμα 1180/81 (ΦΕΚ 293, τεύχος Α) το οποίο καθορίζει το ανώτερο επιτρεπόμενο όριο θορύβου για αστικές περιοχές (όπως είναι οι πόλεις), να μην υπερβαίνει τα 50 db. Για εγκαταστάσεις (κέντρα διασκέδασης) που βρίσκονται κοντά σε κατοικίες, το μεγαλύτερο επιτρεπόμενο όριο θορύβου ορίζεται σε 45 db, όταν μετράται μέσα στην κατοικία με ανοικτά παράθυρα. Αναμένεται η θέσπιση νέων ορίων θορύβου τα οποία κατά την διάρκεια της νύχτας θα είναι χαμηλότερα, σύμφωνα με τη νέα οδηγία 49 / 2002 του Ευρωπαϊκού κοινοβουλίου.

Το θόρυβο όμως τον καταλαβαίνουμε και τον «αισθανόμαστε» από τις επιπτώσεις που έχει στην ανθρώπινη ζωή, την υγεία και τη συμπεριφορά μας.

Οι αρνητικές συνέπειες της ηχορύπανσης είναι:

Ο υψηλός θόρυβος που μπορεί να σπάσει τζάμια, να καταστρέψει παλιά κτίρια ή να σκοτώσει ζώα. (Η πτώση του τοίχου της Ιεριχούς υπό τον ήχον των σαλπίνγων ίσως να μην ήταν μύθος).

Η παρατεταμένη έκθεση σε θορυβώδη μουσική, συνήθως επιφέρει μια ασθένεια, γνωστή ως «γεροντική κωφότητα», η οποία επέρχεται σε ηλικία κάτω των 30 ετών.

Ιατρικές έρευνες σήμερα συσχετίζουν το θόρυβο με την απώλεια της ακοής που παρουσιάζουν χιλιάδες εργαζόμενοι κάθε χρόνο. Ο θόρυβος επιφέρει επιληπτικούς σπασμούς, αύξηση της χοληστερόλης, αύξηση της πίεσης του αίματος, αύξηση των

Οι θόρυβοι από μια παιδική χαρά που περιβάλλεται από δένδρα δεν επηρεάζουν τη ζωή των γύρω κατοίκων.



Α. Καραβασίλης

ψυχασθeneιών, μείωση της όρασης, εκνευρισμό. Ακόμα μπορεί να προκαλέσει ταχυκαρδία, βρογχοδιαστολή, αγγειοδιαστολή, πονοκέφαλο, εργατικό ατύχημα, φόβος, και φυσικά να επηρεάσει την ποιότητα και την διάρκεια του ύπνου, όταν ο θόρυβος είναι άνω των 35 db.

Για να μην φτάνει όμως κανείς στο έσχατο σημείο των προβλημάτων και αναγκάζεται να τα θεραπεύσει, καλύτερα είναι να τα προλαμβάνει. Καλό και αναγκαίο λοιπόν θα ήταν να παρθούν κάποια μέτρα πρόληψης του θορύβου. Η πρόληψη αυτή μπορεί να γίνει σε τρία επίπεδα.

Στο πρώτο επίπεδο η πρόληψη μπορεί να γίνει με παρέμβαση στην πηγή του θορύβου, επιλέγοντας κατάλληλα υλικά ώστε ο ήχος να μειώνεται εν τη γενέσει του. Συνήθης μέθοδος είναι η τοποθέτηση αντιδονητικού υλικού στη βάση αντλιών, κομπρεσέρ, κλιματιστικών κλπ που μειώνει το στερεόφερτο θόρυβο από 8 έως 10 db.

Η τοποθέτηση ακουστικών περικαλυμμάτων στα μηχανήματα, επιτρέπει τον απαιτούμενο αερισμό του μηχανήματος, αλλά ταυτόχρονα μειώνει το θόρυβο λειτουργίας από 10 έως 15 db.

Η τοποθέτηση ηχοπαγίδων οι οποίες επιτρέπουν στον αέρα να διέρχεται και να ψύχει το μηχανήμα, αλλά ταυτόχρονα φιλτράρουν το θόρυβο του αέρα κατά την έξοδο του στο περιβάλλον. Η μείωση του θορύβου φτάνει έως και 20 db.

Στο δεύτερο επίπεδο η παρέμβαση γίνεται στη διαδρομή του θορύβου, από την πηγή μέχρι το αυτί μας, με ατομικά ή και μαζικά μέτρα ηχοπροστασίας. Συχνή είναι η χρήση των ειδικών ηχοφραγμάτων, όπως διαφανή ακουστικά πάνελ και ακουστικές κουρτίνες. Τα ηχοφράγματα αυτά, καλυμμένα με καλλωπιστικά φυτά, γιγαντοαφίσες ή μεγάλα δέντρα μειώνουν το θόρυβο που δέχεται ο άνθρω-

πος μέχρι 15 db. Το επίπεδο αυτό είναι εκείνο που επηρεάζει το περιβάλλον και κάθε μέσο πρόληψης πρέπει να είναι φιλικό προς το φυσικό χώρο.

Έχει παρατηρηθεί σημαντική μείωση του θορύβου σε κέντρα διασκέδασης και βιομηχανικές ή βιοτεχνικές περιοχές που λειτουργούν μέσα σε πυκνή αειθαλή δεντροφύτευση. Τα μεγάλα δέντρα, όταν συνυπάρχουν με θαμνώδη φυτά, αλλάζουν τη μορφή του τοπίου, κάνουν περισσότερο φιλόξενο το περιβάλλον και βοηθούν την πανίδα της περιοχής. Προστατεύουν συγχρόνως τη σωματική και ψυχική υγεία του ανθρώπου, διότι ελέγχουν αποτελεσματικά τους ενοχλητικούς θορύβους του περιβάλλοντος, ώστε να μην υπερβαίνουν τα επιτρεπτά όρια. Οι βιομηχανικές περιοχές όχι μόνο πρέπει να είναι απομακρυσμένες από κατοικημένες περιοχές, αλλά και να περιστοιχίζονται από δένδρα, δίνοντας άλλη διάσταση του χώρου.

Τα καλλωπιστικά φυτά εξωτερικού χώρου, σε συνδυασμό με ανθοφόρους θάμνους, αφενός μεν ομορφαίνουν το χώρο αφεντέρου δε δρουν και ως ηχομωτικά φυσικά πάνελ, κάνοντας

τη ζωή του ανθρώπου ευχάριστη και λειτουργική. Η πρόληψη της βλαπτικής επίδρασης του θορύβου στον άνθρωπο είναι η πιο σημαντική μέθοδος αντιμετώπισης. Δημιουργώντας καλλωπιστικά φυτικά φράγματα, σε χώρους αγοράς, υπαίθριας αναψυχής, κτιριακών συγκροτημάτων, μειώνονται οι θόρυβοι από φωνασκίες, ενοχλητική μουσική και οχήματα, ώστε να μην παραβιάζεται η ιδιωτική ζωή, η ιδιωτικές στιγμές του ανθρώπου. Έτσι χαίρεται και απολαμβάνει τους προσωπικούς του χώρους χωρίς στρες, εκνευρισμό και μεταστροφή της διάθεσής του.

Οι τεχνικές ηχοπαγίδες σε μορφή γιγαντοαφίσας, όταν συνδυάζονται με ευχάριστους σύνθετους χρωματισμούς, είναι η καλύτερη επιλογή στις κατοικημένες περιοχές με υψηλό κυκλοφοριακό πρόβλημα. Μειώνουν το θόρυβο κάτω από τα επιτρεπτά όρια και προστατεύουν τον άνθρωπο, όταν βρίσκεται κοντά σε πηγές θορύβου. Οι ηχοπαγίδες όμως αλλοιώνουν τη μορφή του φυσικού χώρου, όταν τοποθετούνται χωρίς περιβαλλοντική μελέτη. Πρέπει να δένουν με το φυσικό τοπίο. Το υλικό κατασκευής τους είναι συν-

Φυσικά ηχοπετάσματα από πεύκα και θάμνους κατά μήκος ενός κεντρικού αυτοκινητόδρομου



A. Καραβασιλής

θετικό, εύκαμπτο και σε μεγάλα μήκη και ταιριάζει με τον περιβάλλοντα χώρο

Με κατάλληλο υλικό κατασκευής φυσικού χρώματος που ταυτίζεται με το φυσικό χρώμα της περιοχής, τοποθετημένο πίσω από τεχνητά αναχώματα κατάλληλα διαμορφωμένα, περιορίζεται η βλαπτική επίδραση του θορύβου στον άνθρωπο, και επηρεάζεται θετικά το γύρω περιβάλλον.

Στο τρίτο επίπεδο, η πρόληψη του θορύβου μπορεί να γίνει με παρέμβαση στο αυτί μας, με ειδικά ηχοπροστατευτικά μέσα (ωτοασπίδες).

Εξέχουσας όμως σημασίας είναι και τα μέτρα μείωσης του ήδη υπάρχοντος θορύβου. Αυτά τα μέτρα οφείλει να τα λάβει η πολιτεία και να είναι έγκαιρα, αποφασιστικά, κατόπιν μελέτης και πάντα με γνώμονα το φυσικό περιβάλλον και την ψυχική ευεξία του ανθρώπου. Τέτοια μέτρα πρέπει να αφορούν στον έλεγχο του θορύβου του περιβάλλοντος, που προέρχεται από τα πάσης φύσεως μέσα μεταφοράς,



Α. Καραβασιλίου

Δενδροστοιχία με πεύκα κατά μήκος επαρχιακής οδού

του βιομηχανικού ή βιοτεχνικού θορύβου, των συσκευών ψυχαγωγίας και των φωνασκιών μας. Μεγίστης σημασίας είναι επίσης ο έλεγχος του θορύβου των κοινόχρηστων χώρων, όπως είναι τα κέντρα διασκέδασης, η λαϊκή αγορά, η παιδική χαρά κ.α.

Εν κατακλείδι, λοιπόν, θα λέγαμε ότι με την ραγδαία

ανάπτυξη των ηχορυπογόνων συσκευών, πρέπει η μέριμνα όλων μας, αλλά και της πολιτείας, να στραφεί στο σεβασμό του νόμου και του διπλανού μας, ώστε όλες οι προκαλούσες θόρυβο δραστηριότητές μας να μην έχουν επιπτώσεις στην υγεία και στη συμπεριφορά των πολιτών.

Μνημεία της φύσης

Οι αιωνόβιες ελιές της Αίγινας

Στην Αίγινα, το πασίγνωστο νησί του Σαρωνικού και σε απόσταση αναπνοής από την Αθήνα, υπάρχουν μερικές αιωνόβιες ελιές, που η ηλικία τους ξεπερνά τους 10 αιώνες. Οι ελιές αυτές βρίσκονται στην τοποθεσία Αιγινίτισσα και για την τύχη τους δεν έχει ποτέ ενδιαφερθεί κανείς. Σε όποια άλλη χώρα της Ευρώπης και αν βρίσκονταν θα είχαν κυρηχθεί προστατευόμενα φυσικά μνημεία. Στη δική μας χώρα θα βρεθεί άραγε κάποιος αρμόδιος να ενδιαφερθεί γι' αυτές;

Τις ελιές φωτογράφησε το μέλος μας κα Ρένα Καρακατσάνη.



Ρένα Καρακατσάνη

Νέα της Ελληνικής Χλωρίδας



Γ. Σφίγκας

Freesia refracta

Η *Freesia refracta* στη Μάνη

Η *Freesia refracta* είναι ένα φυτό ιθαγενές της Νότιας Αφρικής, που έχει γίνει αυτοφυές σε μερικές χώρες της Μεσογείου. Η πρώτη γνωστή τοποθεσία, όπου το είδος επισημάνθηκε ως αυτοφυές στην Ελλάδα, είναι το Αισθητικό δάσος της Καισαριανής, στην Αττική. Στις 25 Μαρτίου 2005, σε μιά εκδρομή στη Μεσσηνιακή Μάνη, ανακάλυψα μερικά ανθισμένα φυτά του είδους, στον δρόμο που από την Καρδαμύλη πηγαίνει προς το χωριό Προάστειο, τα οποία φύτρωναν ανάμεσα στους θαμνώνες και στα φρύγανα. Η φωτογραφία είναι από αυτά τα φυτά.

Γ. Σ.

Η *Phlomis cretica* στις Σπέτσες

Στο πρόσφατο βιβλίο των Kit Tan και Γρηγόρη Ιατρού «Endemic plants of Greece - Vol.1 Peloponnese», έκδοση στην Κοπεγχάγη το 2001, δίνεται πλήρης χάρτης της εξάπλωσης της *Phlomis cretica* στην Ελλάδα. Στον χάρτη αυτό δεν συμπεριλαμβάνεται η νήσος Σπέτσες.

Σε επίσκεψή μου στις Σπέτσες τον Απρίλιο του 2005, βρήκα αρκετά φυτά του είδους στο νότιο μέρος, μέσα στο κτήμα Κουτσολιούτσου, σε γειτνίαση με την πανταχού παρούσα *Phlomis fruticosa*, από την οποία

ξεχωρίζουν σαφώς από το χαμηλότερο ύψος, τους κοκκινωπούς βλαστούς, τα μικρότερα και πιο σκουρόχρωμα άνθη τους.

Γ. Σ.

Τα Ορχεοειδή της Σαμοθράκης και της Ίμβρου

Το μέλος μας δρ. Burkhard Biel δημοσίευσε το 2004 μιά πολύ ενδιαφέρουσα μελέτη για τα Ορχεοειδή της Σαμοθράκης και της γειτονικής Ίμβρου (Γκοκτσέ Αντά στα τουρκικά). Η μελέτη περιλαμβάνει 22 είδη και υποείδη, από τα οποία απαντούν μόνο στη Σαμοθράκη τα 17 και τα 7 στην Ίμβρο. Το πιο σημαντικό είναι ασφαλώς το *Cephalanthera epipactoides*, γνωστό φυτό του Ανατολικού Αιγαίου και της Τουρκίας, που για πρώτη φορά ανακαλύπτεται στη Σαμοθράκη, σε δύο τοποθεσίες στα Β.Δ. του νησιού.

Επίσης ο κος Biel βρήκε στη Θράκη τον *Orchis punctulata* του οποίου δεν αναφέρει την ακριβή τοποθεσία, για λόγους ευνότητους.

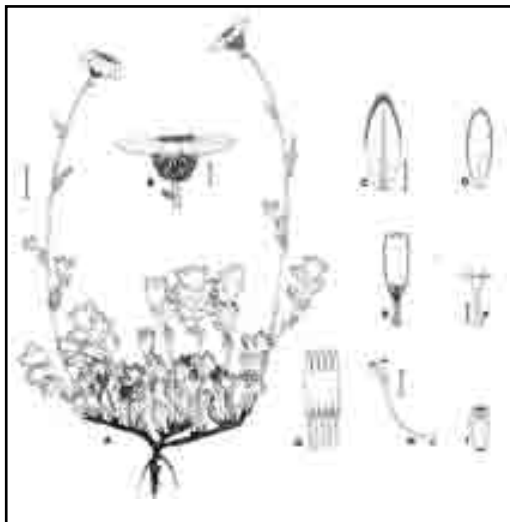
Γ. Σ.

Fresia refracta was found, growing as a naturalized species, by the village of Proastio, in the Messinian Mani, by G. Sfikas. *Phlomis cretica* was discovered, also by G. Sfikas, in the island of Spetses, which is a new location for the distribution of this species. In the study of Dr. Burkhard Biel on the orchids of the islands of Samothraki and Imbros, the species *Cephalanthera epipactoides* is reported for the first time in Samothraki.

Phlomis cretica



Γ. Σφίγκας



Achillea occulta

Achillea occulta Kalpoutz. & Constantin.
Ένα νέο είδος φυτού
στην οροσειρά του Πάρνωνα

Ένα νέο είδος φυτού, άγνωστο μέχρι τώρα στην Επιστήμη, ανακαλύφθηκε πρόσφατα από τον πολλά υποσχόμενο νέο επιστήμονα Ελευθέριο Καλπουτζάκη, στο όρος Κουλοχέρα (υψ. 1426μ.), στη νότια οροσειρά του Πάρνωνα. Πρόκειται για ένα είδος του γένους *Achillea*, της μεγάλης οικογένειας των Compositae, που το δημοσίευσαν από κοινού οι Θεοφάνης Κωνσταντινίδης και Ελευθέριος Καλπουτζάκης στο Botanical Journal της Linnean Society (2005).

Τα φυτά του γένους *Achillea* ξεχωρίζουν από τα άνθη τους, που είναι σαν μικρές κίτρινες ή λευκές μαργαρίτες και συγκεντρώνονται πολλά μαζί, σε σκιαδιόμορφες ταξιανθίες, στην κορυφή των βλαστών. Υπάρχει όμως και μία ομάδα του γένους *Achillea* (section *Ptarmica*) που κάνει μόνο μία «μαργαρίτα» σε κάθε βλαστό. Σ' αυτήν την ομάδα ένας μη ειδικός μπορεί να θεωρήσει ότι βλέπει μία μαργαρίτα του γένους *Anthemis*. Όμως, ενώ μία *Anthemis* θα είχε στη μέση έναν δίσκο με κίτρινα σωληνοειδή ανθίδια, στις Αχιλλείες αυτής της ομάδας ο δίσκος έχει ανθίδια χρώματος κρεμ.

Μέχρι τώρα ήταν γνωστό στη χώρα μας, από τα βουνά της Κεντρικής και Βόρειας Ελλάδας, μόνο ένα είδος Αχιλλείας του section *Ptarmica*, η *Achillea ageratifolia*, με φύλλα λογχοειδή-γραμμοειδή σταχτοπράσινα. Στο νέο είδος αντίθετα, τα φύλλα είναι πράσινα, χνουδωτά, πτερόλοβα, με λοβούς οδοντωτούς. Η άνθιση πραγματοποιείται την Άνοιξη.

Γ. Σ.

Centaurea leonidia Kalpoutz. & Constantin.
Ένα νέο είδος, ενδημικό
στην περιοχή του Λεωνίδιου

Ένα νέο για την Επιστήμη είδος δημοσιεύθηκε το 2004 στο Botanical Journal της Linnean Society. Οι περιγράφοντες το νέο είδος είναι οι Ε. Καλπουτζάκης από το Πανεπιστήμιο Αθηνών και Φάνης Κωνσταντινίδης από το Γεωπονικό Πανεπιστήμιο.

Πρόκειται για ένα νέο είδος του γένους *Centaurea* που είναι συγγενικό με την *C. heldreichii* της Βαράσοβας και την *C. niederi* της Δυτ. Ελλάδας. Αυτό το είδος ανακαλύφθηκε στα βράχια του Αγίου Νικολάου Σίντζα, 6,4 χλμ. νοτιοδυτικά από το Λεωνίδιο καθώς και στην περιοχή Πούντες, 2-3 χλμ. δυτικά-νοτιοδυτικά από το Λεωνίδιο.

Πρόκειται για ένα τυπικό χασμόφυτο, με μαλλιαρά, γκριζόλευκα, πτερωτά φύλλα και άνθη ρόδινα-πορφυρά, του οποίου την εικόνα δημοσιεύουμε εδώ.

Η Ελληνική χλωρίδα και ιδιαίτερα η χλωρίδα της Πελοποννήσου εξακολουθεί να μας επιφυλάσσει ακόμα πολλές εκπλήξεις.

Γ. Σ.

Centaurea leonidia



Althenia filiformis
στον Ωρωπό και στη Νάξο

Ένα υδρόβιο φυτό των υφάλμυρων νερών της Δυτικής Μεσογείου και της Νότιας Ευρώπης βρέθηκε στην Ελλάδα σε τρεις μικρούς υγρότοπους, στο έλος του Ωρωπού, στον Άγιο Προκόπη Νάξου και στη λιμνοθάλασσα του Αγίου Γεωργίου στη Νάξο, από το μέλος μας Λεμονιά Κουμπλή - Σοβαντζή. Όπως αναφέρει ο Α. Καββάδας, το είδος αυτό είναι το μόνο του γένους του στην Ευρώπη. Τα άλλα τρία είδη ζουν στις ακτές της Αυστραλίας.

Γ. Σφήκας

Ειδήσεις - Σχόλια

Τα όρνια του Αράκυνθου

Στα πλαίσια του προγράμματος «Προστασία Περιβάλλοντος και Βιώσιμη Ανάπτυξη» του ΥΠΕΧΩΔΕ, η οικολογική οργάνωση «Άμεση Επέμβαση για την Προστασία της Άγριας Φύσης» ολοκλήρωσε το πρόγραμμα μελέτης της βιολογίας και οικολογίας των όρνιων (*Gyps fulvus*) του όρους Αράκυνθος και των Στενών της Κλεισούρας.

Η έρευνα επεκτάθηκε και σε γειτονικές φυσικές περιοχές, όπως το νησί Οξεία, το όρος Βελούτσα Αστακού, η περιοχή Κανάλας Βάλτου – Εμπεσού, η περιοχή Γάβροβου και η περιοχή Παλαίρου (Ζαβέρδας), στην κορυφογραμμή της Σερέκας (Ακαρνανικά όρη).

Στόχος του προγράμματος ήταν η απόκτηση γνώσης για την συγκεκριμένη αποικία, η μελέτη της βιολογίας του είδους και των συνηθειών του, ώστε να προταθούν συγκεκριμένα μέτρα για την προστασία των όρνιων, των οποίων οι πληθυσμοί μειώνονται ραγδαία τα τελευταία χρόνια σ' όλη την Ελλάδα.

Στην περιοχή εντοπίστηκαν 12 - 14 άτομα που μένουν και φωλιάζουν εκεί και περίπου άλλα τόσα που έρχονται από βορειότερα μέρη για ξεχειμώνισμα.

Γ.Σ.

Πλανητικά πάρκα στον Άρη

Στο περιοδικό National Geographic του Μαρτίου 2005 διαβάσαμε ότι επιστήμονες προτείνουν τη δημιουργία 'πλανητικών πάρκων' στον Άρη! Αφορμή αποτελεί η ανησυχία για τα διάφορα κατάλοιπα που αφήνουν πίσω τους τα μη επανδρωμένα οχήματα που εξερευνούν τον πλανήτη. Επτά περιοχές με ενδιαφέροντα τοπογραφικά στοιχεία, όπως βουνά, μετεωρικοί κρατήρες, πολικός πάγος και το μεγαλύτερο ηφαίστειο του ηλιακού συστήματος, έχουν προταθεί για ενδεχομένη προστασία.

Μ.Α.

Πάλι σε δράση τα ζιζανιοκτόνα στους αρχαιολογικούς χώρους

Η Εταιρεία μας έχει πολλές φορές ασχοληθεί με το θέμα της «καταπολέμησης» των άγριων φυτών στους αρχαιολογικούς χώρους: έχουμε μάλιστα λάβει μέρος σε συζητήσεις και έχουμε διατυπώσει την άποψη της «οικολογικής» αντιμετώπισης με χροτοκοπτικά μηχανήματα. Ορισμένοι υπεύθυνοι μας άκουσαν και εφαρμόζουν την οικολογική διαχείριση, όπως π.χ. στον Κεραμεικό και στην Ολυμπία.



Υπάρχουν, όμως, δυστυχώς και οι άλλοι που επιμένουν στην χρήση ισχυρών ζιζανιοκτόνων, που όχι μόνο καταστρέφουν την χλωρίδα και την πανίδα αλλά είναι επικίνδυνα και για τους ανθρώπους, όπως για παράδειγμα στο χώρο της αρχαίας Κορίνθου.

Γ.Σ.

Επιτροπή Προστασίας Περιβάλλοντος στη Βουλή

Επιτροπή Προστασίας Περιβάλλοντος απέκτησε το Ελληνικό Κοινοβούλιο*. Σύμφωνα με το ΦΕΚ 49 της 25ης Φεβρουαρίου, στο οποίο δημοσιεύεται η απόφαση της Προέδρου Α. Μπενάκη-Ψαρούδα, σύμφωνα με την οποία: «αντικείμενο της Επιτροπής Προστασίας Περιβάλλοντος είναι η παρακολούθηση και αξιολόγηση της κατάστασης του περιβάλλοντος στη χώρα και των συνεπειών των διαφόρων δράσεων επ' αυτού. Η Επιτροπή συμβάλλει συμβουλευτικά στη λήψη αποφάσεων και



Ο Σνόουφλεϊκ ... και τα παιδιά του ►

στη χάραξη της Εθνικής Στρατηγικής για την Προστασία του Περιβάλλοντος».

Ειδικότερα, «στόχοι της Επιτροπής είναι η προστασία του αστικού και φυσικού περιβάλλοντος από ανθρωπογενείς δράσεις και φυσικές καταστροφές, η βελτίωση και ανάπλαση του αστικού περιβάλλοντος και η αποκατάσταση του φυσικού περιβάλλοντος, η διατήρηση της βιολογικής ποικιλότητας της ελληνικής φύσης και των οικοσυστημάτων, η ορθολογική διαχείριση των αποβλήτων, η προστασία και διαχείριση των υδατικών πόρων, η διαχείριση των ορυκτών πόρων, όπως επίσης και η προώθηση των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας, καθώς και η ενθάρρυνση πολιτικών Βιώσιμης Ανάπτυξης στους τομείς της γεωργίας, του τουρισμού, της βιομηχανίας, των μεταφορών, της βιοτεχνολογίας και της ενέργειας».

Στην αρμοδιότητα της Επιτροπής ανήκει επίσης η έκφραση γνώμης επί της ετήσιας Εθνικής Έκθεσης για την κατάσταση του περιβάλλοντος και επί των λοιπών Εκθέσεων που κατατίθενται στη Βουλή, επί της Εθνικής Στρατηγικής για τη μείωση των αερίων του θερμοκηπίου, επί της Εθνικής Στρατηγικής για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, επί της εφαρμογής των Κοινοτικών Οδηγιών και Διεθνών Συμβάσεων κλπ.

* Σημειωτέον ότι 14 Κοινοβούλια της Ευρώπης των 15 διαθέτουν αντίστοιχη επιτροπή εδώ και χρόνια.

Τα παιδιά του Σνόουφλεϊκ

Ο Αλμπινομός ή Αλβινομός ή Αλφισμός είναι μία «ασθένεια» εκ γενετής που παρατηρείται σε όλα τα Σπονδυλωτά. Πρόκειται για την περίπτωση που ένα άτομο γεννιέται χωρίς χρωστική, με αποτέλεσμα όλα τα μέρη του σώματος να είναι λευκά. Τέτοια περίπτωση ήταν και ο γορίλλας του ζωολογικού κήπου της Βαρκελώνης, ο γνωστός «Σνόουφλεϊκ», ο οποίος είχε συλληφθεί από μικρός σε κάποια ζούγκλα της Αφρικής και τελικά πέθανε από καρκίνο του δέρματος. Ο Σνόουφλεϊκ είχε ζευγαρώσει αρκετές φορές με κατάμαυρες γοριλλίνες αλλά όλα τα παιδιά του βγήκαν μαύρα. Μεταξύ αυτών και τα εικονιζόμενα δίδυμα γοριλλάκια. Ίσως κάποιος απόγονός τους να εμφανίσει τα χαρακτηριστικά του παππού του.

Γ.Σ.



Αναδάσωση ή αποδάσωση;

Διαβάσαμε στην τοπική εφημερίδα «Η Φωνή του Ωρωπού» το παρακάτω κείμενο, το οποίο και αναδημοσιεύουμε εν μέρει, για να δείξουμε την νοοτροπία που έχει επικρατήσει σε ορισμένες δημόσιες υπηρεσίες.

«Η μέχρι τα μέσα Φεβρουαρίου 2005, πανέμορφη και καταπράσινη, αναγεννημένη μετά τις πυρκαγιές του 2000 και 2001, βλάστηση με πεύκα, σχίνα, πουρνάρια, κλπ. που η φύση πρόσφερε απλόχερα, στα υψώματα του Καλάμου, στις θέσεις «Κουρίστιζα», «Λάκκα Λικένα» και «Αγ. Νικόλαος», σήμερα που τα γράφουμε αυτά (28.2.2005), παρουσιάζει εικόνα βομβαρδισμένης περιοχής του ... Ιράκ.

Και αυτό, δυστυχώς γιατί η Πολιτεία, η οποία κίνησε τη διαδικασία αναδάσωσης της περιοχής μας με μέλετη του 2001 που τη θυμήθηκε τώρα, άφησε ανεξέλεγκτο τον εργολάβο του έργου, με αποτέλεσμα, αντί για καλό του τόπου, να τον ξεθεμελιώσει με τεράστια μηχανήματα, να ξεριζώσει στο μεγαλύτερο μέρος της την υπάρχουσα ανα-



δημιουργηθείσα βλάστηση και να μετατρέψει το άλλοτε όμορφο και γαλήνιο τοπίο της Περιφέρειάς μας, σε ένα απέραντο (300 περίπου στρέμματα) νεκροταφείο της φύσης, με τους χιλιάδες τεράστιους λάκους που άνοιξαν.

Και ας σημειωθεί ότι στους λάκους αυτούς (1x1) θα φύτευαν, όπως διαπιστώσαμε, μικρά φυτά (πικροδάφνες, σπάρτα, κλπ.) των 10 εκατοστών!

Δελφίνια φίλοι

Πριν από λίγους μήνες, στην περιοχή Όσιαν Μπίτς, στη Νέα Ζηλανδία, ο Ρόμπ Χάουζ, επαγγελματίας ναυαγοσώστης, κολυμπούσε με την κόρη του και άλλες δυο νεαρές γυναίκες, 100 μέτρα από την ακτή.

Όπως διηγήθηκε ο Χάουζ, «ξαφνικά εξι ή επτά δελφίνια έσπευσαν προς αυτούς κολυμπώντας γρήγορα και φανερά ταραγμένα. Αρχισαν να κάνουν κύκλους γύρω τους λες και προσπαθούσαν να τους κρατήσουν τον ένα κοντά στον άλλο. Αρχικά νομίσαμε, λέει ο Χάουζ, πως τα θαλάσσια αυτά θηλαστικά, έπαιζαν μαζί μας. Όσπου αποδείχτηκε πως δεν ήταν παιχνίδι. Όταν εγώ και μια από τις κοπέλες απομακρυνθήκαμε λίγο από τις άλλες κολυμβήτριες, ένα δελφίνι ήρθε πάνω μου και έκανε



Minden Pictures

βουτιά. Το ακολούθησα, και είδα μια τεράστια γκρι φιγούρα, έναν καρχαρία, να περνά σε απόσταση μόλις δυο μέτρων από εμένα και να κατευθύνεται προς τα δυο κορίτσια, όπου τρία άλλα δελφίνια είχαν ήδη βρεθεί δίπλα τους. Τα δελφίνια συνέχισαν να κάνουν κύκλους γύρω από τα κορίτσια, μέχρι που έφτασε μια ναυαγοσωστική λέμβος και μας έσωσε. Τα δελφίνια με την παρουσία τους απέτρεψαν την επίθεση.»

Η Ραχήλ Κωνσταντίν, ζωολόγος του Πανεπιστημίου του Όκλαντ, είπε ότι η αλτρουϊστική συμπεριφορά των δελφινιών ήταν απολύτως φυσιολογική. Τους αρέσει να βοηθούν όσους έχουν ανάγκη.

M. P.



M. Αιτέρης

Φαράγγι Βίκου-Αώου

Η UNESCO «αγκαλιάζει» την ελληνική φύση

Πέντε περιοχές της Ελλάδας εντάχθηκαν στον κατάλογο της UNESCO με τα αξιολογότερα οικοσυστήματα της Ευρώπης για το 2005. Οι περιοχές αυτές είναι ο Αμβρακικός Κόλπος, οι Πρέσπες, το φαράγγι του Βίκου, το φαράγγι της Σαμαριάς, στην Κρήτη και το Παρθένο δάσος του Φρακτού, στην οροσειρά της Ροδόπης. Σύμφωνα με τους επιστήμονες της UNESCO και οι πέντε περιοχές διακρίνονται από ένα κοινό χαρακτηριστικό, που έχει να κάνει με την μεγάλη ποικιλία των έμβιων οργανισμών. Στην περιοχή του Αμβρακικού παρατηρούνται περίπου 280 είδη πουλιών, περισσότερα από 250 είδη ψαριών και 75 είδη κοχυλιών. Εντυπωσιακός είναι ο κατάλογος των ειδών και στις υπόλοιπες περιοχές.

Αξίζει εδώ να σημειώσουμε ότι στις αρχικές προσπάθειες θεσμοθέτησης και προστασίας των περιοχών που προαναφέρθηκαν, καταλυτικός ήταν ο ρόλος της Ελληνικής Εταιρίας Προστασίας της Φύσης και κυρίως του τότε Γενικού Γραμματέα μας του αείμνηστου Βύρωνα Αντίπα.



Εξωτικά κρέατα

Τελευταία, παρατηρείται άνοδος του εμπορίου εξωτικών κρεατικών. Ακόμη και στην Ελλάδα έχουν εμφανισθεί στα ράφια των σουπερμάρκετ φιλέτα στρουθοκαμήλου, βίσωνα και κροκοδείλου! Οι θιασώτες του είδους, αφού βέβαια ξεπεράσουν τις αναστολές τους, διατείνονται ότι τα ωφέλη στην υγεία είναι πολλαπλά. Το κρέας, π.χ., της αντιλόπης έχει υψηλή περιεκτικότητα σε πρωτεΐνες, ελάχιστα λιπαρά και 25% λιγότερη χοληστερίνη από το βοδινό. Στην Αγγλία, η ζήτηση είναι τόσο, ώστε ασυνήθιστα κρέατα, όπως ζέβρας, καμήλας και καγκουρώ, διατίθενται μέσω του διαδικτύου, σε τιμές προερχόμενες απ' ότι το συμβατικό κρέας. Τα ζώα που προέρχονται από τη Νότια Αφρική ζουν σε μεγάλες εκτάσεις ελεύθερας βοσκής και θανατώνονται με ... ανθρωπιστικό τρόπο, χωρίς να τρομάζουν, γιατί αν το ζώο στρεσαρισθεί, χάνει την τρυφερότητα και τη νοστιμιά του! Τα περισσότερα είδη που προορίζονται για το τραπέζι ζουν σε τέτοιες φάρμες ή στη φύση, όπου η θανάτωσή τους προγραμματίζεται για να μειωθούν οι αυξημένοι αριθμοί τους. Υποτίθεται ότι δεν υπάρχει εμπόριο σε κινδυνεύοντα είδη. Για όσους ξενίζονται ακόμη και με την ιδέα ενός ζωολογικού κήπου και προτιμούν να βλέπουν τα ζώα στο φυσικό τους περιβάλλον ή σε ντοκιμανταίρ, θα αργήσει μάλλον η ημέρα που θα πειστούν να στολίσουν το τραπέζι τους με τα πάρα πάνω εδέσματα.

M.A.

Ο οικολόγος Λεονάρντο ντα Βίντσι

Σ' ένα πρόσφατο ντοκιμαντέρ για τον Λεονάρντο ντα Βίντσι που πρόβαλε το ένα από τα δύο κρατικά κανάλια, πληροφορηθήκαμε ότι ο μεγάλος ζωγράφος, γλύπτης και εφευρέτης ήταν κι ένας φανατικός φυσιολάτρης και οικολόγος.

Είναι χαρακτηριστικό ότι αγόραζε πουλιά από αυτά που πουλούν στην αγορά, μόνο και μόνο για να τα ελευθερώσει και αγαπούσε τόσο πολύ τα ζώα ώστε δεν έτρωγε ποτέ κρέας. Έλεγε μάλιστα πως όποιος τρώει κρέας, μετατρέπει το σώμα του σε τάφο για τα πτώματα των ζώων που τρώει. Τις

εφευρέσεις του τις κρατούσε μυστικές, γιατί δεν ήθελε να πέσουν σε χέρια κακών ανθρώπων, που θα τις χρησιμοποιούσαν για να σκοτώνουν.

Αν ζούσε βέβαια στις μέρες μας θα δικαιωνόταν, αφού χιλιάδες νέες εφευρέσεις χρησιμοποιούνται για να προκαλούν τον θάνατο.

Γ. Σ.

Προστασία της θαλάσσιας χελώνας στο Μεξικό

Στο Μεξικό, οι θαλάσσιες χελώνες διατρέχουν τους ίδιους κινδύνους που απειλούν και τη 'δική μας' *Caretta caretta*. Ο αριθμός των επτά ειδών που επιστρέφουν στις παραλίες την εποχή της ωσοκίας έχει μειωθεί δραματικά, κυρίως λόγω των δραστηριοτήτων των ανθρώπων... Όχι μόνο οι βιότοποί τους καταλαμβάνονται από κτίρια, αλλά, επί πλέον, λαθροθήρες πουλούν το κρέας και τα αυγά τους σαν λιχουδιές με αφροδισιακές ιδιότητες. Ένα από τα είδη, πάντως, η Γκολφίνα, ανακάμπτει, χάρις στα μέτρα που λαμβάνει η κυβέρνηση της χώρας: αστυνόμευση των περιοχών ωσοκίας από ένοπλους άνδρες και οικολόγους κατά την κρίσιμη εβδομάδα μετά την εναπόθεση των αυγών, αφού τότε θεωρούνται πιο νόστιμα. Η εποχή ωσοκίας του είδους διαρκεί από τον Ιούνιο μέχρι το Δεκέμβριο. Οι χελώνες πλησιάζουν την ακτή κατά κύματα, περίπου μια φορά το μήνα. Το 2004, οι φωλιές αριθμούσαν περί το ένα εκατομμύριο. Κάθε φωλιά έχει μέχρι εκατό αυγά. Η επιβίωση των χελωνών που θα εκκολαφθούν δεν ξεπερνά το 1%. Ο κίνδυνος εξαφάνισης της Γκολφίνας φαίνεται να έχει απομακρυνθεί προς το παρόν. Η νέα γενιά των Μεξικάνων απέχει από την κατανάλωση του κρέατός τους. Σε μακροχρόνια βάση, οι βιολόγοι πιστεύουν ότι ο μόνος τρόπος για τη διάσωση της χελώνας είναι να δημιουργηθεί μια βιομηχανία τουρισμού που θα επικεντρώνεται στο θέαμα γύρω από τη διαδικασία της δημιουργίας φωλιών, της ωσοκίας και της εκκόλαψης των μικρών ερπετών. Όσο περισσότεροι τουρίστες και μαθητές συμμετέχουν, τόσο αυξάνονται και τα κίνητρα για την προστασία του είδους. Άραγε τι γνώμη έχουν για όλα αυτά οι κάτοικοι του Λαγανά Ζακύνθου;

M.A.



Ανίκη Πάνου

Σάμος, Απρίλιος 2005

της Μυρτώσ Απέργη

Η Σάμος, η νήσος με το ψηλότερο βουνό του Ανατολικού Αιγαίου, άλλοτε δασοσκέπαστη, ακόμη συνέρχεται από τις αλληπάλληλες πυρκαγιές των τελευταίων χρόνων. Η φυσική αναγέννηση έχει ξεκινήσει: στο κεντρικό βουνό, την Άμπελο, φυτρώνουν νεαρά πευκάκια ανάμεσα στα αποκαΐδια – τραχεία πεύκη και μαυρόπευκα. Και στις πλαγιές, σε περιποιημένους αναβρασμούς, οι αμπελώνες που παράγουν το ονομαστό μοσχάτο, συνθέτουν μια περίτεχνη κουρελού σε διάφορα χρώματα: καφετί, γκριζό, λευκό, κοκκινωπό, ανάλογα με το έδαφος. Ποικίλη βλάστηση από αριές, στουράκια, φασκόμηλα, δάφνες, πεύκα και κυπαρίσια, κουκλίστικα τοπία, εκκλησάκια ερημικά, χωριά με συμπαγή δόμηση, που από μακριά τουλάχιστον φαίνονται αλώβητα από

Ο μεγάλος Κούρος
στο μουσείο της Σάμου



Μυρτώ Απέργη

τον χρόνο... Κατάφυτες πλαγιές που καταλήγουν ομαλά στην ακτή ή άλλες απόκρημνες, κυρίως στη δυτική Σάμο. Απόκρημνα και τα φαράγγια, ιδίως το Κακοπέρατο στον Κέρκη, απ' όπου αρχίζει η περιήγησή μας. Το μονοπάτι που οδηγεί στο εκκλησάκι, κρυμμένο σε σπηλιά, στενό και λαξευμένο στο βράχο, με κάγκελο σε ορισμένα σημεία, απαιτεί ακροβατικές ικανότητες.

Από το Καρλόβασι, απλωμένο με τις διάφορες γειτονιές του, και τα παλιά βυρσοδεψεία κοντά στο λιμάνι, είναι ευχάριστος ο περίπατος μέχρι την ωραία παραλία του Ποταμιού, άλλοτε ερημική, τώρα με μικρά ταβερνάκια. Εδώ καταλήγουμε για φρέσκο ψάρι και απόλαυση της δύσης. Τα βότσαλα είναι μαρμάρινα και σχεδόν διάφανα, πολύχρωμα, σε αποχρώσεις του άσπρου, του ροζ και του πορτοκαλιού. Στη χαράδρα που οδηγεί στην παραλία, υπάρχει μικρός καταράκτης μέσα στα πλατάνια και το βυζαντινό εκκλησάκι της Παναγίας του Ποταμού, του 11^{ου} αιώνα, με κίονες και αρχαία κιονόκρανα, χωμένο μέσα στις ελιές και ανθισμένα ξινά, που σε μεθούν με το άρωμά τους..

Την επομένη, οι περιηγήσεις μας θα μας φέρουν προς το Μαραθόκαμπο και τη νότια, πιο ομαλή μεριά του νησιού, καλυμμένη με ελαιώνες. Πριν από καμιά δεκαετία, εδώ εύρισκες πληθώρα ορχεοειδών, χαλάκια από ροζ *Orchis sancta*, *Orchis fragrans*, *Serapias* και πολλά ακόμη. Δυστυχώς οι Σαμιώτες, όπως και οι άλλοι Έλληνες, ανακάλυψαν τα τελευταία χρόνια τα ζιζανιοκτόνα και έτσι, κάτω από τις ελιές, αντί για αγριολούλουδα ή, έστω, χόρτα, κυριαρχεί μια πρόωρη κιτρινίλα. Το ίδιο και σε πολλά αμπέλια. Έτσι, οι πλη-



Μυρτώ Απέργη

Το Ευπαλίνειο υδραγωγείο

θυσμοί των ορχεοειδών έχουν μειωθεί δραματικά. Το ίδιο και τα αρπακτικά πουλιά. Άραγε από την ίδια αιτία; Πάντως οι λαδανιές, τα φασκόμηλα, τα σπάρτα, τα ελίχρυστα και η πιο σπάνια, *Lithodora hispidula*, είναι στην εποχή της άνθισης και στις δόξες τους.

Ο δρόμος προς τους Δρακαίους, το πιο απόμακρο χωριό της Σάμου, στο δυτικό μέρος του νησιού, κάτω από τον αυστηρό όγκο του Κέρκη, έχει ασφαλτοστρωθεί από την τελευταία φορά, αλλά η αγριάδα του τοπίου παραμένει. Σχεδόν κάθετες πλαγιές, αλλού γυμνές και αλλού σκεπασμένες με κυπαρίσια, κατεβαίνουν προς τη θάλασσα, με θέα προς την Ικαρία και τους Φούρνους. Εκεί μας βρίσκει και η αμμοθύελλα από τη Σαχάρα που αναστάτωσε όλη τη χώρα. Ένα καφετί σύννεφο, σαν ομίχλη, ο αέρας να παρασύρει σχεδόν το αυτοκίνητο και η θάλασσα, από



Orchis anatolica



Muscari macrocarpum



Paeonia mascula

Φωτογραφίες: **Μάκης και Μυρτώ Απέργη**

Πεζούλες με αμπέλια





Arum dioscoridis (φωτ. του 1997)



Fritillaria bithynica



Orchis sancta

Το Βαθύ από ψηλά



κάτω, μανιασμένη. Αλησμόνητο το θέαμα των σπηλιάδων και ενός δεξαμενόπλοιου να αγκομαχά κόντρα στη φουρτούνα.

Την επομένη, με ψύχρα, αλλά καθαρή πλέον ατμόσφαιρα και γαλάζιο ουρανό, ανεβαίνουμε στο Λάζαρο και τον Καρβούνη, κορυφές της Αμπέλου σε αναζήτηση φυτών. Και εδώ καμμένα, αλλά και μεγάλες συστάδες πεύκων που επέζησαν. Ολόκληρες πλαγιές με την κιτρινοπράσινη φριτιλλάρια της Σάμου (*Fritillaria bithynica*), ανεμώνες, ορχιδέες (κυρίως *Orchis anatolica* και *Dactylorhiza romana*) και διάφορα ορεινά είδη, όπως η *Aubrieta*, το *Lamium*, το *Doronicum*, η *Scilla bifolia*, η *Corydallis* και ξεπερασμένοι γάλανθοι. Ακόμη, η κορωνίδα των λουλουδιών, η παιωνία (*Paeonia mascula*), με βαθύ ροζ χρώμα και άρωμα γαρύφαλλου, στη αρχή της άνθισής της. Οι Σαμιώτες τηνομαζούν 'μαντζουράνα' και στολίζουν με αυτήν τον επιτάφιο. Η κατάβαση από το νότιο μέρος δείχνει όλη την έκταση της καταστροφής. Μέσα στη μαυρίλα ανθίζουν μερικές μικρές ίριδες.

Τα απόγευμα θα μας βρει στο λιμάνι της Σάμου. Το Βαθύ, οικισμός κτισμένος αμφιθεατρικά από πάνω, διατηρεί αρκετά τον παραδοσιακό του χαρακτήρα, με πυκνή δόμηση, πλακόστρωτους δρόμους και πολύχρωμα, κεραμοσκεπή σπιτάκια με σαχνισιά. Η πόλη γύρω από το λιμάνι έχει και αυτή ευπρεπισθεί, με πεζοδρόμους και πλακοστρώσεις που αναδεικνύουν τα νεοκλασσικά και ανατολικού ρυθμού σπίτια. Μοναδική ασχήμια το ερείπιο του παλιού «Ξενία», που έχει αφεθεί κυριολεκτικά στην τύχη του. Πριν σκοτεινιάσει θα ανηφορίσουμε στο ανατολικό μέρος, με θέα το ακρωτήριο Πράσο και διάφορα μικρονήσια, καθώς και τις πολύ κοντινές Μικρασιατικές ακτές.

Η τελευταία μέρα αφιερώνεται στην 'κουλτούρα', με πρώτο το μουσείο της πόλης,



Μ. Ατέργης

Οι καρποί του *Muscari macrocarpum*

μικρό αλλά αξιόλογο, με δύο κτίρια, το ένα από τα οποία στεγάζει έναν πελώριο κούρο πέντε μέτρων και ιδιόμορφα αρχαϊκά γλυπτά από τις ανασκαφές του Ηραίου. Από το Ηραίο προέρχονται και τα περισσότερα ευρήματα, μερικά από κοντινούς πολιτισμούς, καθώς και διασωζόμενα ξύλινα αντικείμενα από τον 8ο μέχρι 6^ο π. Χ. αιώνα.

Πέρα από το τουριστικό Πυθαγόρειο, με το κάστρο του, φθάνουμε στο Ευπαλίνειο όρυγμα, Ξακουστό επίτευγμα του 6^{ου} π. Χ. αιώνα, που είναι επισκέψιμο στα πρώτα από τα 1000 μέτρα της σήραγγας που διατρέχει το βουνό Καστρί και χρησίμευε στην ύδρευση της αρχαίας πόλης της Σάμου.

Άλλο αξιοθέατο της περιοχής είναι το μοναστήρι με το σπήλαιο που στεγάζει το μικρό, θαματουργό εκκλησάκι της Παναγίας Σηπληνιάς.

Στο παλαιοντολογικό μουσείο των Μυτιληνίων, φυλάσσονται τα απολιθώματα διάφορων προϊστορικών ζώων, όπως ιππάρια, ελέφαντες-νάνοι και το σαμοθήριο, είδος συγγενές με την καμηλοπάρδαλη, που ανακαλύφθηκαν στο νησί. Ακόμη,

καταποτιστικά εκθέματα σχετικά με τη χλωρίδα του νησιού, τη σημερινή ενδιαφέρουσα πανίδα, που περιλαμβάνει το χαμαιλέοντα, το τσακάλι και ... το ταριχευμένο 'καπλάνι της βιτρίνας', που περιγράφει η Άλκη Ζέη στο ομώνυμο μυθιστόρημα. Αυτό είναι ένα αιλουροειδές που είχε περάσει κολυμπώντας από την απέναντι μικρασιατική ακτή.

Προχωρούμε προς το Ηραίο, με τα μνημειώδη κατάλοιπα του ναού της Ήρας, όπου με χαρά διαπιστώνουμε ότι το χορτάρι δεν το ραντίζουν με ζιζανιοκτόνο, αλλά το κουρεύουν με χλοοκοπτικό μηχάνημα, μέτρο φιλικότερο προς τη χλωρίδα και το ανθρώπινο μάτι, αν και από υπερβάλλοντα ζήλο φαίνεται να έχουν εξαφανίσει φυτά σαν το περίεργο *Arum dioscoridis* και την *Ophrys apifera*, που άλλοτε φύτρωναν μέσα στα μνημεία. Ανάμεσα στα ρειθρα και τις κολώνες, βλέπεις ακόμη πράσινες σάυρες και κροκοδειλάκια.

Εκεί κοντά, ο Ίμβρασος ποταμός καταλήγει στη θάλασσα, διατρέχοντας ανθισμένους και ευωδιαστούς πορτοκαλεώνες, δίπλα στο χωριό Μύλοι. Από εκεί και μετά το γραφικό Παγώντα, στο βουνό Μπουρνιάς, κάνουμε την τελευταία μας στάση. Και εδώ τα ίχνη της φωτιάς, αλλά και αρκετά ορχεοειδή, *Asphodeline lutea* και το τοπικό κίτρινο *Muscari macrocarpum*. Και απέναντι από τη Σαμιοπούλα, σε σημείο που θυμόμαστε από παλιά, πιστή στο ραντεβού της, η *Anthemis rosea*, μικροσκοπική ροζ μαργαρίτα, ενδημική της Σάμου, που αναφέρεται στο Κόκκινο Βιβλίο των απειλούμενων φυτών. Ο δρόμος που μας πάει στο αεροδρόμιο περνά από αγρούς κατάμεστους με γλαδιόλες και έναν μικρό υγρότοπο, έρημο αυτήν την εποχή, εκτός από έναν μοναχικό κορμοράνο.



Οι εκδρομές της Εταιρίας μας

Γ. Σφήκας



Μυκίνες

Μυκίνες - Πρόσυμνα

Στις 9 Απριλίου η Εταιρεία μας οργάνωσε μονοήμερη εκδρομή στις Μυκίνες, η οποία, τελικά, αποδείχθηκε τόσο πλούσια σε φυσικές ομορφιές, τοπία, αρχαιότητες και χώρους ιστορικής σημασίας, ώστε έμοιαζε με πολυήμερη.

Η περιήγηση στην Ακρόπολη των Μυκητών, λεπτομερέστατη. Οι εκδρομείς, επί πλέον, χάρηκαν ανακαλύπτοντας ποικίλα αγριολούλουδα που με αυθάδεια πρόβαλαν ανάμεσα στις προϊστορικές πέτρες, έχοντας ξεφύγει της προσοχής αρχαιολόγων και αρχαιοφυλάκων, που ανέκαθεν τα έχουν υπό διωγμόν, καθώς θεωρούνται επιζήμια για την αρχαία τοιχοδομία.

Είχε σχεδόν μεσημεριάσει όταν, μετά την επίσκεψη του Μουσείου, ξεκινήσαμε την πεζοπορία στα ίχνη της μυκηναϊκής «κοντοπορίας» οδού, προς την κοιλάδα της Πρόσυμνας. Υπό την συνοδεία του ενθουσιώδους καθηγητή κου Ψύχα, πορευτήκαμε για περίπου πέντε ώρες στα χνάρια μιάς οδικής αρτηρίας, ηλικίας 4000 ετών! Διασχίσαμε αρχικά ένα αγροτικό τοπίο με ελαιώνες, για να βρεθούμε σε ένα δύσβατο φαράγγι που οδηγούσε στην, γεμάτη σταροχώραφα, κοιλάδα της Πρόσυμνας.

Ο αρχαίος δρόμος ήταν δυοδιάκριτος. Ωστόσο, η κυκλώπεια κατασκευή δύο γεφυριών που διασχίσαμε και ο μεγαλιθικός τρόπος στήριξής τους, μαρτυρούν ισχυρή εξουσία και οργάνωση στην περιοχή, στα μυκηναϊκά χρόνια.

Οι παρυφές του χωριού, κατάσπαρτες από αρχαιότητες. Είδαμε: θολωτό τάφο, ελληνιστικό πύργο, λουτρά ρωμαϊκής εποχής, αρχαία δεξαμενή μετασηματισμένη σε εκκλησιάκι, αρχαίο πηγάδι κ.α.

Τελευταίος σταθμός του προγράμματος, το χωριό Αγιονόρι, που βρίσκεται στην πορεία ενός αρχαίου δρόμου που συνέδεε την Αργολίδα με

την Κορινθία. Το πούλμαν μας, αφού διέσχισε ένα κακοτράχαλο, ορεινό τοπίο, μας έφερε στο γραφικό χωριό, με το μεσαιωνικό του πύργο να ελέγχει τη νευραλγική αυτή θέση, όπου παίχτηκε η τελική πράξη στην καταστροφή της στρατιάς του Δράμαλη, καθώς υποχωρούσε μετά την ήττα στα Δερβενάκια.

Νάσια Αθανασίου

Στην Πάρνηθα, από τη Μόλα στο Κατσιμίδι

Ανήμερα Σάββατο του Λαζάρου, 25 Απριλίου, πραγματοποιήθηκε εκδρομή της Εταιρίας στη Β.Α. πλευρά της Πάρνηθας με αρχηγό το Δημ. Βαβούρη και συμμετοχή 35 εκδρομείων.

Το πούλμαν μας αποβίβασε στη Μόλα και αρχίσαμε την πορεία, αρχικά ακολουθώντας το δασικό δρόμο προς Σαλονίκι, διασχίζοντας μια ελατόφυτη περιοχή. Μετά 45' περίπου, συναντήσαμε το μονοπάτι προς Παληομήλεσι και Μαλακάσα., που κατηφορίζει περνώντας από περιοχή με θαμνώδη βλάστηση αλλά με πολλά αγριολούλουδα. Είδαμε αρκετά από κοντά, για τα οποία μας έδωσε ενδιαφέρουσες λεπτομέρειες ο Γενικός μας Γραμματέας, Μάκης Απέργης.

Συνεχίζοντας μέσα στη ρεματιά και μετά από πορεία 1,5 περίπου ώρας, φθάσαμε στο ξέφωτο Ξούλιζα, από όπου αρχίζει μονοπάτι που οδηγεί

Tulipa hageri



Μ. Απέργης

ανατολικά στο Βροκόλι, περνώντας πρώτα από έλατα και στη συνέχεια από βελανιδιές.

Στο Βροκόλι βρήκαμε πλήθος από κόκκινες τουλίπες (*Tulipa hageri*) και μετά από μικρή στάση, συνεχίσαμε την κατάβαση προς Κατσιμίδι από το δασικό δρόμο, με την ελπίδα να συναντήσουμε και άλλες τουλίπες στη Λάκα Ντρίζα. Δυστυχώς, εκεί βρήκαμε αρκετές μοτοσικλέτες μεγάλου κυβισμού, που είχαν μετατρέψει τη Λάκα σε πίστα αγώνων, οργώνοντας την περιοχή και σηκώνοντας σύννεφα σκόνης.

Συνεχίσαμε την πορεία μέσα από πεύκα και, μετά από συνολική πεζοπορία 4 περίπου ωρών, φθάσαμε στο Κατσιμίδι, όπου γευματίσαμε στις ταβέρνες, πριν πάρουμε το δρόμο της επιστροφής με το πούλμαν στην Αθήνα.

Δ. Βαβούρης



Μετέωρα

Μετέωρα – Χωριά Ασπροποτάμου

Μια δυνατή ανοιξιάτικη καταιγίδα, μας τρόμαξε αρχικά στη διαδρομή προς τα Μετέωρα. Ωστόσο, φθάνοντας στο Καστράκι όπου μείναμε τα επόμενα δύο βράδια, ο καιρός ξάνοιξε προς αγαλλίση των αηδονιών, που κρυμμένα στα πλατάνια του γραφικού χωριού, συνόδεψαν με τις τρίλλισες τους την έξοδό μας για βραδινό φαγητό.

Η λαμπερή λιακάδα του επόμενου πρωινού, μας αποκάλυψε το κοσμογονικό τοπίο γύρω μας: τα βράχια των Μετεώρων, μοναδικών γεωλογικών σχηματισμών, αποτέλεσμα της δράσης ενός τεράστιου ποτάμιου ρεύματος, 25 εκατομμύρια χρόνια πριν, όταν η Θεσσαλία ήταν μια τεράστια λίμνη - να υψώνονται κάθετα από πάνω μας.

Κύριος προορισμός, όμως, της μέρας αυτής, ήταν τα χωριά του Ασπροποτάμου, περιοχή NATURA 2000, ενταγμένη στο Ευρωπαϊκό Δίκτυο Οικοτόπων, ένας από τους συγκλονιστικότερους ορεινούς προορισμούς που έχει να επιδείξει η πατρίδα μας.

Η διαδρομή μας ήταν ένας κύκλος, μέσω

Δολιανών, Κρανιάς, Περτουλίου, Ελάτης και Χρυσομηλιάς, γύρω από μια ορεινή χοάνη με έντονο ανάγλυφο, που περικλείεται ανάμεσα σε πανύψηλες κορυφές της Νοτίας Πινδου. Εδώ καταλήγουν μικρορέματα και ρυάκια που συνενώνονται στον Ασπροπόταμο, ο οποίος και συνιστά την απαρχή της πολυδαίδαλης και συναρπαστικής ροής του Αχελώου.

Τόπος απaráμιλλης ομορφιάς: δύσβατες βουνοκορφές, κατάφυτα φαράγγια, δασωμένες πλαγιές, καταρράκτες, ρέματα και πηγές, παραποτάμια πλατανοδάση, ορεινά χορτολίβαδα. Αφθονα μεταβυζαντινά μνημεία, τοξωτά γεφύρια και πέτρινα αρχοντικά, στα δέκα χωριά του Ασπροποτάμου, κτισμένα από τους Βλάχους, ημινομάδες κτηνοτρόφους με λατινογενές γλωσσικό ιδίωμα, οι οποίοι ωστόσο, όπως μαρτυρούν οι άφθονες λέξεις ομηρικής προέλευσης στο λεξιλόγιό τους, αποτελούν φυλετική ομάδα με αρχαιοελληνική καταγωγή.

Η επίσκεψη στο μεταβυζαντινό ναό Τιμίου Σταυρού των Δολιανών, μας άφησε έκθαμβους: στο ξέφωτο ενός πυκνού ελατοδάσους, ένα πέτρινο κομψοτέχνημα με τρούλους, τρουλίσκους, κόγχες, θολίσκους και λαϊκά λιθανάγλυφα.

Η δίωρη πεζοπορία σε ορεινό δασικό δρόμο, αποδείχθηκε λίγη για έναν τόπο τέτοιας ομορφιάς. Μας αποζημίωσε όμως η αφθονία ανοιξιάτικων αγριολούλουδων: ορχιδέες, ανθισμένα αρκουδοπούρναρα, μωβ και ασπροκίτρινες βιόλες και μύρια άλλα.

Η τελευταία μέρα ήταν αφιερωμένη στην επίσκεψη δύο μονών στα Μετέωρα: στη Μονή Βαρλαάμ και στη μικρή Μονή του Αγίου Νικολάου Αναπαυσά. Τέλος, μοναδική εμπειρία η πεζοπορία ανάμεσα στα εντυπωσιακά βράχια των Μετεώρων, πριν από τον μακρύ δρόμο της επιστροφής στην Αθήνα.

Νάσια Αθανασίου

Στα βουνά των Τρικάλων





Στα Στενά του Νέστου

Δέλτα και στενά του Νέστου

Ήταν μία από τις πιο ενδιαφέρουσες εκδρομές, κυρίως όσον αφορά στη βλάστηση και στην ομορφιά του τοπίου. Ήταν ένα ταξίδι στον επίγειο Παράδεισο!

Δύο πράγματα θα μας μείνουν αξέχαστα:

- * Η εικόνα του Νέστου από ψηλά, περπατώντας το μονοπάτι στην πλαγιά του βουνού, παράλληλα με το ροι του ποταμού που κυλούσε αργά σχηματίζοντας μαιάνδρους. Θέαμα θαυμάσιο, κυριολεκτικά.

- * Η διάσχιση του παραποτάμιου Μεγάλου Δάσους του Νέστου (κοντά στο Δέλτα), το λεγόμενο Κοτζά Ορμάν. Σαν να βρισκόμασταν σε τροπικό δάσος! Πολύ ψηλά δένδρα (ασημόλευκες, ιτιές, φράξι, φτελιές, σκληθρα κλπ) που καλύπτονταν από πλήθος αναρριχόμενων φυτών, το έδαφος πηγμένο και πνιγμένο από ποικιλία θάμνων και ποικιλόμορφη πλούσια χαμηλή βλάστηση. Με δυσκολία πέραγαε από το χαραγμένο μονοπάτι.

Άλλα εντυπωσιακά του ταξιδιού:

Η «αποικία» των μελισσοφάγων: έξω από την περιφραξη του Μεγάλου Δάσους. Σε ένα ανοιχτό χώρο, το έδαφος είναι γεμάτο από τρύπες, όχι κάθετες αλλά λοξές. Είναι φωλιές μελισσοφάγων, όπως μας εξήγησε ο Μαρτίνος Γκαϊτίλιχ.

Οι τεχνητές νησίδες στις λιμνοθάλασσες που σχηματίζονται δυτικά της Κεραμωτής και της Χρυσούπολης. Είναι πλωτές εξέδρες σκεπασμένες με άμμο, κατάλληλες για το φώλιασμα και αναπαραγωγή των γλαρονιών. Κατασκευαστές: Ε.Π.Ο. και ΕΕΠΦ. Δυστυχώς την προηγούμενη της επίσκεψής μας ημέρα έριξε χαλάζι, έσπασε τα αυγά και έδιωξε τα γλαρόνια. Από 200 πουλιά περίπου που υπήρχαν την Παρασκευή στις δύο νησίδες, το Σάββατο, μετά τη βραδινή νεροποντή και χαλαζόπτωση, όταν επισκεφτήκαμε την περιοχή, είχαν απομείνει ελάχιστα. Ο Χανς Γέρρεντρουπ ήταν απαρηγόρητος, με το δίκιο του.

«Ατού» της εκδρομής: ο Μαρτίνος Γκαϊτίλιχ ως αρχηγός, ο Χανς Γέρρεντρουπ ξεναγός μας στο Κοτζά Ορμάν και στην περιοχή Χρυσούπολης και Κεραμωτής, και τέλος ο Βουνολόγος (έτσι μας παρουσιάστηκε) Ορέστης Μπόσκοκς, που μας συνόδεψε στα

στενά του Νέστου και μας έδωσε να καταλάβουμε τι σημαίνει αγάπη του τόπου σου, αγάπη της φύσης που δεν ξεκίνησε από κάποια λογική διεργασία, αλλά από καθαρά συναισθηματική, πηγαία και αυθόρμητη βάση και γι αυτό ακριβώς είναι και πραγματική.

Κωνσταντίνα Αλεξοπούλου

Το «Πέτρινο Λουλούδι», στο Νιμπορειό της Ευβοίας

Η τελευταία, μονήμερη εκδρομή της ανειδίκτης περιόδου, το Σάββατο 25 Ιουνίου, υπήρξε όχι μόνον ευχάριστη αλλά και αλληγορική: Είχαμε τη χαρά της παρουσίας ενός από τα παλαιότερα μέλη μας, του επίτιμου Προέδρου Πέτρου Μπρούσαλη και ενός εκκολαπτόμενου νεαρού μέλους, του 4χρονου Φίλιππου Γκαϊτίλιχ, για πρώτη φορά, συνόδευσαν τον πατέρα του Μαρτίνο σε εκδρομή μας..

Η εύκολη διαδρομή και ο ενδιαφέρον προορισμός είχαν αντανάκλαση στο κέφι της 25μελούς παρέας μελών μας. Η προαναγγελθείσα έκπληξη ήταν το «Πέτρινο Λουλούδι», το φιλόξενο, πετρόκτιστο σπιτάκι του ζεύγους Συρίγου, που διαθέτει, συν τοις άλλους, απίθανη θέα. Ο Λουκάς και η Χάρις είχαν οργανώσει την εκδρομή και μας περίμεναν με συμπαθητικό μπουφέ από τα χέρια της οικοδέσποινας για να ξαποστάσουμε πριν κατέβουμε στην απίθανη παραλία του Νιμπορειού για θαλάσσιο λουτρό και γεύμα σε τοπική ταβέρνα. Μας περίμενε εκεί, έχοντας περάσει τη νύκτα σε παλιά της λημέρια, η οικογένεια Τίμου Χαραλαμπίδου.

Η ωραία παραλία δεν είναι βέβαια τώρα παρθένα, όπως την εποχή των πρώτων εκδρομών του Ορειβατικού, όταν ο νεαρός τότε Πέτρος Μπρούσαλης βουτούσε από το κατάρτι της βενζίνας, μοναδικού μέσου προσπέλασης, ούτε και κοιμούνται οι εκδρομείς στην άμμο της ακτής. Παραμένει όμως καθαρή και ευχάριστη και τα νερά διαυγή σαν κρύσταλλο.

Κατά την επιστροφή, ο μικρός Φίλιππος μας απήγγειλε με μεγάλη ευφράδια, μακροσκελέστατο κείμενο του Αριστοφάνη, που είχε μάθει για παράσταση του Σχολείου του. Πόσο ωραίος τρόπος να αποχαιρετίσουμε την εαρινή και να ανοίξουμε την καλοκαιρινή περίοδο! Ευχαριστούμε όλους τους συντελεστές της πετυχημένης εκδρομής.

Λεωνίδας Κόλλας



Πανευρωπαϊκό Συνέδριο για τις Αυτοφυείς Ορχιδέες

Χίος 13-17 Απριλίου 2005

Με την υποστήριξη της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου και πολλών φορέων και επιχειρήσεων της νήσου και κύριο οργανωτή το δραστήριο μέλος μας Παντελή Σαλιάρη, η Χίος φιλοξένησε φέτος το ανά πενταετία Πανευρωπαϊκό Συνέδριο για τις Αυτοφυείς Ορχιδέες, με θέμα το γένος *Ophrys*.

Πλούσιο πρόγραμμα, με καλοφτιαγμένο έντυπο υλικό, ενδιαφέρουσες εισηγήσεις συζήτηση και πολλές βοτανικές και πολιτιστικές εξορμήσεις. Η Χιώτικη φιλοξενία εξαιρετική, ο καιρός αίθριος και το νησί στις ομορφιές του. Άριστες οι εντυπώσεις των 150 περίπου συνέδρων από 20 χώρες.

Οι εισηγήσεις

- Υπάρχουν ενδείξεις για μείωση πληθυσμών Ορχεοειδών και κυρίως των ειδών εκείνων που εξαρτώνται από συγκεκριμένα έντομα για τη γονιμοποίησή τους. Αυτό οφείλεται στη καταστροφή των βιοτόπων, αλλά και στην άνοδο της θερμοκρασίας του πλανήτη, που διαφοροποιεί τη στιγμή εμφάνισης του εντόμου-επικονιαστού από τη στιγμή ανθοφορίας του Ορχεοειδούς (Roberts, Ηνωμένο Βασίλειο).

- Στην Τουρκία, το σαλέπι παράγεται από τον καινούργιο κόνδυλο πολλών ειδών Ορχεοειδών και χρησιμοποιείται για την παραγωγή παγωτού και ενός ζεστού ροφήματος, αν και θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν πολλά υποκατάστατα. Δυστυχώς ξεριζώνεται ολόκληρο το φυτό και η συλλογή 40-50 εκατομμυρίων κονδύλων κάθε χρόνο δημιουργεί σοβαρούς κινδύνους για τους πληθυσμούς των Ορχεοειδών (Sezik, Τουρκία).

- Η ταξινομική κατάταξη των Ορχεοειδών γίνεται πλέον με

γενετικά κριτήρια DNA, αλλά επηρεάζεται και από τη μορφολογία και την οικολογική συμπεριφορά (Bateman, Ηνωμένο Βασίλειο).

- Δεν είναι πλέον δύσκολο να αναπτυχθούν διάφοροι τύποι αυτοφυών Ορχεοειδών στο εργαστήριο, αρκεί να υπάρχει η κατάλληλη επεξεργασία των σπόρων και το σωστό διάλυμα διατροφής. Οι διασταυρώσεις είναι επίσης εύκολες. Η μεγάλη ποικιλία φυτών ενός είδους Ορχιδέας - ακόμη και εκείνων που προέρχονται από σπόρους της ίδιας κάψας - πρέπει να μας προβληματίσει εάν οι διαφορές που παρατηρούνται στη φύση δικαιολογούν την ταξινόμηση σε πολυάριθμα είδη (Malmgren, Σουηδία).

- Από συγκρίσεις που έγιναν τα τελευταία χρόνια, κύριος υπαίτιος για τη μείωση ορχεοειδών στην Ελλάδα φαίνεται να είναι η καλοκαιρινή ξηρασία, που αφυδατώνει τους υπογείους κονδύλους, ενώ η χειμερινή ξηρασία αποτρέπει την παραγωγή νέων κονδύλων. Η ξηρασία εμφανίζε-

ται εντονότερη σε έναν 11-ετή κύκλο, συνδεδεμένο με τις ηλιακές κηλίδες (Γιώργος Σφήκας).

- Η ποικιλομορφία στις ορχιδέες που ανήκουν στο γένος *Ophrys* υπάρχει για να προσελκύονται τα έντομα-επικονιαστές. Αυτή η ποικιλομορφία οδηγεί στη δημιουργία νέων ειδών, που σήμερα φθάνουν τα 250 περίπου (Tyteca, Βέλγιο)

- Ανακοινώθηκε ένα σπάνιο υβρίδιο από τη Μυτιλήνη, το *X Comptoglossum agiasense*, μεταξύ *Comperia comperia* και *Himantoglossum montis-tauri* (Γιάννης Καρατζάς).

- Μια προσεκτική μελέτη διατήρησης ενός βιότοπου σπάνιας Ορχιδέας στην Ολλανδία έδειξε ότι το κούρεμα των χόρτων το φθινόπωρο και η βόσκηση από πρόβατα το χειμώνα συνετέλεσαν στην αύξηση των φυτών, ενώ το κόψιμο κλαδιών ή το αραίωμα των δέντρων για περισσότερο φως είχε αντίθετο αποτέλεσμα, γιατί προκάλεσε την αύξηση βλάστησης και σαλιγκαριών (Willems, Ολλανδία).

- Περιγράφηκε μία συστημα-

Το Ομήρειο Πνευματικό Κέντρο όπου διεξήχθη το συνέδριο



τική καταγραφή βιοτόπων Ορχεοειδών στην περιοχή της Καμπανίας (Nazarro, Ιταλία).

- Κάθε είδος του γένους Οφρύς (*Ophrys*) επικονιάζεται από συγκεκριμένο αρσενικό έντομο, που έλκεται στο άνθος πιστεύοντας ότι είναι το αντίστοιχο θηλυκό έντομο. Στα 2-3 μέτρα το έντομο αντιλαμβάνεται την οσμή του άνθους, που έχει ακριβώς τα ίδια χημικά συστατικά με τις φερομόνες του θηλυκού. Στο 1 μέτρο περίπου το έντομο διακρίνει το άνθος, που έχει το μέγεθος, σχήμα και χρώμα – και πολλές φορές και άλλες λεπτομέρειες – του θηλυκού. Όταν δε προσγειωθεί στο χείλος του άνθους, αισθάνεται

την υφή του θηλυκού. Στην προσπάθειά του να συνουσιασθεί με την οφρύ, παραλαμβάνει άθελά του γύρη, την οποία εναποθέτει στα επόμενα άνθη που θα επισκεφθεί και έτσι τα γονιμοποιεί. Το έντομο δεν ξεγελιέται δεύτερη φορά από το ίδιο άνθος και αυτό είναι κάτι επιθυμητό για την οφρύ, που αποφεύγει έτσι την αυτογονιμοποίηση. Μάλιστα, μόλις ένα άνθος γονιμοποιηθεί, εκπέμπει άλλη οσμή, για να αποτρέψει την επαφή με άλλα έντομα (Paulus, Αυστρία).

- Η παρακολούθηση ενός είδους Ορχιδέας στη Νορβηγία έδειξε τη μεγάλη ποικιλία βιοτόπων όπου μπορούσε να ευδοκιμήσει, αλλά και πόσο ευμετάβλητος

ήταν ο αριθμός που άνθιζε κάθε χρόνο. Η προστασία της βιοποικιλότητας είναι πλέον ευθύνη των τοπικών αρχών στη χώρα αυτή (Bjornndalen, Νορβηγία).

- Έγινε παρουσίαση των 19 ενδημικών Ορχιδεών της Κρήτης, ανάμεσα στα 75 συνολικά είδη του νησιού (Αντώνης Αλιμπέρτης).

- Περιγράφηκαν τα Ορχεοειδή της Γεωργίας, τα οποία ζούν σε μεγάλη ποικιλία βιοτόπων, που προσδιορίζονται τόσο από το υψόμετρο όσο και από τις μεγάλες διαφορές βροχόπτωσης μεταξύ του δυτικού και ανατολικού τμήματος της χώρας (Akhalakatsi, Γεωργία).

Μάκης Απέργης

Νεράκι... γίνεται μια νέα σακούλα πλαστική που βιοδιασπάται

Στην εφημερίδα Καθημερινή δημοσιεύθηκε ένα ενδιαφέρον νέο για την παραγωγή μιας πλαστικής βιοδιασπώμενης σακούλας. Μεταφέρουμε βασικά σημεία του κειμένου.

Αυτοδιασπώμενη πλαστική σακούλα εισήγαγε στην αγορά η γαλλική βιομηχανία. Βιομήχανοι του οροπεδίου της Σεντ Σιγκολέν, στο νομό της Βόρειας Λούαρ, παρουσίασαν σακούλα, της οποίας η διάρκεια ζωής είναι «ελεγχόμενη», δίνοντας της την ονομασία Neosac, σε απάντηση στους επικριτές της ρύπανσης που προκαλούν στο περιβάλλον οι σακούλες των μεγάλων καταστημάτων.

Το Neosac έχει σύνθεση από πολυαιθυλένιο, μαζί με προσθετικό, που επιτρέπει στην πλαστική ουσία αρχικά να διασπαστεί και στη συνέχεια να αφομοιωθεί από το χώμα. Υπακούοντας στην αρχή της φωτοχημικής διάσπασης, «η Neosac διασπάται εντελώς μέσα σε τρεις μήνες υπό την επίδραση του φωτός, του οξυγόνου και της θερμότητας, όταν βρεθεί κατά λάθος στο ύπαιθρο» διαβεβαιώνει ο Δρ. Ζακ Λεμέρ, υπεύθυνος ερευνών του Εθνικού Κέντρου Αξιολόγησης και Φωτοπροστασίας της Γαλλίας.

Εάν η Neosac κρατηθεί μακριά από τις ακτίνες του ήλιου, θα χρειασθεί ένα με τρία χρόνια για να διασπασθεί εντελώς, ώστε να πάψει να είναι ορατή δια γυμνού οφθαλμού.. «Η διαδικασία της διάσπασης παράγει μόνο νερό, διοξείδιο του άνθρακα

και βιομάζα. Καμιά από αυτές τις ουσίες δεν είναι βλαβερή για το περιβάλλον, το έδαφος, την ανάπτυξη της χλωρίδας και της πανίδας, συμπληρώνει ο Δρ. Λεμέρ.

Με κόστος που ξεπερνάει κατά 25-30% εκείνο των γνωστών πλαστικών συσκευασιών που προσφέρονται σήμερα δωρεάν από τα σούπερ μάρκετ στην πελατεία τους, η Neosac θα εξασφαλίσει κάποιο βαθμό επιχορήγησης, με τις μικρές και μεγάλες επιχειρήσεις του Νότιου Αβείρόν να εξασφαλίζουν τα πρώτα 1.3 εκατομμύρια τεμάχια σε προνομιακές τιμές. Το πρόγραμμα έρευνας που οδήγησε στη δημιουργία της Neosac είχε χρηματοδοτηθεί σε ποσοστό 50% από το γαλλικό κράτος.

Σε τι διαφέρει η Neosac από τις κλασικές σακούλες του σούπερ μάρκετ; Οι σακούλες Neosac είναι βιοδιασπώμενες και σε μικρό χρονικό διάστημα. Οι κλασικές σακούλες διασπώνται εξαιρετικά αργά και μάλιστα σε ανθεκτικές και βλαβερές ουσίες. Η χρήση της Neosac συνδέεται με την ανάπτυξη οικολογικής συνείδησης και τη μείωση της σπατάλης ενέργειας και υλικών.

Η Εταιρία μας, μέσα από το πρόγραμμα «Φύση Χωρίς Σκουπίδια» και με προτάσεις που περιλαμβάνονται στο τετρασέλιδο έντυπο «Επίθεση στα Οικιακά Απορρίμματα», προτείνει επιπλέον την ιδέα της χρήσης μιας σακούλας πολλών χρήσεων.

Μ. Ρ.

Αλπικός Τρίτωνας

Ένα προστατευόμενο αμφίβιο των Ελληνικών βουνών

Είναι ένα μικρό αμφίβιο που μοιάζει με μια πολύ – πολύ μικρή εκδοχή δράκου. Τα θηλυκά φθάνουν, μαζί με την ουρά μέχρι 12 εκ. Τα αρσενικά είναι μικρότερα αλλά με πιο ζωντανά χρώματα. Ιδίως την εποχή του ζευγαρώματος, η κοιλιά του αρσενικού παίρνει ένα πορτοκαλί χρώμα.

Ο Αλπικός Τρίτωνας ζει στα ψυχρά νερά των μικρών λιμνών των βουνών μας και στα ορεινά ποταμάκια και ρυάκια. Το νοτιότερο βουνό της Ελλάδας, που υπάρχει αυτό το είδος είναι ο Χελμός. Απαντάται επίσης στα βουνά της Βαλκανικής, στις Άλπεις, στα Πυρηνάια και στην Κεντρική Ευρώπη.

Με βάση την Οδηγία 92/43 ο



Ν. Πέτρου

Αλπικός Τρίτωνας έχει κηρυχθεί προστατευόμενος γιατί, λόγω της τουριστικοποίησης των Ευρωπαϊκών βουνών, οι γνωστές τουριστικές δραστηριότητες επηρεά-

ζουν τους βιοτόπους του. Ευτυχώς, στα Ελληνικά βουνά οι πληθυσμοί του είναι ακόμα σε καλή κατάσταση.

Γ. Σ.



Μ. Αιτέρης

Το τέλειο καμουφλάζ

Τί παρατηρείτε ανάμεσα στα φύλλα της πικροδάφνης; Μπορείτε να το προσδιορίσετε; Αν ναι, πολύ θα θέλαμε να μας πείτε το λατινικό του όνομα.

Το «Πεισιστράτειο Υδραγωγείο» και ο Εθνικός Κήπος

του Ν. Ταμβάκη, Γεωπόνου - τ. Δ/ντή του Εθνικού Κήπου της Αθήνας

Ο κίνδυνος που διέτρεξε τελευταία ο Εθνικός Κήπος, να υποστεί ανεπανόρθωτη ζημιά από σοβαρή έλλειψη νερού ποτίσματος, έκανε ευρύτερα γνωστό ένα ιστορικό περίεργο. Την ύπαρξη δηλαδή ενός υδραγωγείου, κατά μεγάλο μέρος αρχαίου, που λειτουργεί επί 2500 χρόνια, μεταφέροντας νερό στο κέντρο της Αθήνας, χάρη στο οποίο διατηρήθηκε επι αιώνα και πλέον, σε καλή κατάσταση, το πυκνό πράσινο του Εθνικού Κήπου, του πρώτου πάρκου της νεότερης Ελλάδας.

Δεν πρόκειται για έναν αγωγό (συνήθως πήλινο), που μεταφέρει νερό από μία πηγή ή δεξαμενή νερού σε ένα άλλο μέρος, αλλά για ένα υδραγωγείο, ο κύριος κορμός του οποίου αποτελείται από μία υπόγεια στοά (γαλαρία, όρυγμα) που έχει διανοιγεί στο φυσικό έδαφος, συνήθως σε βάθος 10-12 μ.

Η στοά αυτή εκμεταλλεύεται τα υδροφόρα στρώματα τα οποία διαπερνά και μεταφέρει το νερό που συλλέγει κατά τη διαδρομή, στους χώρους οι οποίοι το έχουν ανάγκη.

Η τελική διανομή για χρήση, γίνεται από τοπικά δίκτυα με πήλινους σωλήνες, μεγαλύτερης ή μικρότερης διαμέτρου, που ξεκινούν από τα πλάγια του κύριου αγωγού και φέρουν οπές καθαρισμού.

Κατά τη διάνοιξη της υπόγειας στοάς, άνοιγαν ταυτόχρονα κάθε 40-50 μ. «φρεάτια αερισμού» μικρής διαμέτρου (0,60-0,80 μ.), από τα οποία αερίζονταν η στοά και οι εργαζόμενοι για τη διάνοιξη και απομακρύνονταν τα υλικά εκσκαφής (χώματα, πέτρες, ρίζες, κλπ.).

Μ' αυτή την απλή τεχνική είχε κατασκευασθεί και το



Το ιερό άλσος - πάρκο, που ήταν αφιερωμένο στο Λύκειο Απόλλωνα, με το διαμορφωμένο δρόμο (στίβο), επεκτεινόταν κατά μεγάλο μέρος στην περιοχή όπου σήμερα ο Εθνικός Κήπος. Λίγο πιο πίσω ο βοτανικός κήπος των Μουσών του Θεόφραστου, στη σημερινή πλατεία συντάγματος. (σχέδιο Ι. Τραυλού)

αρχαίο υδραγωγείο που περνά από τον Εθνικό Κήπο, το οποίο σύμφωνα με τον αρχιτέκτονα - αρχαιολόγο Α. Τραυλό κι άλλους ειδικούς είναι έργο του Πεισίστρατου (561-527 π.Χ.), με κύρια αποστολή την ύδρευση των αρχαίων Αθηνών, το λεκανοπέδιο των οποίων όπως και ολόκληρη η Αττική, ήταν πάντα φτωχό σε νερό.

Ο Μάρκος Αυρήλιος έγραψε για την Αττική την ευχή: «Υσον, ύσον (βρέξε, βρέξε) ω φίλε Ζευ, κατά τας αρούρας των Αθηναίων και των πεδίων».

Η συλλεκτήρια στοά αρχίζει από τη βάση του λόφου του Αγ. Ιωάννη του Θεολόγου (πάνω από του Παπάγου), ακολουθεί την κοίτη του Ιλισού, αρχικά αριστερά και μετά τη γέφυρα (επί του Ιλισού) της οδού Αργυροκάστρου (Παπάγου) δεξιά, συνεχίζει πιο κάτω, στο επίσης ορατό τμήμα της κοίτης που χωρίζει το πάρκο του Δήμου Αθηναίων από τη στρατιωτική περιοχή Γουδί, περνά από την πλατεία Αγ. Θωμά, τις οδούς Παπαδιαμαντοπούλου και Βας. Σοφίας, τον Εθνικό Κήπο, τη Ρωσική εκκλησία, για να καταλήξει στον χώρο της αρχαίας αγοράς.

Ουσιαστικά επρόκειτο για ένα συνεχές πηγάδι, που ο πυθμένας του διευρυνόταν και έφθανε περίπου τα 3.000μ. μήκος.

Κατά την κάτω διαδρομή του θα έπρεπε να έδινε νερό στο ιερό άλσος – πάρκο του Λυκείου (Θεόφραστος: «... ήγγον εν τω Λυκείω η πλάτανος η κατά τον οχετόν (αρδευτικόν αύλακα), έτι νέα ούσα, επί τρεις και τριάκοντα πήχεις (15μ.) άφηκεν (ψήλωσε), έχουσα τόπον τε άμα και τροφήν», «Φ.Ι.», 1,7,1), που είχε αρχίσει να φυτεύεται ήδη από τον 6^ο αιώνα π.Χ. και βρισκόταν όπου σήμερα ο Εθνικός Κήπος, στο βοτανικό κήπο των Μουσών, τον πρώτο της Ευρώπης, που είχε δημιουργήσει ο Θεόφραστος στη σημερινή πλατεία Συντάγματος (ίδε ορόσημο: «Κότος Μουσών Κήπου» στη ΒΔ γωνία), στην αρχαία κρήνη του «Πάνοπος» (ΒΔ γωνία πλατείας Συντάγματος και οδού Μητρο-



Το ορόσημο που βρέθηκε στη ΒΑ γωνία της πλατείας Συντάγματος, με τη χαρακτηριστική επιγραφή: «Κότος Μουσών Κήπου», του βοτανικού κήπου δηλαδή του Θεόφραστου.

πόλεως), κ.λ.π.

Στους αιώνες παρακμής της Αθήνας (από τον 3^ο αιώνα μ.Χ. και μεταγενέστερα), που έλλειψε τελείως και η συντήρηση, το υδραγωγείο σχεδόν αχρηστεύτηκε στο πεδινό του τμήμα, από καταρρεύσεις και συσσώρευση φερτών υλών (χώματα, άμμος, κλπ.), με αποτέλεσμα το νερό να βρει διέξοδο προς την επιφάνεια, με τη μορφή πηγής, κοντά στη σημερινή πλατεία Αγ. Θωμά (Γουδί), για να καταλήξει τελικά στην αμμώδη κοίτη του Ιλισού, που περνούσε εκεί κοντά.

Κατά την Τουρκοκρατία ένας εργολάβος ονόματι Τσακμάτι ή Τσακμάκης (μάλλον Τούρκος), κατασκεύασε λίγο κάτω από την επιφάνεια του εδάφους, έναν αγωγό πλάτους 0,50-0,60μ., από σχιστόπλακες στερεωμένες με κονίαμα από «θηραϊκή γη», ο οποίος έπιανε το νερό της «πηγής» στον Αγ. Θωμά και ακολουθώντας την ίδια περίπου διαδρομή του αρχαίου, την οποία άλλωστε επέβαλε η κλίση του εδάφους, διοχέτευε νερό στη βρύση του «Τσακουμάκου», κοντά στην πλατεία Ρηγίλλης, στη «βρύση της

Μπουμπουνίστρας», γωνία Όθωνος και Αμαλίας και ασφαλώς και σε άλλες θέσεις.

Μεταγενέστερα το υδραγωγείο «Τσακουμάκου» εχρησιμοποιετο και για το πότισμα του Κήπου, όπως αναφέρει ο γεωλόγος Α. Κορδέλας («Η Αθήνα υπο υδραυλικήν έποψιν», 1879): «Έχει ως έγγιστα 2.500μ. μήκος και διοχετεύει καθ' εκάστην 200-300μ ύδωρ, δι' ού αρδεύεται αποκλειστικώς, κατά μέγα μέρος, ο ανακτορικός κήπος».

Λόγω του τρόπου κατασκευής του και της έλλειψης συστηματικής συντήρησης, οι κατά τη διαδρομή απώλειες ήταν μεγάλες, γι' αυτό στα νεότερα χρόνια (1910-15) το αντικατέστησαν με χυτοσιδηρούς (μαντεμένιους) σωλήνες διαμέτρου 8 ιντσών, οι οποίοι παίρνουν το νερό από μεγάλο υπόγειο φρεάτιο, στη γωνία Παπαδιαμαντοπούλου και Σινώπης, μέχρι το οποίο φθάνει η εν λειτουργία αρχαία στοά (επισκευασμένη προς το τέλος αρκετά) και το μεταφέρει δια της Παπαδιαμαντοπούλου και Βας. Σοφίας, στη λίμνη της εισόδου Β. Σοφίας, του Κήπου. Από την τελευταία το νερό ακολουθώντας το υπόγειο και επίγειο δίκτυο αυλάκων, φτάνει στις άλλες 5 λίμνες, που δίνουν γραφικότητα σε χαρακτηριστικά τοπία, αλλά ταυτόχρονα λειτουργούν και σαν υδαταποθήκες, για το πότισμα των δέντρων, θάμνων κλπ. του Κήπου.

Μικρή ποσότητα νερού διοχετεύεται με σωλήνα διαμέτρου 1,5 ιντσας στον κήπο του Προεδρικού Μεγάρου.

Η φραγμένη σε μεγάλο βαθμό στοά του αρχαίου υδραγωγείου, που περνά κάτω από τον Κήπο, μπορεί να μην διακινούσε πλέον τις αρχικές ποσότητες νερού, έδινε όμως στις νεότερες εποχές και εξακολουθεί να δίνει μικρές ποσότητες, αλλά αρκετές για το πότισμα μικρής έκτασης γύρω από το πηγάδι (στην πραγματικότητα: μεγάλο φρεάτιο) της «σιδερένιας ομπρέλας» (σκεπαστό).

«Ανακαλύφθηκε προ ετών (1850) από τον διευθυντή του



Η κρήνη «Μπουμπουνίστρα» (από το θόρυβο του νερού στη δεξαμενή της), πίσω από τη «μεσογεϊτική πόρτα» (Dodwell 1805), στη γωνία Όθωνος και Αμαλίας. Πιο κάτω, στη γωνία Μητροπόλεως και πλατείας Συντάγματος, ήταν στην αρχαιότητα η κρήνη του «Πάνοπος». Η τελευταία ετροφοδοτείτο με νερό από διακλάδωση του «Πεισιστράτειου», ενώ η πρώτη από το μεταγενέστερο του «Τσακουμάκου». Και οι δύο πήλινοι σωλήνες τροφοδοσίας βρέθηκαν, ο ένας πάνω από τον άλλο, στη ΒΑ γωνία του Κήπου. Στο βάθος ο αγρότης οργώνει το χώρο της σημερινής πλατείας Συντάγματος, όπου άλλοτε ο «Κήπος των Μουσών».

Κήπου Schmidt, ο οποίος ανέβαζε το νερό με μαγγανοπήγαδο και το χρησιμοποιούσε για το πότισμα του Κήπου. Πορεύεται ακολούθως προς τη ΝΔ γωνία του πάρκου και έπειτα κάμπτεται προς τη Ρωσική εκκλησία. Δυτικότερα η πορεία του δεν είναι γνωστή. Εάν ακολουθή-

σουμε αυτό το υπόγειο δίκτυο προς τα πάνω, θα φτάσουμε στην ατμαντλία (κέντρο του πάρκου), που είχε εγκαταστήσει η Βασ. Αμαλία για να αντλεί νερό από τον υπόγειο αγωγό. Το νερό όμως δεν ήταν αρκετό, γι' αυτό και η αντλία σταμάτησε να λειτουργεί». (E.Ziller: "Die Antike

Η κρήνη του «Τσακουμάκου» παρά την πλατεία Ρηγίλλης (Weiler 1839). Ο ευρύς χώρος μέχρι την Παναγία του Νικοδήμου (Ρώσικη εκκλησία), καταλαμβάνεται σήμερα κυρίως από τον Εθνικό Κήπο και το πάρκο του Ζαπτείου.



Wassrleitungen Athens", 1877).

Το 1926 αντικαταστάθηκε το σχεδόν αχρηστευμένο μαγγανοπήγαδο του Schmidt με σύγχρονη (για την εποχή) ηλεκτρική αντλία, αλλά διατηρήθηκε στην επιφάνεια ο κύκλος που έκανε το άλογο του μαγγανοπήγαδου, με τη μορφή του στρογγυλού καθιστικού, που λίγο αργότερα σκεπάστηκε με μιά μεγάλη ομπρέλλα από σίδηρο και ξύλο.

Οι συνθήκες παροχής νερού βελτιώθηκαν την επόμενη χρονιά, όταν καθαρίστηκε η υπόγεια στοά μέχρι μήκος 47μ.

Παρά τα εμπόδια και την άντληση, το νερό του υπόγειου αγωγού συνέχιζε την πορεία του προς τα κάτω.

«Οι κατοικούντες παρά τη Ρωσική εκκλησία Παναγίας του Νικοδήμου, τρομάζουν κάποτε από ξαφνικούς υπόγειους κρότους. Το ρεύμα πλημμυρίζει τα υπόγεια της οδού Μητροπόλεως. Το νερό τούτο εχρησιμοποιείτο άλλοτε εκεί και δια τον κήπον του Μητροπολίτου, κατά τον τελευταίον αιώνα της Τουρκοκρατίας. Και εξακολουθεί τον κατήφορο δια των Αμπατζήδικων (συνοικία γύρω από την βιβλιοθήκη του Αδριανού) και του Τζαμιού» (Δ. Καμπούρογλου: «Παλαιά Αθήναι», 1922, σελ. 207).

Φαίνεται απίστευτο ότι ένα τέτοιο δίκτυο, κατασκευασμένο με απλό τρόπο και απλά υλικά, αφού πέρασε μαζί με τη χώρα, θα λέγαμε «δια πυρός και σιδήρου» στα 2.500 χρόνια της ιστορίας της, κατόρθωσε να επιβιώσει, κάτω από πολυκατοικίες, ανάμεσα σε υδραυλικά δίκτυα, αγωγούς υπονόμων, ομβρίων υδάτων, κλπ. και να λειτουργεί μέχρι τις μέρες μας.

Δεν έμεινε άθικτο όμως από το «πυρ και το σίδηρο» του σύγχρονου πολιτισμού. Πιο κάτω αναφέρονται μερικές από τις πιο σοβαρές περιπτώσεις.

Στα 1980 το υδραγωγείο άρχισε να βγάζει ξαφνικά, μαζί με το νερό και πετρέλαιο, το τελευταίο μάλιστα προκάλεσε και σκωπτικά σχόλια, καθώς συνδέθηκε με την ανακάλυψη φαντα-

στικών πετρελαιοπηγών, κλπ.

Έπειτα από έρευνα διαπιστώθηκε ότι ένα συνεργείο-πλυντήριο, στις στρατιωτικές εγκαταστάσεις στο Γουδί, διοχέτευε τα απόβλητά του σ' ένα φρεάτιο αερισμού του αρχαίου αγωγού, που τυχαία ανακάλυψαν οι φαντάροι, λίγο πιο κάτω, στη δεξιά όχθη του Ιλισού, η κοίτη του οποίου είναι ακόμα ορατή, δεν έχει δηλαδή καλυφθεί όπως το κάτω τμήμα του (Χίλτον, Στάδιο, κλπ.).

Το σφράγισμα του φρεατίου σταμάτησε ευτυχώς την τροφοδοσία της αυτοσχέδιας πετρελαιοπηγής ... αλλά ταυτόχρονα επιβεβαίωσε την ακρίβεια της διαδρομής του αγωγού, που είχε επισημάνει και σχεδιάσει ο Τσίλλερ το 1877.

Όταν πριν από 5-6 χρόνια κατασκευαζόταν ο σταθμός του Μετρό στον Ευαγγελισμό, τα σκαπτικά μηχανήματα έσπασαν τους χυτοσιδηρούς σωλήνες του αγωγού στο πεζοδρόμιο της Ριζαρείου, με αποτέλεσμα το σταμάτημα της ροής του νερού.

Ευτυχώς, πριν δημιουργηθεί σοβαρό πρόβλημα, η Εταιρεία κατασκευής του Μετρό αποκατέστησε γρήγορα τη ζημιά, με μια μικρή παράκαμψη του αγωγού.

Ακολούθησε η πρόσφατη μεγάλη ζημιά, στο άθικτο από την εποχή του Περισίτρατου, τμήμα της αρχαίας στοάς, λίγο μετά τη διασταύρωση της οδού Παπαδιαμαντοπούλου με την οδό Θηβών, κατεβαίνοντας το δεξιό πεζοδρόμιο. Κατά την εκσκαφή του μεγάλου οικοπέδου, απέναντι από το Νοσοκομείο Παίδων «Αγία Σοφία», για την κατασκευή υπόγειου σταθμού αυτοκινήτων, οι εκσκαφές κατέστρεψαν, σε βάθος 10μ. περίπου, τμήμα της δεξιάς παρειάς της κατερχόμενης προς την πλατεία του Αγ. Θωμά στοάς, με αποτέλεσμα να πλημμυρίσει το μεγάλο σκάμμα.

Επισημάνθηκε έτσι, όπως και στις προηγούμενες περιπτώσεις, άλλο ένα ακριβές σημείο της διαδρομής της.

Για να γίνει δυνατή η συνέχιση των εργασιών, αναγκάστηκαν να διοχετεύσουν το νερό, με

τη βοήθεια μεγάλης αναρροφητικής αντλίας, στον αγωγό ομβρίων υδάτων της οδού Μικράς Ασίας.

Έτσι αντί για τον Εθνικό Κήπο, το πολύτιμο και ζωογόνο γι' αυτόν νερό, κατέληξε σε υπόνομο.

Η προσπάθεια αντικατάστασής του, με υδροφόρα βυτία, ούτε τις λίμνες γέμιζε, αλλά ούτε ήταν δυνατό να φτάνει για το πότισμα μιας τόσο μεγάλης έκτασης (150 στρέμ.) πυκνού πρασίνου, πέρα από την απώλεια του διακοσμητικού ρόλου των λιμνών και των επίγειων διαδρομών του νερού.

Αυτή τη δύσκολη περίοδο, το ΥΠΕΧΩΔΕ, για παν ενδεχόμενο, διενήργησε 6 γεωτρήσεις σε διάφορες θέσεις του Κήπου, αν και είναι γνωστό από παλιά, ότι δεν υπάρχουν πολλά υπόγεια νερά στην περιοχή.

Στο τέλος, μετά από πολλούς μήνες διαμαρτυριών της υπηρεσίας του Κήπου, του Τύπου, μηνυ-

τήριες αναφορές, κλπ., αλλά μετά και το ενδιαφέρον του Δήμου Αθηναίων, στον οποίο υπάγεται πλέον ο Κήπος, άρχισε να κινείται και η τεχνική εταιρεία του έργου του γκαράζ, πράγμα που τη συνέφερε άλλωστε, αφού θα απαλλασσόταν από τη σοβαρή παρενόχληση του ανεξέλεγκτου νερού.

Μελέτησε το θέμα και παράλληλα με την κατασκευή των υπόγειων πλαϊνών του γκαράζ, έκλεισε τα ανοίγματα που είχαν προκληθεί στις παρειές της στοάς. Το νερό ξαναβρήκε το γνώριμο δρόμο του, οι λίμνες άρχισαν να γεμίζουν και πάλι, τα επιφανειακά αυλάκια κελάρυσαν χαρμόσυνα, ενώ τα φυτά ένιωσαν ξανά στα πόδια τους τη ζωογόνο παρουσία του.

Όταν μετρήθηκε βρέθηκε να διατηρεί τον όγκο παροχής, στα ίδια περίπου επίπεδα με τα παλαιότερα: 1.005μ³ το εικοσιτετράωρο.

Παλαιά υδραγωγεία των Αθηνών, μεταξύ των οποίων το αρχαίο υδραγωγείο που περνά κάτω από τον Εθνικό Κήπο και εχρησιμοποιείτο αποκλειστικά γι' αυτόν. Διακρίνεται ακόμη ο Ιλισός, η λεωφόρος Κηφισίας, ο χώρος της Ριζαρείου, κ.α. (σχέδιο του Τσίλλερ, 1877).



Συμμετοχή της ΕΕΠΦ σε Εκδηλώσεις

Στα πλαίσια του εορτασμού της Παγκόσμιας Ημέρας Περιβάλλοντος, η ΕΕΠΦ συμμετείχε με ένα καλαίσθητο περίπτερο στο 2ο Πανελλήνιο Φεστιβάλ Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων που οργάνωσε ο Δήμος Αγίας Παρασκευής (Αθήνα).

Το Φεστιβάλ περιελάμβανε διάφορα δρώμενα και ομιλίες σε σχέση με το περιβάλλον.

Είχαμε την ευκαιρία να παρουσιάσουμε δραστηριότητες της ΕΕΠΦ και να μοιράσουμε έντυπο υλικό, αφορμή για ενημέρωση και αφύπνιση του κόσμου που επισκέφτηκε το περίπτερο. Το ιδιαίτερο ενδιαφέρον του κόσμου τράβηξαν το Πρόγραμμα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης «Φύση Χωρίς Σκουπίδια» και οι «Γαλάζιες Σημαίες».

M.P.



Ο Δήμαρχος Αγίας Παρασκευής κος Σιδέρης και οι δύο αντιδήμαρχοι στο περίπτερο της ΕΕΠΦ

Το μεγαλύτερο βοτανικό αρχείο του κόσμου



Kinmatsu Lin

Spiranthes sinensis

Το μεγαλύτερο βοτανικό αρχείο του κόσμου, με τίτλο «Χλωρίδα της Κίνας», τελικά δημοσιεύτηκε έπειτα από προσπάθειες 45 ετών, μετέδωσε το κρατικό πρακτορείο Xinhua. Το έργο αποτελείται από 126 τόμους και περιγράφει 31.142 φυτά, ενώ κοσμείται με πάνω από 9.000 φωτογραφίες. Σύμφωνα με το Γαλλικό πρακτορείο, η Κίνα διαθέτει τη μεγαλύτερη ποικιλία χλωρίδας έπειτα από την Βραζιλία και την Ινδονησία.

Ο Τσεν Γιου, διευθυντής του Εθνικού Ιδρύματος Φυσικών Επιστημών της Κίνας δήλωσε ότι στην επεξεργασία του καταλόγου συμμετείχαν ολόκληρες γενιές βοτανικών επιστημόνων.

Οι τόμοι περιλαμβάνουν μορφολογικά χαρα-

κτηριστικά, ιστορικές αναφορές, γεωγραφικές κατανομές, οικολογικά χαρακτηριστικά και άλλα στοιχεία για κάθε είδος.

Οι Κινέζοι βοτανικοί άρχισαν να συλλέγουν συστηματικά δείγματα το 1920, και το 1959 η Κινεζική Ακαδημία Επιστημών αποφάσισε να καταγράψει όλα τα είδη συστηματικά. Έκτοτε 312 βοτανικοί από 34 ερευνητικά κέντρα έχουν λάβει μέρος στο πρόγραμμα.

Μέχρι σήμερα, ο μεγαλύτερος κατάλογος φυτικών ειδών ήταν η Χλωρίδα της Σοβιετικής Ένωσης, η οποία συντάχθηκε από το 1934 ως το 1959, εκτείνεται σε 45 τόμους και περιλαμβάνει 10.000 είδη.

Το *Enkianthus quinqueflorus*, γνωστό και ως κινέζικο λουλούδι της Πρωτοχρονιάς (εικόνα από το *in.gr*)



Άλλες δράσεις των μελών μας



Στην Κω για τον οικότουρισμό

Στις αρχές του Ιουνίου το μέλος μας Έφη Σωτηρίου διοργάνωσε εκδήλωση στο Ψαλίδι της Κω με ομιλήτη τον Γιώργο Σφήκα και θέμα την ανάπτυξη του οικότουρισμού στο νησί. Την επόμενη μέρα έγινε ξενάγηση στους βιοτόπους του νησιού για ένα δημοτικό και ένα γυμνάσιο, όπου πήραν μέρος δάσκαλοι και μαθητές.



Σεμινάρια για Οικότουρισμό και Περιβαλλοντική Εκπαίδευση

Δύο μέλη της Εταιρείας μας, ο Πρόεδρος Γιώργος Σφήκας και ο Σάκης Κουρουζίδης (Ιδρυτής της Ευωνύμου Οικολογικής Βιβλιοθήκης), πήραν μέρος ως διδάσκοντες σε σεμινάρια που διοργάνωσε το Υπουργείο Εξωτερικών στις Βαλκανικές χώρες, με θέμα τον Οικότουρισμό και την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση. Τα σεμινάρια πραγματοποιήθηκαν τον περασμένο Μάρτιο στο Βουκουρέστι και στη Βοϊβοντίνα της Βόρειας Σερβίας και στέφθηκαν με επιτυχία, μέσα σε μιά ζεστή και φιλική ατμόσφαιρα. Στο Βουκουρέστι, το σεμινάριο έγινε στα γραφεία του Συλλόγου Ελλήνων του Βουκουρεστίου, ενώ στη Βοϊβοντίνα στο χωριό Ίριγκ, δίπλα στο Εθνικό Πάρκο Φρούσκα Γκόρα.

Στα σεμινάρια πήραν μέρος κυρίως εκπαιδευτικοί, αλλά και ταξιδιωτικοί πράκτορες.

Η εκδήλωση της Θάσου

Ο εκπαιδευτικός Γιώργος Καβάζης οργάνωσε στην Παναγία της Θάσου εκδήλωση, με θέμα τον οικότουρισμό και τις δυνατότητες ανάπτυξής του, ως συμπληρωματικής στο συμβατικό τουρισμό δραστηριότητας.

Στην ημερίδα ήταν ομιλητής ο πρόεδρός μας Γιώργος Σφήκας ενώ παρευρέθησαν ο Δήμαρχος κος Δημήτρης Καπόλλας και ο Αντιδήμαρχος κος Ηλίας Γκλαβάς. Η γιορτή έκλεισε με τη χορωδία του σχολείου που τραγούδησε γνωστά ελληνικά τραγούδια υπο την διεύθυνση της δασκάλας - μουσικού.

Την επόμενη μέρα η Περιβαλλοντική ομάδα του σχολείου ξεναγήθηκε από τον Γ. Σφήκα στις αμμοθίνες της Χρυσής ακτής, στον κόλπο της Ποταμιάς.



Δύο σημαντικές εκδηλώσεις για την Πελοπόννησο

Το μέλος του Δ.Σ. Τίμος Χαραλαμπίδης συμμετείχε στην ημερίδα του Υπουργείου Ανάπτυξης με τίτλο «Δημόσια διαβούλευση και ενημέρωση των ενδιαφερομένων επί των σχεδίων διαχείρισης των Υδατικών Διαμερισμάτων Ανατολικής και Δυτικής Πελοποννήσου» και στην Ημερίδα του ΥΠΕΧΩΔΕ «Η σημασία της βιολογικής παραγωγής προϊόντων στην προστασία του περιβάλλοντος του Πάρνωνα» στο πλαίσιο του προγράμματος «Προστασία του Περιβάλλοντος και Βιώσιμη Ανάπτυξη».

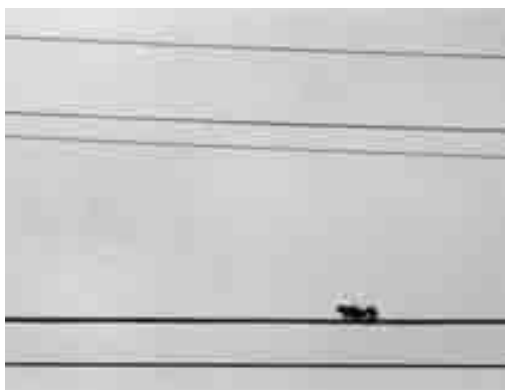


Παράξενες φωτογραφικές εντυπώσεις



Μ. Απέργη

Η πρωτότυπη αυτή πινακίδα αναφέρεται προφανώς σε μερικά από τα ατού του γραφικού χωριού της Θάσου.



Σκίουρος στο πεντάγραμμα

Χριστίνα Κανελοπούλου



Ο τέλειος κράχτης, αν και κάπως μακάβριος, κρεμασμένος σαν πολυέλαιος στο δρόμο, μπροστά από μια ψαροταβέρνα στη νότια Θάσο.

Μ. Απέργη

Συνέδριο Ζωογεωγραφίας

Η Ελληνική Ζωολογική Εταιρία και ο τομέας Ζωολογίας του Βιολογικού τμήματος του Πανεπιστημίου Πατρών διοργανώνουν το 10ο Διεθνές Συνέδριο Ζωογεωγραφίας και Οικολογίας. Το Συνέδριο αυτό θα γίνει 26-30 Ιουνίου του 2006 και η θεματική του θα αφορά στη ζωογεωγραφία των ελληνικών και γειτονικών περιοχών. Όσοι ενδιαφέρονται να συμμετάσχουν ή να παρακολουθήσουν τις εργασίες του Συνεδρίου, μπορούν να απευθυνθούν στον πρόεδρο της Ζωολογικής Εταιρίας κο Σπύρο Σφενδουράκη (sfendo@upatras.gr)



«Μαθαίνω για τα Δάση»

Το «Μαθαίνω για τα Δάση» είναι ένα Διεθνές Δίκτυο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, που έχει στόχο να ενθαρρύνει σχολεία και εκπαιδευτικούς, ώστε να συμπεριλάβουν τα δάση στις εκπαιδευτικές τους δραστηριότητες, να τα πλησιάσουν οι μαθητές και να μάθουν από αυτά.

Από πάρα πολλές και καλές εργασίες των Σχολείων, από όλη την Ελλάδα, που συμμετέχουν στο Πρόγραμμα, σ' αυτό το τεύχος θα δούμε μαζί την εργασία που εκπόνησε καθόλη τη διάρκεια του σχολικού έτους 2004-2005, ένα πολύ δραστήριο Σχολείο, το 6ο Γυμνάσιο Καβάλας.

Από την αρχή της σχολικής χρονιάς, οι μαθητές και οι μαθήτριες της Β' Τάξης, με τη βοήθεια των εκπαιδευτικών τους, ξεκίνησαν με παιχνίδια γνωριμίας και δεσίματος της Περιβαλλοντικής Ομάδας καθώς και με συζητήσεις για την επιλογή του θέματος, την οριστική διαμόρφωση και το σχεδιασμό των ενεργειών τους.

Έτσι, ασχολήθηκαν ιδιαίτερα με τα δάση της περιοχής τους. Στο κοντινό τους δάσος πραγματοποίησαν δραστηριότητες που αφορούσαν κυρίως στην αναγνώριση της πανίδας και της χλωρίδας, την καταγραφή των ειδών και των ζωνών βλάστησης. Έπειτα έγινε μια συστηματική προσπάθεια προσέγγισης και πιο μακρινών δασών της ευρύτερης περιοχής της Καβάλας, όπως είναι το δάσος του Παγγαίου, το δάσος στα Όρη Λεκάνης, το δάσος του Νέστου (Κοτζιά-Ορμάν) και το Αισθητικό Δάσος των Στενών Νέστου. Οι μαθητές και οι μαθήτριες αναζήτησαν το υλικό τους σε περιοδικά και βιβλία, στο διαδίκτυο, στο Δασαρχείο, στον Ε.Ο.Τ., στο Δήμο καθώς και σε δικές τους προσωπικές εμπειρίες και φωτογραφίες.

Με τα στοιχεία που είχαν

συγκεντρώσει, κατασκεύασαν ταμπλό με τη χλωρίδα και την πανίδα της περιοχής τους, καθώς και τους τόπους με ιδιαίτερη φυσική ομορφιά. Δημιούργησαν επίσης ταμπλό όπου έδειξαν τη σχέση δάσους και τέχνης-ιστορίας-πολιτισμού, αντιπαραβάλλοντας φυτικάμοτίβα και έργα τέχνης από την αρχαιότητα. Συγκέντρωσαν Νόμους και Συνθήκες για την προστασία των δασών, γνώρισαν ποιά δάση στην περιοχή τους προστατεύονται από το Δίκτυο Natura 2000 και αντιλήφθηκαν τη σημασία των περιοχών αυτών για τη ζωή.

Επίσης, έπαιξαν διάφορα παιχνίδια αναγνώρισης και μίμησης ζώων, έφτιαξαν σταυρόλεξα, αινίγματα, ακροστιχίδες και ποιήματα. Ασχολήθηκαν επίσης με τις τροφικές αλυσίδες και δημιούργησαν ειδική αφίσα. Ακόμα, έγραψαν τα δικά τους παραμύθια για το δάσος. Ορισμένα από αυτά αποτέλεσαν τη βάση για να γραφούν μερικά πολύ έξυπνα αντιστροφά παραμύθια, όπου οι κακοί γίνονται καλοί και το αντίθετο, πάντα βέβαια με έμφαση σε περιβαλλοντικά μηνύματα.

Το επόμενο βήμα τους ήταν να ασχοληθούν με τα απολιθωμένα δάση. Μετά από μία γνωριμία με το θέμα μέσω βιβλίων, περιοδικών, φωτογραφιών και συζητήσεων, όπου κατατέθηκαν προσωπικές εμπειρίες παιδιών και καθηγητών, μελέτησαν τον τρόπο δημιουργίας των δασών αυτών, τη σημασία τους και το καθεστώς προστασίας τους. Έπειτα, σε συνδυασμό με το υποθέμα

«Δάσος και Τέχνη», πραγματοποιήθηκε η δραστηριότητα κατασκευής ιχνοαπολιθωμάτων: οι μαθητές και οι μαθήτριες συνέλεξαν φύλλα και καρπούς από το δάσος, τα τοποθέτησαν σε καλούπια από γύψο, τα αφαίρεσαν και όταν στέγνωσε ο γύψος, τα χρωμάτισαν δημιουργώντας, με αυτόν τον τρόπο, όμορφα έργα τέχνης.

Τις παραμονές του Πάσχα κατασκεύασαν πασχαλινά αυγά με φύλλα και άνθη από το δάσος με τον παραδοσιακό τρόπο. Αλήθεια, πόσες όμορφες ιδέες μπορούν να γεννηθούν από τα παιδιά και τους εκπαιδευτικούς που τους εμψυχώνουν την αγάπη για το Περιβάλλον!

**Αλίκη Βαβούρη
Π. Μαθιουδάκης**

Το εξαιρετικό αποτέλεσμα μιας από τις πολλές δραστηριότητες του Σχολείου



Το «Μαθαίνω για τα Δάση» χρηματοδοτήθηκε το 2003/4 από το Υ.Π.Ε.Χ.Ω.Δ.Ε. στο πλαίσιο του Προγράμματος «Προστασία του Περιβάλλοντος και Βιώσιμη Ανάπτυξη».



«Πράσινες Γωνιές της Γειτονιάς μου»

Οι «Πράσινες Γωνιές της Γειτονιάς μου» είναι πρόγραμμα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στο οποίο συμμετέχουν νηπιαγωγεία, δημοτικά και γυμνάσια, τα οποία καλούνται να γνωρίσουν και να υιοθετήσουν τις μικρές ή μεγάλες πράσινες γωνιές, καταφύγια ζωής, που βρίσκονται μέσα στις πόλεις.

Η σχολική χρονιά 2004-2005 αποδείχθηκε ιδιαίτερα γόνιμη, σε βαθμό μάλιστα που για να μπορούσαμε να σας παρουσιάσουμε όλες τις εργασίες των σχολείων, θα έπρεπε να μην γράψουμε τίποτε άλλο σε αυτό και το επόμενο τεύχος του περιοδικού!

Ας δούμε μαζί την εργασία ενός πολύ αξιόλογου σχολείου, του 1ου Δημοτικού Σχολείου Λαυρίου, η οποία είναι ενδεικτική του πλούτου των εργασιών που έφθασαν στα γραφεία μας. Οι μικροί μαθητές και οι μαθήτριες της Δ1 Τάξης του Σχολείου, αφού ασχολήθηκαν με τα υπάρχοντα φυτά του προαυλίου χώρου, εντοπίζοντας προβλήματα και γράφοντας έναν υπέροχο Οδηγό Φυτών γι'αυτά, αποφάσισαν να επιλέξουν μια γωνιά, που θεώρησαν κατάλληλη για φυτεύσεις, προκειμένου να την μετατρέψουν στην δική τους «Πράσινη Γωνιά».

Χωρίς να χάσουν καιρό, ενημέρωσαν άμεσα την Δημοτική Αρχή της πόλης τους για τον προγραμματισμό τους και ζήτησαν να στηρίξει ο Δήμος οικονομικά τις προσπάθειές τους, με το χτίσιμο πετρόχτιστων τοιχιών, με την κατασκευή μίας πετρόχτιστης βρύσης και με την αγορά των κατάλληλων φυτών που θα μπορούσαν να αναπτυχθούν δίχως πρόβλημα, σε συνάρτηση με τις εδαφικές και τις καιρικές συνθήκες της περιοχής. Μάλιστα, την καθοδήγηση για το ποιά φυτά θα ήταν κατάλληλα τους την παρέιχε ειδικός επιστήμονας Γεωπόνος, ο οποίος εντυπωσιάστηκε από την συστηματική σκέψη των παιδιών και την έντονη πρόθεσή τους να γίνει η

«Πράσινη Γωνιά» τους πραγματικότητα!

Ποιός θα μπορούσε να αντιταχθεί σε μια τέτοια αποφασιστικότητα; Πράγματι, ο Δήμος όχι μόνο ενίσχυσε οικονομικά την προσπάθειά τους, αλλά έστειλε τεχνίτες του Δήμου να τους βοηθήσουν σε όλη την διαδικασία χτίσιματος, φυτέματος και ποτίσματος της «Πράσινης Γωνιάς» τους. Σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα ένας θαυμάσιος κήπος είχε εμφανισθεί στο Σχολείο τους! Ένας κήπος με αγιόκλημα, μια νερατζιά, δυόσμο, λεβάντα, μαντζουράνα, βιβούρνα, κουτσουπιές, μία χαρουπιά, φοίνικες, ελιές, έναν ιβίσκο, αλμυρική, πυράκανθος, αγγελικές, λάμπρανθους, κυπαρίσσια, ακακίες, πικροδάφνες, τριανταφυλλιάς, ένα γυνέριο και μια λεμονιά! Ένας αληθινός Παράδεισος!

Και δεν σταμάτησαν εκεί!

Έλαβαν μέρος στον 8ο πανελλήνιο διαγωνισμό κατασκευής ξύλινης φωλιάς για πουλιά που διοργανώνει το 2ο Τ.Ε.Ε. Γαλατσίου, ένα Σχολείο που συμμετέχει στο Πρόγραμμα της ΕΕΠΦ «Οικολογικά Σχολεία». Έστειλαν δύο όμορφες ξύλινες φωλιές για να τοποθετηθούν σε δέντρα, στο Άλσος Βείκου και τις υπόλοιπες τις κρέμασαν στην αυλή του Σχολείου τους, για να περιμένουν τους μικρούς φτερωτούς επισκέπτες...

Η Συντονιστική Επιτροπή του Προγράμματος επιθυμεί να συγχαρεί τέτοιου είδους πρωτοβουλίες που εμπλέκουν όχι μόνο τη σχολική κοινότητα, αλλά και την ευρύτερη τοπική κοινότητα, διαμορφώνοντας, βήμα-βήμα, μια ισχυρότερη ευαισθητοποίηση σε θέματα περιβάλλοντος.

**Α. Βαβούρη
Μ. Τσίπος**

Οι μαθητές και οι μαθήτριες... «εν ώρα δράσης»!





«Οικολογικά Σχολεία»

Τα «Οικολογικά Σχολεία» είναι ένα ευρωπαϊκό Δίκτυο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, στο οποίο συμμετέχουν Δημοτικά, Γυμνάσια και Λύκεια από όλη την Ελλάδα, με στόχο την εξοικείωση των μαθητών και μαθητριών, αυριανών πολιτών, με τα περιβαλλοντικά προβλήματα και τη διαμόρφωση θετικής στάσης για την αντιμετώπισή τους. Αποτελεί δε το μεγαλύτερο Δίκτυο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης με 12.000 σχολεία σε 31 χώρες της Ευρώπης, της Αφρικής και της Λατινικής Αμερικής, 1.000.000 μαθητές και 50.000 εκπαιδευτικούς. Φέτος, στην Ελλάδα, προστέθηκε η νέα μας περιβαλλοντική δράση «Η αυλή των οικολογικών σχολείων... σαν στο σπίτι μας»

Τα μέλη της αποστολής στη Μαδρίτη του βραβευμένου «Οικολογικού Σχολείου» Γυμνασίου Οινοφύτων, η εκπαιδευτικός Ευφροσύνη Μυτιληναίου και οι μαθητές Όλτι Μπάμπι και Κατερίνα Μίχου, μας έστειλαν ένα πρωτότυπο κείμενο με τις εντυπώσεις τους από τη συμμετοχή τους στη γιορταστική εκδήλωση – συνέδριο για τα 10 χρόνια του Δικτύου, τον περασμένο Απρίλιο.

Ας τους δώσουμε το λόγο...

Πρώτη φορά στον αέρα και πρώτη στο εξωτερικό

Η χαρά ήταν μεγάλη. Βόλτα, ταξίδι, εκδρομή, συνέδριο, ευθύνη. Όλα μαζί μπερδεμένα και όλα άγνωστα.

Η είσοδος στο άγνωστο μας ενθουσίαζε.

Το πρώτο μας ταξίδι με αεροπλάνο ήταν μια καταπληκτική εμπειρία. Φτάσαμε στη Μαδρίτη αρκετά νωρίς και προλάβαμε να ριζούμε μια ματιά στην πόλη. Η Μαδρίτη είναι μεγάλη και σύγχρονη, λίγο πιο οργανωμένη από τις ελληνικές πόλεις. Τα κτίρια είναι τεράστια και επιβλητικά, και σε κάθε γωνιά βλέπεις ένα άγαλμα ή ένα σιντριβάνι. Είναι καταπράσινη, γεμάτη πλατείες και πάρκα με λουλούδια που τώρα την άνοιξη πλημμυρίζουν την πόλη.

Μαζί μας ήταν και ο Έλληνας υπεύθυνος Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης και η καθηγήτριά μας των Εικαστικών. Έτσι εξηγείται και η επίσκεψη στο Prado,

όπου είδαμε και έργα του Goya και του El Greco, και στο Ανθρωπολογικό Μουσείο. Μετά από μερικές ώρες περιπλάνηση στην πόλη και στα Μουσεία, καταλάβαμε ότι τα αναπαυτικά παπούτσια είναι απαραίτητα σ' αυτά τα ταξίδια στο εξωτερικό.

Το ξενοδοχείο μας ήταν ωραίο και υπερσύγχρονο.

Οι ώρες στο Συνεδριακό Κέντρο ήταν αρκετές, χρήσιμες όμως και εποικοδομητικές. Παρακολούθησαμε τη βράβευση των Ισπανικών οικολογικών σχολείων και την ένταξη καινούργιων στο πρόγραμμα Eco-schools. Ακόμα την απονομή των τριών πρώτων βραβείων οικολογικής αφίσας, που ήταν και ο λόγος του ταξιδιού μας. Ακούσαμε απόψεις και γνώμες για το περιβάλλον και το κλίμα και για το πώς θα βελτιώσουμε τον τρόπο που σκεφτόμαστε και τη συμπεριφορά μας απέναντι στο περιβάλλον σε καθημερινή βάση.

Μετά το μεσημεριανό επιστρέψαμε στις εργασίες του Συνεδρίου. Ήταν υπέροχα!! Χωριστήκαμε σε ομάδες των τεσσάρων ατόμων, φτιάξαμε τον δικό μας eco-code και τον παρουσιάσαμε σαν παντομίμα. Είχε πολλή πλάκα! Επίσης παρακολούθησαμε κάποιους υπεύθυνους του προγράμματος που μιλούσαν για τα περιβαλλοντικά προβλήματα της Μαδρίτης. Έπειτα παρουσιάσαμε τους eco-codes στους καθηγητές μας και αναφέραμε τα περιβαλλοντικά προβλήματα της περι-

οχής μας που είναι πάρα πολλά. Ύστερα γυρίσαμε στο ξενοδοχείο και δειπνήσαμε, όπου το φαγητό ήταν καταπληκτικό (ψημένο αυτή τη φορά!) Τέλος παρακολουθήσαμε μια μικρή θεατρική παράσταση. Ήταν αρκετά καλή, αλλά ήταν πολύ αργά και ήμασταν εξουθενωμένοι. Στη μία το πρωί πήγαμε τελικά για ύπνο.

Η ώρα του γυρισμού δεν άργησε πολύ. Σηκωθήκαμε, πήραμε ένα γεναίο πριβονό και ξεκινήσαμε για το αεροδρόμιο. Πήραμε το δρόμο του γυρισμού γεμάτοι εντυπώσεις και συναισθήματα. Στις 2 (ώρα Μαδρίτης) με μια μικρή καθυστέρηση απογειωθήκαμε και 3 ώρες αργότερα συναντήσαμε ανθρώπους που μιλούσαν την ίδια γλώσσα μ' εμάς (τι ανακούφιση!!)

Ανυπομονούσαμε να γυρίσουμε στα σπίτια μας, αλλά ένα κομμάτι μας είχε μείνει μαγεμένο στη Μαδρίτη.

Η Συντονιστική Επιτροπή του Δικτύου «Οικολογικά Σχολεία», συγχαίρει την εκπαιδευτικό και τους μαθητές του Γυμνασίου Οινοφύτων, για τη συμμετοχή τους στις εργασίες της διεθνούς Συνάντησης και εύχεται οι εμπειρίες τους από το ταξίδι να τους δώσουν περισσότερα κίνητρα και νέες ιδέες για δράση και ευαισθητοποίηση.

**Α. Βαβούρη
Π. Μαθιουδάκης
Στ. Σκαμπαρδώνης**

Χορηγοί του Προγράμματος για το 2005 είναι η ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΜΜΑΔΟΣ και το ΙΔΡΥΜΑ ΙΩΑΝΝΟΥ Φ. ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ, τους οποίους και ευχαριστούμε θερμά για την υποστήριξή τους.



«Γαλάζιες Σημαίες»

Το Πρόγραμμα απευθύνεται σε Δήμους και συνεργαζόμενους ιδιώτες φορείς, που διαχειρίζονται οργανωμένες ακτές και μαρίνες σε 40 χώρες. Φορέας του Προγράμματος στην Ελλάδα είναι η ΕΕΠΦ. Για να απονεμηθεί η «Γαλάζια Σημαία», απαιτούνται καθαρή θάλασσα και ακτή, άρτια οργάνωση και καλές υπηρεσίες, ασφάλεια λουομένων και επισκεπτών, περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση και προστασία της ακτής και του παράκτιου χώρου.

383 βραβευμένες ακτές και 5 μαρίνες

Το φετινό καλοκαίρι ξεκίνησε στις 31 Μαΐου με την ανακοίνωση από την ΕΕΠΦ των βραβευμένων ακτών και μαρινών του 2005. Ως προς τις ακτές, η χώρα μας τα πήγε καλά. Μόλις 5 περισσότερες από πέρυσι, μπορεί να φαίνονται λίγες, αλλά εφραμύθησαν πιο αυστηρά τα κριτήρια επιλογής από τις προηγούμενες χρονιές. Είναι χαρακτηριστικό ότι απορρίφθηκαν 48 αιτήσεις ακτών για «Γαλάζια Σημαία», διότι δεν τηρούσαν πλήρως τα κριτήρια του Προγράμματος, ενώ υπάρχουν πολλές ακόμη ακτές που είχαν βραβευθεί στο παρελθόν, αλλά δεν θεώρησαν ότι είχαν τις προϋποθέσεις να διεκδικήσουν «Γαλάζια Σημαία» φέτος. Μέχρι τώρα, 431 ακτές έχουν λάβει συνολικά μέρος στο Πρόγραμμα.

Είδαμε τη μεγάλη δημοσιότητα που έδωσαν στις φετινές βραβεύσεις ο Τύπος και τα ΜΜΕ. Όλες σχεδόν οι μεγάλες εφημερίδες αφιέρωσαν ολόκληρη σελίδα ή σχεδόν ολόκληρη, συχνά με πρωτοσέλιδη αναφορά. Το ίδιο και οι τοπικές εφημερίδες, ενώ πλήθος ραδιοφωνικών σταθμών σχολίασαν την είδηση ή μας πήραν συνεντεύξεις. Ακολούθησε και καμπάνια προβολής από τον Χορηγό μας, την ALPHA BANK, που παρουσίασε τη «Γαλάζια Σημαία» ποικιλοτρόπως, κάνοντας αναφορά φυσικά και στην Εταιρία μας: σε ολοσέ-

λιδες καταχωρήσεις σε κυριακάτικες εφημερίδες, μέσω ενός ειδικού εντύπου το οποίο διανέμεται στα υποκαταστήματά της, σε «περιβαλλοντικό» περίπτερο στο Αθλητικό Πανόραμα που μεταφέρεται από πόλη σε πόλη ανά την Ελλάδα κλπ.

Πιστεύουμε ότι η «Γαλάζια Σημαία» καθιερώνεται στη συνείδηση του κόσμου και, ιδίως, των παράκτιων κοινωνιών, ως άριστο εργαλείο ταυτόχρονης οικονομικής ανάπτυξης και προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος. Βλέπουμε όλο και περισσότερο το σήμα του Προγράμματος να εμφανίζεται σε ενημερωτικά φυλλάδια Δήμων και ξενοδοχείων, ακόμη και σε τοπικούς χάρτες. Όλα αυτά οφείλονται στην ιδιωτική πρωτοβουλία. Μέχρι στιγμής δεν υπάρχει, δυστυχώς, κάποιο έμπρακτο ενδιαφέρον από το Κράτος. Θα περίμενε κανείς, για παράδειγμα, ότι το Υπουργείο Τουριστικής Ανάπτυξης θα αναγνώριζε και θα προέβαλλε το συγκριτικό πλεονέκτημα της Ελλάδας, να διαθέτει στις ακτές της περισσότερες «Γαλάζιες Σημαίες» από οποιαδήποτε άλλη χώρα στον κόσμο, εκτός από την Ισπανία.

Ως προς τις Ελληνικές μαρίνες, η κατάσταση είναι απογοητευτική, παρά τις μεγάλες προσπάθειες που έχουμε καταβάλλει τα τελευταία χρόνια να βραβευθούμε με «Γαλάζια Σημαία».

Οι εξελίξεις του καλοκαιριού

Αυτό το καλοκαίρι εντείνουμε πολύ τις επιθεωρήσεις στις ακτές, εκπαιδευόντας και αρκετούς νέους επιθεωρητές. Πιστεύουμε ότι οι επιθεωρητές μας – συνολικά 38 φέτος - είναι οι καλύτεροι σύμβουλοι των διαχειριστών, επειδή το βασικό μέλημά τους είναι να υποδείξουν στο διαχειριστή πώς θα βελτιώσει την ακτή ή τη μαρίνα του, είτε έχει ήδη «Γαλάζια Σημαία» είτε θέλει να την αποκτήσει. Γι' αυτό και συνήθως στέλνουμε τους επιθεωρητές δυο και τρεις φορές, όταν υπάρχουν προβλήματα, πριν καταλήξουμε στο συμπέρασμα ότι δεν τηρούνται τα κριτήρια του Προγράμματος και ζητήσουμε την υποστολή της «Γαλάζιας Σημαίας».

Αφαίρεση «Γαλάζιας Σημαίας» αναγκασθήκαμε, δυστυχώς, να κάνουμε φέτος σε 12 ακτές:

- Περαιά, Αγ.Τριάδα και Νέοι Επιβάτες του Δήμου Θερμαϊκού
- Αγ. Γεώργιος και Αγ. Προκόπιος του Δήμου Νάξου
- Γαλησάς του Δήμου Άνω Σύρου
- Μεγάλος Γυαλός και Γλύστρα του Δήμου Λινδίων
- Κιοτάρι 1 του Δήμου Νότιας Ρόδου
- Χρυσή Ακτή, Αγ. Απόστολοι 1 και Αγ. Απόστολοι 2 του Δήμου Ν. Κυδωνίας Χανίων

Μάκης Απέργης
Αλίκη Βαβούρη
Θοδωρής Κακαρινιάς

Χορηγός του Προγράμματος «Γαλάζιες Σημαίες» για το 2004 είναι η ALPHA BANK, την οποία και ευχαριστούμε θερμά.

Το Δίκτυο απευθύνεται στα Γυμνάσια και Λύκεια, όπου ομάδες μαθητών, σε συνεργασία με άλλα σχολεία στην Ελλάδα, όσο και σ' άλλες Ευρωπαϊκές χώρες, χειρίζονται ως δημοσιογράφοι κάποιο κοινό πρόβλημα του περιβάλλοντος, με εργαλείο επικοινωνίας το Internet.

Η φετινή χρονιά 2004-2005, κατά την οποία το διεθνές Δίκτυο "Νέοι Δημοσιογράφοι για το Περιβάλλον" γιορτάζει τα 10 χρόνια επιτυχημένης λειτουργίας, συμπίπτει με κάποιες ευχάριστες εξελίξεις, αλλά και παρατηρήσεις. Σημαντική είναι η αύξηση που παρουσίασαν οι συμμετοχές σχολικών ερευνητικών ομάδων «Νέων Δημοσιογράφων» τα δυο τελευταία χρόνια: συγκεκριμένα, στο δίκτυο συμμετείχαν 471 ομάδες σε σχέση με τις 271 της προηγούμενης χρονιάς

Η δεύτερη ευχάριστη διαπίστωση είναι η τακτική χρήση της διεθνούς ιστοσελίδας του Δικτύου (www.youngreporters.org). Μαθητές και μαθήτριες, με την καθοδήγηση των εκπαιδευτικών τους επισκέπτονται συχνά την ιστοσελίδα, ιδιαίτερα την ηλεκτρονική βιβλιοθήκη, όπου αναζητούν στοιχεία για τις έρευνές τους, καθώς και το εικονικό «Πρακτορείο ειδήσεων» των Νέων Δημοσιογράφων, για να υποβάλουν τα άρθρα τους.

Το αυξημένο ενδιαφέρον για συμμετοχή στο δίκτυο και η συχνή χρήση της ιστοσελίδας, δημιουργεί νέες ευκαιρίες για καλή επικοινωνία και αποτελεσματική συνεργασία ανάμεσα στις ερευνητικές ομάδες, σε διεθνές επίπεδο.

Ο Διεθνής Συντονιστής και οι Εθνικοί χειριστές διατυπώνουν την πρόταση προς τις ερευνητικές ομάδες YRE και τους υπεύθυνους εκπαιδευτικούς, να γίνει από όλους προσπάθεια ώστε να αξιοποιηθεί η δυνατότητα που παρέχει η διεθνής ιστοσελίδα

για συνομιλίες σε "πραγματικό χρόνο" (chat room) και ανταλλαγή μηνυμάτων με χρήση του «πίνακα ανακοινώσεων» (notice board).

Εντωμεταξύ, οι εμφανείς κλιματικές αλλαγές που παρατηρούνται σε ολόκληρο τον πλανήτη και, βέβαια, στη χώρα μας, έχουν αρχίσει να προβληματίζουν όχι μόνο τους επιστήμονες και τους περιβαλλοντικά ευαίσθητοποιημένους νέους και ενήλικες, αλλά, σχεδόν, όλους μας.

Στη Συνάντηση της Λυών, μετά από πρόταση του Διεθνούς Συντονιστή, αποφασίστηκε οι «κλιματικές αλλαγές» να αποτελέσουν τη νέα θεματική ενότητα του Δικτύου "Νέοι Δημοσιογράφοι για το Περιβάλλον".

Οι ερευνητικές ομάδες YRE που επιθυμούν να μελετήσουν το θέμα των κλιματικών αλλαγών, θα μπορούν είτε να το συνδυάσουν με κάποιον από τις άλλες έξι θεματικές ενότητες (γεωργία, απορρίμματα, πόλεις, ενέργεια, νερό, ακτές), είτε να ασχοληθούν μόνο με αυτό. Το εκπαιδευτικό υλικό για τη νέα θεματική ενότητα υπάρχει ήδη στη διεθνή ιστοσελίδα του Δικτύου.

Η Συντονιστική Επιτροπή του Δικτύου εύχεται σε όλες τις ερευνητικές ομάδες που θα συμμετάσχουν τη νέα σχολική χρονιά 2005-2006 καλή επιτυχία στις δράσεις τους.

**Αλίκη Βαβούρη
Γεωργία Φέρμελη
Πάνος Μαθιουδάκης**

Άποψη όχθης του Πηνειού ποταμού στην περιοχή του χωριού Γλίνας - φωτογραφία από το άρθρο της ερευνητικής ομάδας των Νέων δημοσιογράφων του 2ου Ενιαίου Λυκείου Τρικάλων



Χορηγός του Προγράμματος για το 2005 είναι η ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, την οποία και ευχαριστούμε θερμά για την υποστήριξή της.



«Φύση χωρίς Σκουπίδια»

Στόχος του Προγράμματος, που γίνεται με τη συνεργασία της ΕΕΠΦ, Εθελοντικών Ομάδων και Τοπικών Αρχών, είναι η ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης, για την καλύτερη διαχείριση των απορριμμάτων και για τη διατήρηση ενός καθαρού και πολιτισμένου περιβάλλοντος.

Το Πρόγραμμα «Φύση χωρίς Σκουπίδια» είχε τη σχολική χρονιά 2004-2005 την τιμητική του, με εκδηλώσεις, εκθέσεις και πολλές και καλές εργασίες σχολείων από ολόκληρη την Ελλάδα.

Αρχές Μαΐου, η ΕΕΠΦ προσκάλεσε όλους τους μαθητές και τους εκπαιδευτικούς που συμμετέχουν στα Προγράμματα ΠΕ που χειρίζεται, στην έκθεση έργων και δημιουργιών των Βραβευμένων Εθελοντικών Ομάδων του Πανελληνίου Προγράμματος «Φύση χωρίς Σκουπίδια».

Η έκθεση πραγματοποιήθηκε σε συνεργασία με το χορηγό του Προγράμματος, «Σειρά ALPHA 1|2|3 για παιδιά, νέους και εφήβους» της ALPHA BANK και φιλοξενήθηκε από τον Μάρτιο έως τα μέσα Ιουνίου στο Κεντρικό Κατάστημα της, στην οδό Σταδίου 40, στην Αθήνα.

Η έκθεση αυτή ήταν μια ακόμα επιβράβευση των Εθελοντικών Ομάδων που συμμετέχουν στην πανελλήνια εκστρατεία του «Φύση χωρίς Σκουπίδια», αλλά και ένα μήνυμα ότι



Ορισμένα από τα έργα των Εθελοντικών Ομάδων των βραβευμένων σχολείων. Το πρώτο έργο από τα δεξιά είναι το έργο της Εθελοντικής Ομάδας του Δημοτικού Σχολείου Μελισσίου Κορινθίας, το οποίο, χάρη τη χορηγία της ALPHA BANK, θα γίνει επιτραπέζιο παιχνίδι.

έχει αναπτυχθεί ένα δυναμικό νέων ανθρώπων που εργάζονται καθημερινά για ένα καλύτερο μέλλον για όλους.

Ο χορηγός, επιπλέον επέλεξε ένα έργο ζωγραφικής που δημιούργησε η Εθελοντική Ομάδα του Δημοτικού Σχολείου Μελισσίου Κορινθίας και φρόντισε -σε συνεργασία με τις εκδόσεις «ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ»- να εκδοθεί ως επιτραπέζιο παιχνίδι και στη συνέχεια να

διανεμηθεί δωρεάν σε παιδιά και σχολεία όλης της Ελλάδας.

Το όνομα της Εθελοντικής Ομάδας του Σχολείου, καθώς και τα ονόματα των μικρών μαθητών και μαθητριών που συμμετείχαν, θα αναφέρονται στο παιχνίδι. Στόχος είναι αυτή η επιβράβευση των παιδιών, της εκπροσώπου της Ομάδας και της Διευθύντριας του Σχολείου, να αποτελέσει κίνητρο για άλλες Εθελοντικές Ομάδες, ώστε να λάβουν μέρος στο Πρόγραμμα «Φύση χωρίς Σκουπίδια» και να αναπτύξουν παρόμοιες δραστηριότητες.

Ευχαριστούμε την ALPHA BANK για την άσφογη συνεργασία που έχουμε σε όλα τα επίπεδα, η οποία βοήθη στη συνέχεια του Προγράμματος.

**A. Βαβούρη
M.Τσίπος**



Χορηγός του Προγράμματος είναι η ALPHA BANK με τη σειρά ALPHA 1|2|3 για παιδιά, εφήβους και νέους. Υποστηρικτής είναι το μέλος μας κ. Hellmut Baumann συγγραφέας του βιβλίου «Η Ελληνική Χλωρίδα στο μύθο, στην τέχνη, στη λογοτεχνία». Τους ευχαριστούμε θερμά.

Πρόγραμμα Εκδρομών

Σάββατο 8 Οκτωβρίου	Ποταμός Τάνος Αρκαδίας (Κυνουρία). Περπάτημα στο Πλατανόρεμα. Φαγητό και δυνατότητα για μπάνιο στην παραλία Άστρους. Αρχηγός: Τίμος Χαραλαμπόπουλος
Παρασκ.- Κυριακή 28-30 Οκτωβρίου	Λίμνη Λάδωνα - Δάσος Φολόης Αρκαδίας. Αρχηγός: Τίμος Χαραλαμπόπουλος
Παρασκ.- Κυριακή 11-13 Νοεμβρίου	Περιοχή Καρπενησίου και Φουρνά Ευρυτανίας. Φαράγγι ποταμού «Μέγα» (Κλεισιώτη). Αρχηγός: Ντον Μάθιους
Σάββατο 26 Νοεμβρίου	Πάρνηθα: Μπάφι - Σκίπιζα - Μόλα. Πεζοπορία 3- 4 ώρες. Αρχηγός: Δημήτρης Βαβούρης
Σάββατο 10 Δεκεμβρίου	Σπήλαιο Φράχθι - Φαράγγι Καταφύκι Αργολίδας. Πεζοπορία 3- 4 ώρες. Αρχηγός: Γεράσιμος Κατσαίτης Ξεναγός: Βαγγέλης Σαχπέρογλου
Παρασκ.- Κυριακή 6-8 Ιανουαρίου	Υγρότοποι της Πελοποννήσου. Πάλοβα, Κοτύχι-Στροφυλιά, Αίγιο. (ανάλογα με τις συνθήκες) Παλάτι του Νέστορα, Κάστρο της Πύλου. Αρχηγός: Μαρτίνος Γκαίτλιχ
Σάββατο 28 Ιανουαρίου	Θέατρο Αιγείρας - Αιγές, Μοναστήρι Αγίου Γεωργίου Ζάχολης. Αρχαίο Θέατρο Αιγείρας (επίσκεψη). Εβροστίνα. Άγιος Γεώργιος Ζάχολης. Η εκδρομή θα έχει και πεζοπορία. Αρχηγός: Δημήτρης Βαβούρης

ΠΡΟΣΟΧΗ: Για να εξασφαλιστεί η συμμετοχή στις πολυήμερες εκδρομές, η εγγραφή στον κατάλογο συμμετεχόντων (Syrigos Travel: 210-3223000, 210-3235500) θα γίνεται με απαραίτητη προϋπόθεση την ταυτόχρονη κατάθεση προκαταβολής .

Πρόγραμμα Ομιλιών

Οι ομιλίες γίνονται πάντοτε Δευτέρα βράδυ, στις 7.00 μ.μ., στα γραφεία της ΕΕΠΦ

17 Οκτωβρίου	«Η Προστασία της Φύσης και η Ε.Ε.», Μιχάλης Παπαγιαννάκης
14 Νοεμβρίου	«Η επίδραση του υψομέτρου στον ανθρώπινο οργανισμό», Γιάννης Μιχαλόγκονας
12 Δεκεμβρίου	«Μέγας Αλέξανδρος και το νέο φυσικό περιβάλλον της Ανατολής», Μάκης Απέργης
16 Ιανουαρίου	«Medwet: το δίκτυο των υγροτόπων στις Μεσογειακές χώρες και η προστασία του», Σπύρος Κουβέλης

Προς τα μέλη της ΕΕΠΦ

Η Γενική Συνέλευση της 23ης Φεβρουαρίου ενέκρινε την πρόταση του Δ.Σ. να πληρωθεί, από τους διαθέσιμους πόρους, μέρος του δανείου για την απόκτηση της στέγης, χωρίς επιβάρυνση, ώστε να μειωθούν κατά το δυνατό το χρέος και οι τόκοι. **Παρακαλούμε να βοηθήσετε, με τις δωρεές σας, να πετύχουμε τη μεγαλύτερη δυνατή μείωση του υπολοίπου του δανείου.**

Κάτι άλλο που θα μπορούσατε να κάνετε, είναι **να γράψετε, ως μέλος, έναν τουλάχιστον γνωστό σας**, προσφέροντας του έτσι το Περιοδικό, αλλά και την ικανοποίηση ότι συμμετέχει στην όλη προσπάθεια προστασίας της ελληνικής φύσης. Σας υπενθυμίζουμε ότι διατίθενται στα γραφεία μας τα βιβλία: **«Η Ελληνική χλωρίδα στο μύθο, στην τέχνη, στη λογοτεχνία»** και **«Φυτά σε αρχαία ελληνικά νομίσματα»** του Έλμουτ Μπάουμαν, **«Τα Πουλιά του Αμβρακικού»** και **«Τα Ψάρια του Αμβρακικού»** του Φ.Περγαντή, καθώς και η νέα μας έκδοση **«Οι προστατευόμενες περιοχές Natura 2000 στην Ελλάδα»** του Γιώργου Σφήκα.

Από το Διοικητικό Συμβούλιο

ΝΕΑ ΜΕΛΗ

Αν ευχαριστηθήκατε διαβάζοντας το Περιοδικό μας και θέλετε να βοηθήσετε την Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης στο έργο της, γίνετε σήμερα μέλος ή γράψτε κάποιον γνωστό σας, συμπληρώνοντας την παρακάτω αίτηση και στέλνοντάς την στα γραφεία μας, μαζί με τη συνδρομή. Αν καταθέσετε χρήματα στον λογαριασμό μας, μην ξεχάσετε να μας ειδοποιήσετε στο 210 3224944.

Η συνδρομή για το 2005 είναι: Τακτικό μέλος 30 ΕΥΡΩ, Νέος (έως 24 ετών) 15 ΕΥΡΩ,
Αρωγό μέλος (οργανισμός, επιχείρηση) 60 ΕΥΡΩ Μέλος εξωτερικού 40 ΕΥΡΩ

Θέλω να εγγραφώ μέλος της Ελληνικής Εταιρίας Προστασίας της Φύσης

Τακτικό μέλος Νέος (έως 24 ετών) Μέλος εξωτερικού Αρωγό μέλος

Όνομα: Επώνυμο:

Επάγγελμα / Ιδιότητα:

Διεύθυνση:

Τ.Κ.: Πόλη: Χώρα:

Τηλέφωνο κατοικίας: Τηλέφωνο εργασίας:

Fax: E-mail:

Σας στέλνω τη συνδρομή μου με:

Κατάθεση στον λογαριασμό 120-002101-080290 της ALPHA BANK (Πίστewς)

Παρακαλούμε να μας ειδοποιείτε οποσδήποτε για την κατάθεση, από τηλέφwνου (210 322 4944) ή με fax (210 322 5285), άλλως είναι αδύνατη η αναγνώριση και πίστωση του καταθέτη.

Τραπεζική επιταγή Ταχυδρομική επιταγή Πιστωτική κάρτα VISA DINERS

Όνομα κατόχου κάρτας:

Αριθμός κάρτας:

Ημερομηνία λήξης:

Υπογραφή:

ΠΑΛΙΑ ΜΕΛΗ

Μπορείτε και σεις να εξοφλήσετε τη συνδρομή σας για το 2005 με έναν απο τους παραπάνω τρόπους, χρησιμοποιώντας το (ίδιο έντυπο, σημειώνοντας ότι είσαστε παλιό μέλος και δίνοντας νέα στοιχεία σας (π.χ. διεύθυνση ή αριθμό τηλεφώνου) αν κάτι έχει αλλάξει.

ΔΩΡΕΕΣ

Δεχόμαστε ευχαρίστως δωρεές που ενισχύουν τις διάφορες δραστηριότητες της ΕΕΠΦ και, ειδικά φέτος, για την απόκτηση στέγης.

Μπορείτε να καταθέσετε τη δωρεά σας στον λογαριασμό 120-002101-080290 στην ALPHA BANK, **ειδοποιώντας μας**, ή να μας τη στείλετε με όποιον τρόπο επιθυμείτε. Σε κάθε περίπτωση θα σας δοθεί το νόμιμο παραστατικό, για φορολογική χρήση. Υπενθυμίζουμε ότι για κάθε φορολογούμενο μπορεί να εκπέσει πλέον κάθε χρόνο από το φορολογητέο του εισόδημα σύνολο δωρεών μέχρι 2950 ΕΥΡΩ.

Μεταξύ Μαΐου και Αυγούστου είχαμε λάβει τις παρακάτω δωρεές για τους σκοπούς της ΕΕΠΦ:

Αναστασία Ισηγόνη	125	Παύλος Δασκαλάκης	120	Ελεονόρα Χούρσογλου	100
Διδώ Κώνστα	100	Αλέξανδρος Κώνστας	100	Μανίνα Μαντζούνη	200
Θεόδ. Απουσίδης	400	Κος & Κα Δ.Π.Μαντζούνη	300		

Διάφορες μικρότερες δωρεές έδωσαν οι: Γεώργιος Μούφλης, Αναστασία Θεοδωροπούλου, Κωνσταντίνα Κατσαρή, Ντόναλντ Μάθιους, Εκπολιτιστικός Εξωραϊστικός Σύλλογος Κάτω Λουσίου, Νέλλη Μαλικοπούλου, Ιωάννης Μήτσιος, Τίμος Χαραλαμπίδης, Μαρτίνος Γκαϊλίχ, Ιωάννης Γεωργιάδης, Ιωάννης Τσιάνος, Πέτρος Πόλας, Dr. Kit Tan, Λεωνίδας Κόλλας, Μαρία Ρουσομουστακάκη, Ελληνική Εταιρία Φαρμακολογίας, Αλίκη Βαβούρη, Άντζελα Πολέμη, Ελένη Rhee και Γεώργιος Ματθαίου.

Ευχαριστούμε θερμά τους δωρητές

ΕΝΤΥΠΟ
ΚΛΕΙΣΤΟ
ΑΡ. ΑΔΕΙΑΣ
1164/97
Κ.Ε.Μ.Π.Α.



ΠΛΗΡΩΜΕΝΟ
ΤΕΛΟΣ
Τεκ. Γραφείο
Κ.Ε.Μ.Π.Α.
Αριθμός Δέμας
2126

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ
ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ
Νίκης 20, 105 57 Αθήνα



Ανδισμένο «τοαρούχι» στη Μάνη